

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI**

**YUNUS EMRE İLAHİLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ: PALET
TÜRK MÜZİĞİ İLKOKULU ÖRNEĞİ**

Şeymanur YÜCEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Cemal KARABAŞOĞLU

EKİM -2025

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YUNUS EMRE İLAHİLERİYLE DEĞERLER EĞİTİMİ:
PALET TÜRK MÜZİĞİ İLKOKULU ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şeymanur YÜCEL

Enstitü Anabilim Dalı : İslâm Tarihi ve Sanatları

“Bu tez 22/10/2025 tarihinde Hibrit olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Cemal KARABAŞOĞLU	Başarılı
Prof. Dr. Ferdi KOÇ	Başarılı
Doç. Dr. Tahir ÇAĞMAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Şeymanur YÜCEL

22/10/2025

ÖNSÖZ

Küresel ölçekte yaşanan teknolojik gelişmeler, internetin yaygınlaşması, yapay zekâ teknolojileri ile sosyal ve serbest çalışma platformlarının ortaya çıkışı, eğitim anlayışında köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm, modernleşme sürecinin bir yansıması olarak geleneksel yapı ve değerlerden uzaklaşmayı tetiklemiştir. Geleneksel öğrenme yapısı; toplumun ait olduğu coğrafya, yaşam tarzı ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel mirasla şekillenen, yüz yüze iletişime dayalı bilgi aktarımını esas alan bir süreci ifade ederken; güncel öğrenme yapısı, dijital teknolojilerle desteklenen, yapay zekanın aktif olduğu çevrimiçi platformların yaygın olduğu bir öğrenme ortamını tanımlar. Günümüzde öğrenciler, bu platformlar aracılığıyla bilgiye erişim sağlamakta, öğrenme süreçlerini bireyselleştirebilmekte ve küresel bilgi ağı içinde farklı kültürlerle etkileşim kurabilmektedir. Fakat bu erişim kolaylığı beklenenin aksine ahlaki ve kültürel değerler açısından belirgin bir gerileme sürecini de beraberinde getirmiştir. Bu durum, dünya çapında değerler eğitimi alanında artan akademik araştırmalara zemin hazırlamış; değişen öğrenci profilleri ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı eğitim modellerinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak, ülkemizde de Millî Eğitim Bakanlığı Maarif Modeli gibi yeni modeller geliştirmiş; değerler eğitimi alanında ise bakanlık bünyesindeki diğer birimlerle iş birliği yaparak, millî kültür ve değerler eğitimiyle ilgili politika ve stratejiler geliştirme ilkesine (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu [TTK], 2024) uygun biçimde güncel çalışmaların yapılmasını desteklemiştir.

Çalışmamızda geleneksel yöntemlerle yenilikçi teknolojik yaklaşımların değerler eğitimi bağlamında, özellikle dini musiki aracılığıyla daha etkili ve derinlemesine aktarılabilmesi varsayımı üzerine hazırlanmıştır. Öğrenci odaklı bir çalışma yöntemi olan meşk metodunun yüz yüze ve duygusal bağ kurmaya dayalı öğretim biçimi ile günümüz teknolojilerinin sağladığı interaktif ve çoklu duyuşal öğrenme ortamlarının entegrasyonu sayesinde, çocukların hem kültürel hem de ahlaki değerleri daha iyi benimseyebileceği öngörülmektedir. Bu nedenle, çalışmamızın temel amacı, geçmişin zengin öğrenme mirası ile günümüz öğretim olanaklarını bir araya getirerek, değerler eğitiminde yeni bir model önerisi geliştirmektir. Yunus Emre'nin yüzyıllar öncesinden günümüze yansıyan insana bakış felsefesi ve bu bakışın oluşturduğu değerler sisteminin, güncel eğitim ortamlarında nasıl uygulanabileceğini incelemek amacıyla araştırmada şairin 10 şiirinin ilahi formu temel alınmıştır. Palet Türk Müziği İlkokulu'nda öğrenim gören 80

öğrencinin bu ilahileri öğrenme, seslendirme ve anlamlandırma süreçleri, eylem araştırması yöntemiyle, meşk metodu ve değerler eğitimi çerçevesinde gözlemlenmiş; Yunus Emre'nin öğretilerinin çocukların değer algısına ve müziksel gelişimine etkisi değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, çocuklarda değer bilinci oluşturma sürecinde ahlaki yönü güçlü dini musiki eserlerinin, tekdüze yöntemlere kıyasla daha etkili olduğunu göstermiştir. Meşk temelli öğretim modeli, görme, dinleme, deneyim ve tekrar yoluyla öğrenmeyi esas aldığı için değerlerin içselleştirilmesini güçlendirmiştir. Ayrıca öğrencilerin aktif katılımını destekleyen bu yaklaşım, onları sadece bilgi alıcısı değil, anlam inşa eden bireyler olarak konumlandırmıştır. Böylelikle çalışmamızda, geleneksel eğitimle güncel yöntemleri bütünleştiren özgün bir model ortaya konmuş; bu tür yaklaşımlara günümüz eğitim sisteminde büyük ölçüde ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkması ve uygulama sahasındaki katkıları için Palet Türk Müziği İlkokulu Kurucu Temsilcisi Yüce Gümüş'e; elde edilen verilerin değerlendirme sürecinde psikolojik bakış açısı sunan okul rehberlik öğretmeni Ayşegül Türk'e, Palet Türk Müziği İlkokulu öğrencilerine ve çalışanlarına; araştırma içerisindeki tashihleri için Zeynep Ebrar Erer'e çok teşekkür ederim.

Deneyimi ve rehberliğiyle araştırma sürecini kolaylaştıran, her ayrıntı ile tek tek ilgilenerek tüm akademik önyargıları kıran danışman hocam Prof. Dr. Cemal Karabaşoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman desteğini yanımda hissettiğim eşime, varlıkları ve manevi katkıları için çocuklarıma ve aileme teşekkür ederim.

Şeymanur YÜCEL

22/10/2025

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	iii
RESİM LİSTESİ	iv
GRAFİK LİSTESİ.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: YÖNTEM.....	6
1.1. Araştırma Deseni	6
1.2. Araştırmanın Örnekleme	7
1.3. Verilerin Toplanması.....	8
1.3.1. Katılımlı Gözlem	8
1.3.2. Görüşme.....	9
1.4. Verilerin Analizi ve İşlenmesi.....	9
1.4.1. Doküman İnceleme	10
1.4.2. Yazıya Dökme	11
1.5. Yorumlama Teknikleri	12
1.5.1. Betimsel Analiz.....	12
1.5.2. İçerik Analizi	12
1.5.3. Söylem Analizi.....	12
1.6. Araştırma Süreci.....	13
1.7. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	15
1.8. Araştırmacının ve Öğrenenlerin Önyargıları	17
1.9. Araştırma Şeması.....	18
2. BÖLÜM: ÇOCUK GELİŞİMİNDE MÜZİĞİN ROLÜ: MEŞK METODU VE YUNUS EMRE İLAHİLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLER EĞİTİMİ	19
2.1. Duyusal Motor Dönemi (0-2 Yaş).....	19
2.2. İşlem Öncesi Dönem (3-6 Yaş)	19
2.3. Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş Aralığı)	20
2.4. Soyut İşlem Dönemi (12-16 Yaş).....	20

2.5. Müziksel Gelişim Dönemleri.....	21
2.6. Müzikle Öğretim Metotları.....	23
2.6.1. Türk Kültüründe Müzik –Meşk Metodu.....	27
2.7. Değer	29
2.7.1. Değerler Eğitimi.....	31
2.7.2. Değerler Eğitimi Kazanımında Dinî Mûsikinin Yeri.....	32
2.7.3. İlköğretim Kademesi Değerler Eğitimi Kazanımında Dinî Mûsikinin Çocuk Eğitimine Katkısı.....	34
2.7.4. Yûnus Emre'nin Hayatı	35
2.7.5. Yûnus Emre İlahilerinin Değerler Eğitimi Katkısı	37
3. BÖLÜM: BULGULAR	40
3.1. Âlemler Nura Gark Oldu İlahisi Bulguları	40
3.2. Milki Bekadan Gelmişem İlahisi Bulguları.....	43
3.3. İlim İlim Bilmektir İlahisi Bulguları	46
3.4. Şol Cennetin Irmakları İlahisi Bulguları	49
3.5. Hak Yarattı Âlemi İlahisi Bulguları	52
3.6. Severim Ben Seni Candan İçeru İlahisi Bulguları.....	55
3.7. Dağlar ile Taşlar ile Çağırayım Mevlam Seni İlahisi Bulguları.....	58
3.8. Sordum Sarı Çiçeğe İlahisi Bulguları	61
3.9. Yemen İllerinde Veysel Karani İlahisi Bulguları	64
3.10. Taştı Rahmet Deryası İlahisi Bulguları	67
SONUÇ	70
KAYNAKÇA.....	73
EK	80
ÖZGEÇMİŞ	97

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Araştırmanın Uygulama Süreci	18
---	----

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Nota Bilgisi.....	40
Resim 2: Nota Bilgisi.....	43
Resim 3: Nota Bilgisi.....	46
Resim 4: Nota Bilgisi.....	49
Resim 5: Nota Bilgisi.....	52
Resim 6: Nota Bilgisi.....	55
Resim 7: Nota Bilgisi.....	58
Resim 8: Nota Bilgisi.....	61
Resim 9: Nota Bilgisi.....	64
Resim 10: Nota Bilgisi.....	67

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analiz	41
Grafik 2: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	42
Grafik 3: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	42
Grafik 4: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	42
Grafik 5: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	44
Grafik 6: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	45
Grafik 7: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	45
Grafik 8: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	45
Grafik 9: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	47
Grafik 10: 2.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	47
Grafik 11: 3.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	48
Grafik 12: 4.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	48
Grafik 13: 1.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	50
Grafik 14: 2.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	51
Grafik 15: 3.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	51
Grafik 16: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	51
Grafik 17: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	53
Grafik 18: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	54
Grafik 19: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	54
Grafik 20: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	54
Grafik 21: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	56
Grafik 22: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	57
Grafik 23: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	57
Grafik 24: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	57
Grafik 25: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	59
Grafik 26: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	60
Grafik 27: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	60
Grafik 28: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	60
Grafik 29: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	62
Grafik 30: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	63

Grafik 31: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	63
Grafik 32: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	63
Grafik 33: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	65
Grafik 34: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	66
Grafik 35: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	66
Grafik 36: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	66
Grafik 37: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	68
Grafik 38: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	69
Grafik 39: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	69
Grafik 40: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi	69

ÖZET	
Başlık: Yunus Emre İlahileriyle Değerler Eğitimi: Palet Türk Müziği İlkokulu Örneği	
Yazar: Şeymanur YÜCEL	
Danışman: Prof. Dr. Cemal KARABAŞOĞLU	
Kabul Tarihi: 08/04/2025	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 79 (tez) + 17 (ek)
Bu araştırmanın hedefi, millî ve manevî kültür mirasımızın önemli bir unsuru olan Yunus Emre ilahilerinin ilkokul düzeyinde yürütülen değerler eğitimi derslerindeki yerini ve geleneksel meşk yönteminin katkısını incelemektir. Kültür, bireylerin ortak yaşam biçimlerini, inançlarını, değerlerini ve estetik anlayışlarını şekillendiren çok katmanlı bir kavramdır. Bu katmanlardan biri olan musiki, geçmişten günümüze değer aktarımında etkili bir araç olmuştur. Yunus Emre'nin düşünce dünyası da, başta cami-tekke musikisi ve Türk halk müziği olmak üzere, çeşitli sözel aktarım yöntemleriyle kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu aktarımda, Yunus Emre ilahilerindeki akıcı dil ve evrensel değerlerin, çocukların eğitim sürecinde önemli bir öğretim aracı olarak kullanılabileceği düşünülmüştür. İlkokul dönemi, çocukların somut ve soyut kavramları anlamlandırmaya başladığı, değer yargılarını daha net biçimde ifade ettiği bir gelişim evresidir. Bu dönemde, Yunus Emre ilahileri gibi evrensel değerleri taşıyan eserlerle tanışmaları ve bu eserlerin geleneksel meşk yöntemiyle öğretilmesi, çocukların gelişimi açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Araştırmanın uygulama alanı olarak seçilen Palet Türk Müziği İlkokulu'nda, 1, 2, 3. ve 4. sınıf öğrencilerine Yunus Emre'nin şiirlerinden bestelenmiş on ilahi meşk yöntemiyle öğretilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, öğrenci resimleri ve uygulama kayıtları yoluyla elde edilen veriler, çalışmanın hem değerlerin öğrenimi hem de meşk yönteminin uygulanabilirliği açısından olumlu sonuçlar verdiğini göstermiştir. Sonuç olarak, Yunus Emre ilahilerinin ilkokul değerler eğitimi derslerinde kültürel miras temelli ve kalıcı öğrenmeyi destekleyen bir öğretim materyali olarak kullanılabileceği belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışma, geleneksel öğretim yöntemlerinden meşkin çağdaş değerler eğitimi anlayışıyla bütünleştirilebileceğine dair örnek bir model sunmaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Türk Din Müziği, Değerler Eğitimi, Yunus Emre, Sözlü Aktarım, Meşk Metodu	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Education of Values withYunusEmre Hymns: The Example of Palet Turkish Music Primary School	
Author of Thesis: Şeymanur YÜCEL	
Supervisor: Prof. Dr. Cemal KARABAŞOĞLU	
Accepted Date: 08/04/2025	Number of Pages: viii (pre text) + 79 (main body) + 17 (add)
The aim of this study is to examine the place of Yunus Emre's hymns, an important element of our national and spiritual cultural heritage, in primary school values education courses and to investigate the contribution of the traditional <i>meşk</i> method. Culture is a multi-layered concept that shapes the common lifestyles, beliefs, values, and aesthetic understanding of individuals. One of these layers, music, has been an effective tool for transmitting values from the past to the present. The thought world of Yunus Emre has also been transmitted from generation to generation through various verbal transmission methods, especially through mosque–tekke music and Turkish folk music. In this transmission, the fluent language and universal values in Yunus Emre's hymns are considered to be an important instructional tool in the educational process of children. Primary school is a developmental stage in which children begin to understand concrete and abstract concepts and express their value judgments more clearly. During this period, being introduced to works such as Yunus Emre's hymns that carry universal values, and learning them through the traditional <i>meşk</i> method, provides important opportunities for children's development. In the study, ten hymns composed from Yunus Emre's poems were taught to 1st, 2nd, 3rd, and 4th-grade students at Palet Turkish Music Primary School using the <i>meşk</i> method. Data obtained through semi-structured interviews, student drawings, and practice records showed positive results regarding both the learning of values and the applicability of the <i>meşk</i> method. As a result, it was determined that Yunus Emre's hymns can be used as a cultural heritage-based and effective instructional material that supports long-term learning in primary school values education courses. Moreover, this study presents an exemplary model of integrating the traditional <i>meşk</i> method with contemporary approaches to values education.	
Keywords: Turkish Religious Music, Values Education, Yunus Emre, Oral Transmission, Meshk Method	

GİRİŞ

Bireyler, toplumdan beslenir ve toplumun oluşturduğu kültürü yansıtır. Diğer yandan, kişilerin sahip olduğu değerler de toplumu etkiler. İnsanların duygu, düşünce ve davranış biçimlerini etkileyen değerler, doğru bir şekilde kazandırıldığında bu durum topluma yansır. Böylece, toplumsal huzurun sağlanması adına önemli bir adım atılmış olur. Değerler soyut kavramlar olmakla birlikte toplumda bireyler aracılığıyla davranışa dönüşerek somutlaşmaktadır. Buna rağmen değerlerin gözlemlenmesinin zor oluşu, değerlerin nasıl ortaya çıkıp oluştuğunun tam olarak açıklanamaması gibi sebeplerle ölçümü oldukça zordur. Değerlerin ölçümündeki bu zorluk araştırmacıları daha çok görüş, inanç ve tutumları incelemeye yönlendirmiştir. Bireylerin görüşlerini salt ölçek alarak sınıflandırmak, gerçek manada içselleştirdikleri değeri ortaya çıkarmada yetersiz kalabilmektedir. Değer ölçekleri şeklinde yapılan çalışmalar ile bireyin değerleri derecelendirilerek değerlere hangi oranda sahip olduğu ve önem verdiği ortaya koyulmaktadır (Maio vd., 1996). İnsanların bir arada refah içinde yaşamasında etkileyici bir güç olan değerler, kültürel yollarla nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu sayede toplumsal ve tarihsel birlik sağlanmaktadır. Toplumsal ve kişisel hayatın yönlendiricisi olan değerler; bireylerin davranışlarını, kararlarını, motivasyonlarını belirleyen; istek ve arzularını şekillendiren; insanı insan yapan maddi ve manevi unsurlardır (Yazıcı, 2014). Ülkemizdeki bu değerlerin oluşumuna bakıldığında, birçok unsurun, Değer ve düşüncenin bu ortak mozaiki şekillendirdiği görülmektedir. Bu kültürel desen, Orta Asya'dan taşınan birçok öğeyi barındırırken; İslâmiyet'in kabulüyle birlikte farklı normlara evrilmiş, bazı değerler Cumhuriyet döneminde toplumda yer bulmaya başlamışken, bazıları yüz yıllardır Türk toplumunda kült haline gelmiş ve varlığını bugün dahi sürdürmektedir. Örneğin; Orta Asya'dan sözlü kültürün bir parçası olan halk ozanları, düğün, bayram ve özel günlerde çeşitli müzik aletleri aracılığıyla kendi kültürel değerlerini ve ahlaki öğretilerini halka aktarmışlardır. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında oluşturulan ulusal envanterlerden biri olan “Yaşayan İnsan Hazinei Türkiye Ulusal Envanteri”inde yer alan Neşet Ertaş, bu geleneğin günümüzde de yaşatıldığını gösteren önemli bir değerdir. Ayrıca, Âşık Sümmani ve Âşık Reyhani gibi isimler aracılığıyla da âşıklık geleneğinin kültürümüz içinde ayrı bir yer edindiği görülmektedir. Bu geleneğin izini daha da geriye sürdüğümüzde Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Yunus Emre gibi

büyük düşünür ve mutasavvıflarla karşılaşmak mümkündür. Nihayetinde, bu kıymetli isimlerin topluma ahlaki mesajlarını kimi zaman şiir, kimi zaman deyiş, kimi zaman ise müzik aracılığıyla ilettiklerine tanıklık edildiği bilinmektedir. İçinde bulunduğumuz mevcut durumda ise, çocukların bu değerlerle çok geç tanıştığını ve oluşan boşluğun popüler kültürün getirdiği normlarla doldurulduğunu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, yapılan bu çalışmada değer aktarımı; kültürümüzdeki iki geleneksel yapı olan Yunus Emre'nin şiirlerindeki değer unsurları ile Türk Musikisinin temeli olan meşk geleneği esas alınarak, şiir ve musikinin bütünleşen yapısı aracılığıyla çocuklara kazandırılması hedeflenmiştir.

Tezin birinci bölümünde, çalışmanın araştırma yöntemi ve veri toplama süreci ele alınmaktadır. Araştırmanın yöntemi açıklanarak okuyucuya süreç hakkında genel bir çerçeve sunulmuştur. Çalışmada kullanılan eylem araştırması modeli ayrıntılı biçimde tanıtılmış ve araştırma sürecinde izlenen aşamalar detaylı olarak aktarılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde çocukluk evreleri, ilkokul çağındaki çocukların öğrenme dinamikleri, müzikle eğitim yöntemleri ve meşk metodu hakkında kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca değer kavramı ele alınmış; ilkokul öğrencilerine değer yargılarının kazandırılmasında Yunus Emre'nin şiirlerinin seçilme gerekçesi açıklanmış ve şairin hayatına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Yunus Emre ilahileri ve meşk metodu çerçevesinde sınıf ortamında gerçekleştirilen ders uygulamaları açıklanmış, uygulama süreci grafiklerle desteklenmiştir. Değerler eğitimi derslerinde dini musiki materyalinin kullanımı, meşk yöntemiyle değerlerin aktarımı ve bu süreçlerin özgün bir model çerçevesinde uygulanışı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Tekdüze “düz okuma” veya “düz şiir” temelli yöntemlerin yerine etkileşimli meşk ve musiki uygulamalarının güçlü bir öğrenme deneyimi sağladığı ortaya konmuştur. Ayrıca, uygulamanın içeriği, ders planları, öğrenci etkinlikleri ve kullanılan materyallerin işleyişi üzerinden detaylı bilgiler verilmiştir.

Son bölümde ise araştırmanın sonuçları ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Konusu

Bu tez çalışmasında; değerler eğitimi derslerinde şiir ve müzikten yararlanarak, kültürel mozaigimizin çok yönlü yapısını öğrencilere pratik, etkili ve bütüncül bir şekilde aktarılması hedeflenmiştir. Gerek ebeveyn eliyle gerek okul yoluyla olsun değerlerin

kazandırılmasında ve somutlaştırılmasında eğitim oldukça etkilidir. Değerler eğitiminin kazandırılmasına ilişkin süreç, ailede ve erken yaşlarda başlamalıdır. Örgün eğitime geçildiğinde ise okullarda seviyelere göre değer kazandırma ve duygu oluşturmaya yönelik etkinlikler yapılmalıdır. “Ailede, okulda, toplumda ve medyada sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, vakur, adalet, aileyi önemseme, bağımsızlık ve özgür düşünebilme, iyimserlik, diğerkâmlık, duyarlı olma, dürüstlük, vefa, temizlik, konukseverlik, vatanseverlik gibi birçok değerın yapılacak etkinlik, uygulama ve kazanımlarla hayata geçirilmesi, davranışa dönüştürülmesi çok önemlidir (Yaman, 2016, s.19)”. Bütün toplumu etkileyecek öneme sahip bu değerleri aktarma konusunda eğitim kurumları da önemli bir yer tutmaktadır (Ekşi, 2003). Okul çocukların vakitlerinin ekseriyetini geçirdikleri yerlerden biridir ve bu nedenle iyi bir etkileme aracıdır. Bireylerin akademik başarılarının gelişiminin yanında onların değerleri ve ilkeleri olan insanlar olarak yetişmelerini de önemsemektedir (Aydın ve Akyol Gürler, 2012). Okullarda küçük yaşlardan itibaren iyi bir programla davranışa dönük değerler eğitimi verilmelidir (Özalp Kaplan, 2014).

İlköğretim okullarında verilen değerler eğitimi derslerine bakıldığında, hem dünya genelinde hem de Türk eğitim tarihinde bu eğitimin kökeninin “ahlak eğitimi” kavramına dayandığı görülmektedir. Türk toplumlarında, özellikle İslâmiyet’in kabulünden sonra, ahlak eğitimi genellikle dinî öğretilerle birlikte mekteplerde ve medreselerde verilmiştir. Örneğin Büyük Selçuklular Dönemi’nde Nizam-ül Mülk tarafından bir genel öğretim kurumu olarak düşünülen ve kurucusunun adını alan Nizamiye Medresesi, 1065 yılında Bağdat’ta kurulmuş İslami bir yükseköğretim kurumudur. (Kansu, 1930: 8–9; Ergin, 1977: 82-83). Selçuklular’ın ve Osmanlı’nın yükseliş döneminde ağırlıklı olarak verilen dini eğitimin yanında, astronomi, tıp, matematik, fizik, kimya gibi alanlarda bilimsel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ancak, özellikle Fatih ve Kanuni Medreseleri’nde, başlangıçta önemli bir yer tutan bu bilimler, gerileme dönemlerinde gözlem, inceleme, deney ve eleştirmeye yer vermeden “anlamdan çok söze, yeni bilgi üretmekten çok ezbere önem veren skolastik bir öğretim yöntemine dönüşmüştür (Unat, 1964: 6).

Tanzimat Dönemi (1839–1876) ahlak anlayışı incelendiğinde, bu dönemdeki birçok düşünürün toplumsal kurtuluşu İslâm ahlakına dönüştürme aradığı ve bu doğrultuda ahlaki temaları işleyen edebî eserler kaleme aldıkları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, ahlak eğitiminin sistematik biçimde okul programlarında yer alması daha geç bir döneme

rastlamaktadır. Tanzimat ile birlikte açılan modern okulların müfredatlarında zaman zaman bağımsız ahlak derslerine yer verildiği görülmektedir (Ağırakça, 2012).

II. Meşrutiyet'in ilanından günümüze kadar geçen süreçte ise, gerek ilkokul ve ortaokul programlarının genel amaçlarında gerekse sosyal bilgiler gibi ilgili derslerin içeriğinde doğrudan ya da dolaylı olarak ahlak ve karakter eğitime vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır (Keskin, 2010). Bu tarihsel süreç, değerler eğitiminin her dönemde toplumsal değişim ve gelişmelere paralel olarak yeni normlar çerçevesinde yeniden ele alındığını göstermektedir. Yıldırım ve Demirel, (2019), *Türk Tarihinde Değerler Ve Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme* adlı çalışmalarında değerler ile ilgili şu gözlemlerine yer vermiştir:

Teknolojik gelişmeler, küresel iletişimin artması, bilginin kontrolsüz dağılımı, aynı anda birçok uyarıcıya maruz kalınması gibi etkenler bundan 50 sene önceki eğitim sistemi ile günümüz eğitim ihtiyaçlarının karşılanamayacağını göstermektedir. İsteddiği zaman istediği bilgiye erişebilen nesil karşısında eğitim, bir yandan gerekli bilişsel donanımı sağlarken bir yandan da kişisel sınırların bilincinde bireyler yetiştirme sorumluluğundadır. Bu sorumluluğun altında, doğru yöntemleri bulması ve sistemin karar vericilerine bilgi sağlaması gerekmektedir. Böyle bir anlam ise yine değerler eğitimi üzerine yapılan araştırmaların çokluğunu daha anlaşılır hale getirmektedir. (s.92)

Bu noktada öze dönüş yaparak, alışık olduğumuz, kültürümüzde bulunan isimlerin değer görüşlerini ilgi çekici yöntemler ile aktarmak değerler eğitiminde etkili bir çözüm yolu olabilir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, meşk yöntemi aracılığıyla değer aktarımını incelemektir. Bu bağlamda, Yunus Emre'nin şiirleri temel alınarak öğrencilerin değerleri öğrenme, benimseme ve günlük yaşamlarına yansıtma süreçleri desteklenmiştir. Araştırma, meşk yönteminin sınıf ortamında uygulanabilirliğini ve öğrencilerin derse etkin katılımını artırmadaki etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece, geleneksel değerlerin çağdaş eğitim ortamında etkili bir şekilde aktarılması için özgün bir model sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Toplumda yabancı isimlerin ve dış kaynaklı programların yaygınlaşmasıyla birlikte kültürel yozlaşmanın hız kazandığı gözlemlenmektedir. Bu durum, değerler eğitiminin önemini artırmış; bu alandaki araştırmalarda belirgin bir artışa neden olmuştur. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı da son yıllarda değerler eğitimi kapsamında çeşitli programlar geliştirmekte; bu doğrultuda çalışmaları teşvik edici uygulamalar ve öneriler sunmaktadır. Geline nokta, değerler eğitiminin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerektiği düşüncesiyle, ilkokul düzeyindeki çocuklara Yunus Emre'nin musiki formlarındaki şiirlerinin, köklü bir gelenek olan meşk yöntemiyle aktarılmasının önemli olduğu ve bu yaklaşımın alandaki bir boşluğu karşılayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu çalışmada dikkate alınan, üç temel değişken şu şekildedir:

- Tezin örneklemini oluşturan ilkokul öğrencileri,
- Yûnus Emre'nin şiirlerinde yer alan sade dil ve değerler açısından zengin içerik,
- Kültürümüzde önemli bir öğretim yöntemi olan meşk metodu.

Bu çalışmada, ilkokul düzeyindeki çocuklara yönelik değerler eğitimi derslerinde materyal çeşitliliği sağlanarak, geleneksel meşk yöntemiyle sözlü aktarım hedeflenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Palet Türk Müziği İlkokulu'nda öğrenim gören 80 öğrenci ile sınırlı olarak yürütülmüştür. Bu bağlamda, elde edilen bulgular yalnızca araştırmanın uygulandığı grup ile sınırlıdır ve genelleme yapılırken dikkatli olunmalıdır. Araştırmanın evreni, gerçek dünya koşullarında gerçekleştirilmiş olup, öğrencilerin doğal öğrenme ortamları dikkate alınarak veri toplanmıştır. Ayrıca, çalışma süresince kullanılan materyal ve yöntemler araştırmanın kapsamı ile sınırlı tutulmuştur.

1. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmanın araştırma yöntemi ve veri toplama aşaması yer almaktadır. Bu kısımda araştırmanın yöntemine dair açıklama yapılarak okuyucuya araştırma süreci hakkında bilgilendirme sunulmuştur.

1.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Eylem araştırmalarında, konuya ilişkin gelişmeler aktarılırken öncelikle derinlemesine bir inceleme yapılmakta, ardından elde edilen bulgular ortaya konulmaktadır (Cohen, Manion & Morrison, 2000; Karasar, 2002). Araştırmanın konusu Yunus Emre ilahilerinin değerler eğitimi dersinde meşk usulü ile öğretilmesi olduğu için, kısa süreli uygulamalar yerine eylem araştırmasının olanak sağladığı uzun süreli ve derinlemesine gözlem süreci tercih edilmiştir. Araştırma on hafta olarak planlanmış, ancak süre yetersiz kaldığı için Millî Eğitim Bakanlığından alınan etik kurul izni uzatılmıştır.

Eylem araştırması, araştırma süreciyle uygulamanın eş zamanlı yürütülmesine imkân tanıyan, esnek bir yapıya sahip bir yöntemdir. Bu araştırmada da uygulama ve veri toplama süreçleri paralel biçimde yürütülmüştür. Yöntemin doğası gereği, araştırmacı sürece doğrudan katılmış; gözlemlerden elde ettiği verileri analiz ederek değerlendirmiştir. Eylem araştırmaları, araştırma katılımcılarına ilişkin olarak incelenen konuya dair eylemlere öncülük edecek teorilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Köklü, 2001, s. 35). Araştırmacı analiz sonuçlarına göre yeni veriler oluşturma fırsatı da bulmuştur. Bunun yanı sıra, bu yöntem genelleme amacı taşımamakta, esnek yapısı sayesinde araştırma sürecine uyum sağlamasıyla diğer nitel desenlerden ayrılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2005, s. 295). Eylem araştırmasının tercih edilmesinin bir başka sebebi ise etkinliklerin işbirliği içinde yürütülmesine ve elde edilen verilerin yorumlayıcı yaklaşım doğrultusunda analiz edilmesine olanak sağlamasıdır. Çalışmada öğrencilere ait söylemler, belgeler, öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ve çizdikleri görseller incelenmiştir. Ayrıca genelleme amacı taşımadan öğrencilerin gelişimleri tek tek incelenmiş; okul rehberlik öğretmeni, değerler eğitimi dersi öğretmeni ve usul uygulama öğretmeni ile istişare edilerek hazır bulunurluk ve gelişim raporları düzenlenmiştir. Bu durum bizlere nitel araştırmalarda amaçlanan ve dünyada var olan farklılıkları,

zenginlikleri, çeşitlilikleri ve aykırılıkları araştırmanın bir parçası olarak gözlemleme fırsatı sunmuştur (Goetz & LeCompte, 1984, akt. Yıldırım & Şimşek, 2005).

1.2. Araştırmanın Örneklemi

Eylem araştırmalarının, araştırma konusunun herhangi bir programın, sınıfın ya da okulun o anki durumunun değişim ve gelişimine destek sunmak amacı taşıması noktasında birleştiği görülmektedir (Kalkanoğlu, 2018). Eylem araştırmasının eğitim kurumlarındaki kullanım alanları ise şöyledir:

- Geleneksel öğrenme yöntemlerini arka plana alarak keşfederek öğrenmeyi geliştirmek ve ön plana çıkarmak,
- Eğitim sürecinde tek konu yaklaşımı yerine bütünleştirilmiş yaklaşımı benimsemek,
- Mevcut değerlendirme yöntemlerini geliştirmek,
- İş konusunda olumlu tavırlar sergilemek ve hayat gereksinimlerine göre öğrencilerin değer anlayışlarına değiştirmek,
- Öz farkındalığı üst seviyeye çıkarmak, yeni öğretim modelleri geliştirmek, öğrencilerin öğretim becerilerini ve analiz güçlerini artırmak,
- Davranış düzeltme tekniklerinin kademeli olarak sunmak,
- Okul hayatının yönetsel açıdan etkililiğini artırmak (Cohen, vd.1996, s.194).

Bu araştırmanın örneklemini, İstanbul ili Üsküdar ilçesindeki Palet Türk Müziği İlkokulu'nda 1, 2, 3 ve 4. sınıfta okuyan 80 öğrenci oluşturmaktadır. Okulun öğrencilerinin mevcut durumu, meşk usulüyle öğrenmeye uygun temel müzik bilgisine sahip olmaları, değerler eğitimini bu yöntemle öğrenmeye elverişli olmaları ve değerler eğitiminde gösterdikleri hazır bulunurluk düzeyi gibi nedenlerle bu okul araştırma için tercih edilmiştir. İlkokul düzeyinin seçilme nedeni ise, bu dönemde erken çocukluk evresinin sona erip akademik bilgiye geçiş sürecinin başlamış olmasıdır. Araştırmanın süresi uzun olduğu için toplam mevcut sayı bazen farklılıklar göstermiştir. Elde edilen tüm verilere çalışma içinde yer verilmesi mümkün olmadığından, en geniş şekilde genel durumu yansıtacak belirli kriterlere sahip öğrencilerden maksimum çeşitlilik sağlayan bir örneklem oluşturulmuştur.

1.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın kuramsal temellerinin oluşturulabilmesi adına, araştırma sürecine başlamadan önce uzman görüşleri ve literatür taramaları dikkate alınarak, araştırmanın amacına en uygun yöntem seçilmiştir. Çalışma, bir eylem araştırması olarak gerçekleştirildiği için, veri toplama sürecinde nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma, araştırmacı tarafından doğrudan yürütülerek katılımlı gözlem yapılmış ve elde edilen gözlem verileri, ders esnasında kamera ile kaydedilmiştir. Derslerden en yüksek seviyede verim alınabilmesi için dersler hem müzikal olarak hem de yarı yapılandırılmış mülakat soruları ile canlı tutulmuştur. Ayrıca araştırmada görsel nota bilgilerinden, çalışma kâğıtlarından da yararlanılmıştır. Araştırmacı her ders sonrası elindeki verileri bir araya toplayarak her bir derste müzikal anlamda meşk usulünün uygulanması noktasındaki gelişimi ve değerler eğitiminde değerlerin algılanması noktasındaki gelişimi titizlikle gözlemleyerek verilerin sonucunu günlük olarak yazıya dökmüştür. Araştırmada ilgili kurum çalışanlarıyla birlikte hareket ederek çocuklardaki değişimler hem değerler eğitimi açısından hem de görsel ve işitsel olarak çoklu öğrenme yöntemlerine göre değerlendirilmiştir.

1.3.1. Katılımlı Gözlem

Katılımlı gözlem, araştırmacının doğrudan uygulamada yer almasına dayanan bir tekniktir. Eylem araştırmasında araştırmacının katılımlı gözlemlerde bulunarak sürece dâhil olması, elde edilen verilerin derinliği açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda mevcut araştırma, tamamen araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olup, araştırmacı hem araştırma sürecini planlamış hem de hassasiyetle uygulamıştır. Araştırmanın uygulama aşamasında, yapılandırılmış herhangi bir ölçek kullanılmadan gözlem yapılmıştır. Katılımlı gözlem tekniğinin kullanıldığı çalışmalar genellikle davranışın gerçekleştiği doğal ortamda yapılmaktadır. Araştırmacıda bu ortama katılarak çalışılan konunun bir parçası haline gelmektedir. Gözlem tekniğindeki en önemli hususlardan biri ise gözlemlenenlerin kendi doğal ortamlarında bulunmalarıdır. Zira davranışların tarafsız şekilde belirlenebilmesi için bu ortam gereklidir (Karasar, 157; Yıldırım, Şimşek, s.171). Katılımlı gözlem yapılan araştırmalarda gerek uygulama boyutunda gerekse elde edilen verilerin gerçeği yansıtması noktasında kendini gösteren avantajlar bulunmaktadır. Planlanmış araştırmalarda, yapılan çalışmaların kaydedilmesiyle elde edilen verilerin

güvenilirlikleri ve geçerlilikleri bilimsel bir niteliğe bürünmesine neden olmaktadır (Judd vd., 1991, s.273–274). Bu bağlamda mevcut araştırma 12 hafta olarak kayda alınmış, görsel kayıtların gerçekçi boyuta geçilmesi için transkript ile çözümlenmiştir. Bu 12 hafta içerisinde bayram tatili olduğu için çalışmaya bir hafta ara verilmiştir. Ayrıca hazır bulunurluk oluşmadığı için dersler 1 ve 3. Sınıf ile bir hafta daha tekrar edilmiştir.

1.3.2. Görüşme

Görüşme ilk etapta kolay ve basit bir veri toplama aracı gibi görünmesinin yanında uygulama esnasında uyanıklık gerektirmesi ve çok boyutlu olması sebebiyle zorlukları da barındıran sanatsal bir bilimdir (Patton, 1990, s.277). Çalışma sürecinde öğrencilerle yapılan görüşmeler 40 saati aşmış olup, her bir ders araştırmacı tarafından doğrudan gözlemlenerek beklenen öğrenme çıktılarının ortaya çıkıp çıkmadığı değerlendirilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden yararlanan araştırmacı, hem önceden belirlenmiş bazı soruların yer aldığı hem de görüşmenin akışına göre yeni soruların yöneltilebildiği esnek bir görüşme ortamı oluşturmuştur. Bu yaklaşım, bir yandan belirli temalar üzerinde odaklanmayı sağlarken diğer yandan katılımcıların düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir iletişim alanı oluşturmuştur. Araştırmacı, bu süreçte öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bilgi ve terimleri açıklamış; ancak sonrasında herhangi bir yönlendirmede bulunmadan yalnızca rehberlik rolünü üstlenmiştir. Meşk uygulaması (sözel aktarım yöntemi) bu görüşmelerde olumlu bir etki yaratarak araştırmacı ile öğrenciler arasında doğal bir yakınlık kurulmasını sağlamıştır. Erken çocukluk dönemindeki bireylerin bilişsel ve dilsel gelişim düzeyleri dikkate alındığında, bazı veri toplama yöntemlerinin yetersiz kalabildiği görülmektedir. Bu nedenle, çocukların duygu, düşünce ve deneyimlerini daha açık biçimde ifade edebilmelerine imkân tanımak amacıyla çalışmada görsel çizim tekniğinden yararlanılmıştır.

1.4. Verilerin Analizi ve İşlenmesi

Bir eylem araştırmacısı, daha iyiye yönelik değişimi umut eder, daha iyi bir dünyanın hayalini kurar ve fark oluşturmayı arzular (Tezcan vd., 2016). Bu anlayıştan yola çıkarak, araştırmada mevcut öğrenme stillerinin üzerine farklı öğretim yöntemleri eklenmiş, öğrenenlerin bireysel farklılıklarına ve çağın gereksinimlerine uygun yeni bir eğitim modeli geliştirmek temel amaç olarak belirlenmiştir. Eylem araştırmasının doğasına

uygun olarak, süreç boyunca uygulamadan elde edilen deneyimler sürekli olarak gözlemlenmiş, yansıtılmış ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, geliştirilen modelin öğrenme sürecine, öğrencilerin derse yönelik tutumlarına, katılımlarına ve akademik başarılarına olan etkisi araştırma kapsamına alınmıştır. Verilerin analizi sürecinde, eylem araştırmasının döngüsel yapısına uygun olarak her uygulama aşamasından elde edilen bulgular değerlendirilmiş; bu bulgular sonraki aşamaların planlanmasında rehber olarak kullanılmıştır. Nitel veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş, gözlem ve yansıtma notlarıyla desteklenmiştir. Bu süreç sonunda, geliştirilen eğitim modelinin öğrenme ortamlarında uygulanabilirliği, güçlü yönleri ve geliştirilmesi gereken boyutları ortaya konulmuştur.

1.4.1. Doküman İnceleme

Eylem araştırmalarında, var olan iki durumun karşılaştırılmasına odaklanılmadığından, farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılması, araştırmanın güvenilirliğinin ve geçerliliğinin artmasını desteklemektedir (Kaya, 2008). Araştırmada, öğrencilerin doğrudan öğrenme ortamlarında yer almasının önemli olduğu düşünüldüğü için yapılan çalışmalara öğrenci katılımı teşvik edilmiştir. Dersin işleniş sürecinde, öğrencilerin uygulamaya aktif olarak katılmalarını sağlamak amacıyla çeşitli dokümanlar kullanılmıştır. Materyal olarak nota kâğıdı, kamera, boş kâğıt ve meşk icrası için gerekli enstrümanlar kullanılmıştır. Öğrencilere, veri toplama süreci kapsamında nota kâğıtları ve resim çizimleri için gerekli malzemeler sağlanmıştır. Derslerin sonunda öğrencilere yöneltilen “Hayal gücünüze göre, aklınıza gelenleri çizin” yönergesi, öğrenciler tarafından sürecin en ilgi çekici ve motive edici aşaması olarak değerlendirilmiştir. Bu çizimler, araştırmacı tarafından nitel veri olarak analiz edilmiş; ancak 762’i görsel materyal bulunması nedeniyle yalnızca temsili ve anlamlı bulunan örneklerle tez kapsamında yer verilmiştir. Palet Türk Müziği İlkokulu rehberlik öğretmeni ile araştırmacı, resimleri analiz etmiş, öğrencilerin anlama kavrama oranını tespit etmeye çalışmıştır. Rehberlik öğretmeni tarafından psikolojik okumaları gerçekleştirilen 16 resme ekler kısmında yer verilmiştir. Ayrıca veri toplama sürecinde gerçekleştirilen 42 saatlik video kayıtları çözümlenerek yazılı döküm (transkript) haline getirilmiş ve bu kayıtlar içerisinden mülakat sorularına verilen yanıtlar detaylı biçimde incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, ortak temalar doğrultusunda belirlenen ve araştırmanın

amaçlarıyla örtüşen katılımcı ifadeleri, tezin bulgular bölümünde içerik analizi yöntemiyle sunulmuştur. Grafiklerin oluşturulurken, video kayıtlarındaki öğrenci yanıtları ile görsel çizimler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu sayede öğrencilerin öğrenme düzeyleri ve kavramları anlama dereceleri doğrudan değerlendirilmiştir. Her bir değer renklerle temsil edilmiş ve öğrencilerin çizimleri ile derste verdikleri yanıtlar tek tek incelenerek anlama oranları pasta grafik şeklinde görselleştirilmiştir. Grafikte yer alan ‘diğer’ seçeneği, öğrencilerin belirlenen değerler dışında farklı bir değer yargısı aktardığını göstermek amacıyla kullanılmıştır. Böylece mülakat yanıtları ve görsel çizimler birlikte analiz edilerek öğrenilen kavramlar sayısal verilere dönüştürülmüştür.

1.4.2. Yazıya Dökme

Düzensiz bir şekilde toplanan verilerin işlenmesi oldukça zor olmakla beraber bu süre sonunda anlamlı bir sonuca varılamaz. Bu nedenle, araştırma sürecinde elde edilen bilgilerin etkin bir şekilde kullanılabilmesi için öncelikle kaydedilmesi ve düzenli bir şekilde sınıflandırılması gerekmektedir (Keskin, 2007, s.43). Araştırma sürecinde elde edilen veriler yazıya dökme, analiz ederek tasnifleme, uygulamanın derslerde sağladığı kolaylık ve pratik hayata geçerken yaşanabilecek sorunlar, “programın uygulanmasının öğrenenlerin duyuşsal, bilişsel, sosyal ve düşünme becerilerine etkilerinin analizi (Kaya, 2008)” gibi unsurlar göze alınarak değerlendirilmiştir. Bu kriterler uygun metotlar kullanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Video kayıtları ve derslerden elde edilen bazı veriler, herhangi bir değişiklik yapılmadan doğrudan analiz edilmiştir. Programın uygulama sürecinde, sınıf düzeni ve çalışma süreciyle ilgili tanımlayıcı analiz yapılmış; öğrencilerin bilgi olarak temel alt yapısı ve ders esnasında kendi aralarındaki konuşmalar da söylem analizi yöntemiyle bulgular kısmında incelenmiştir. Araştırma sürecinde sözel olarak elde edilen verilerin metin haline getirilmesi, yazıya dökme basamağında teyit edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005 s.287). Bununla birlikte önceden belirlenen soruların dışında öğrenciler üzerinde herhangi bir yönlendirme yapılmamış fakat öğrencilerin sorduğu sorulara gerekli cevaplar verilmiştir. Öğrencilerin sordukları sorular ve cevapları aktarılırken öğrencilerin gerçek kimliğinin anlaşılmaması adına A, B, C, D, E, F, G, H şeklinde harflerle kodlama yapılmıştır. Diğer yandan cinsiyete bağlı olarak belirgin farklılık bulunan cevaplar da araştırma bulgularında belirtilmiştir.

1.5. Yorumlama Teknikleri

Nitel araştırma yöntemleri ile elde edilen verilerin çözümlenerek kullanılabilir hale getirilmesi, verilerin fazlalığı ve uygulamanın süreç içerisinde gerçekleştirilmesi gibi sebeplerden dolayı araştırma süreci karmaşıktır (Kuş, 2003, s.78–79). Bu yüzden “nitel verilerin analizi sistematik bir süreç gerektirir. Süreç içerisinde verilerin düzenlenmesi, çözümlenebilir hale getirilmesi, öğrenci görüşlerinin sentezlenmesi, kuram oluşturulması gibi basamaklar yer alır (Kaya, 2008)”. Bu sebeple veriler üç ayrı başlıkta analiz edilmiştir.

1.5.1. Betimsel Analiz

Kaptan (1993, s.209), özellikle sosyal bilimlerdeki bilimsel çalışmalarda betimsel analizlerin kullanılmasının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Zira araştırmacı, betimsel analiz yoluyla elde ettiği verileri düzenleyip yorumlama imkânına sahip olmaktadır. Bu bağlamda, betimsel analiz üç temel kademedен oluşmaktadır: betimleme, sınıflama ve ilişkilendirme (Yıldırım, 2005, s.223). Bu doğrultuda, araştırma sürecinde sınıf içindeki öğrenci ifadeleri, tutumları ve davranışları sınıflandırılmış, tanımlanmış ve ilişkilendirilerek analiz edilmiştir.

1.5.2. İçerik Analizi

Nitel araştırma yöntemleriyle elde edilen bulguların yalnızca yüzeysel bir şekilde sunulması yeterli değildir. Çünkü öğrenme ve öğretmeye dayanan eğitim süreci karmaşık ve soyut bir olgudur. Bu nedenle araştırmada elde edilen verilerin gerçeği olduğu gibi yansıtabilmesi için içerik analizi kullanılmaktadır. İçerik analizi ile araştırma sürecinde yer alan ve birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar çerçevesinde bir araya getirilerek verilerin daha anlaşılır bir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sırasında öğrencilerin etkinliklere ilişkin yazılı ifadeleri ve çizdikleri resimler ise basit nicel analizler ile sunulmuştur.

1.5.3. Söylem Analizi

Nitel araştırmalarda söylem analizleriyle Sözen (1999, s.115), öğrencilerin kavramları kullanmadaki gelişmeleri ve ortaya çıkan farklılaşmaları anlatmanın amaçlandığını ifade etmektedir. Söylem analizleri ile elde edilen videoların ve kayıtların incelenerek

çözümlemesi, ardından araştırmada yer alan sorulara göre yorumlanması gerekmektedir (Çelik, 2013). Araştırmada öncelikle öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarına hitap ederek gerekli güven ortamının oluşması sağlanmıştır. İşlenen derslerdeki video kayıtlarının çözümlemesiyle hazırlanan transkriptlerle, öğrencilerin öğrenme durumlarındaki değişimler, farklılaşmalar öğrencilerin kendilerini ifade etme biçimleri analiz edilmiştir (Yapıcı, 2006, s.74). Bununla birlikte eğitim araştırmalarında zaman zaman öğrencilerin sorulan sorulara ya da hazırlanan materyallere yazılı olarak cevap verme isteksizliği de yoğun olarak rastlanan bir durumdur. Buna rağmen çalışmada derse katılım konusunda genel anlamda bir sıkıntı yaşanmamıştır.

1.6. Araştırma Süreci

Bir araştırma süreci genel olarak; planlama, veri toplama, kaynak taraması, elde edilen verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması gibi temel aşamalardan oluşur. Araştırmanın konusuna karar verilirken yapılacak çalışmanın Türkiye’de yapılan diğer değerler eğitimi programlarından konu bakımından ve mevcut bir eksikliğin tamamlanması açısından farklı olması gerektiği düşüncesinden hareket edilmiştir. Alan çalışması olarak Türk Din Mûsikisi alanında çocuklara yönelik kapsamlı çalışma olmadığı görülmüştür. Literatür taraması aşamasında ise değerlerin, çocuk müziği eğitiminde kullanıldığı fakat günlük yüzeysel konuşmalar şeklinde ilerleyen döngülere yer verildiği fark edilmiştir. Bu aşamada mevcut konuda çalışmalar yapan Palet Türk Müziği İlkokulu Kurucu Temsilcisi ile görüşme talep edilmiştir. Görüşmede “Çocuk çalışmalarında geleneksel çalışmalara gereken oranda yer verilmediği; özellikle Yunus Emre, Mevlânâ gibi Türk büyüklerinin sözlerini, çocukların ilkokul kademelerinde öğrenmesi gerektiği ama bu konuların çocukların seviyelerine ağır geldiği düşünülerek ötelendiği ve bu tanışmanın çok geç yaşlara tekabül ettiği” vurgulanmıştır. Ayrıca Kurucu Temsilci, bu ilahilerin ve geleneksel meşk yönteminin anaokulu düzeyinde dahi farkındalıklar oluşturduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan Kurucu Temsilci, Yunus Emre ilahilerinin hem birçok çocuk tarafından bilinmesinin gerekliliği hem de geleneksel sözlü kültür aktarımında önemli bir rol oynaması sebebiyle bu çalışmaya okul çalışanları ve öğrencileri ile destek olacağını bildirmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde, konuya ilişkin literatür yeniden ve daha kapsamlı bir biçimde taranmış; alan yazınında boşluk tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda, çalışmanın konusu netleştirilmiş ve araştırmanın yöntemsel çerçevesi

belirlenmiştir. Çalışmanın uygulanma biçimi, evreni ve örneklemini ile ilgili ayrıntılar planlanmıştır; ayrıca etik kurallar çerçevesinde gerekli izin süreçleri başlatılmıştır. Tüm bu hazırlıklar, danışman öğretim üyesinin onayına sunulmuştur. Çalışmanın, alanda bir yenilik oluşturacağı ve gelenek ile geleceği günümüzün interaktif yöntemleriyle bir araya getireceği öngörülmüştür. Bu bağlamda, alandaki mevcut boşluğun doldurulmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma ile Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun yayımladığı, Bakanlık bünyesindeki diğer birimlerle iş birliği yaparak millî kültür ve değerler eğitimi ile ilgili politika ve stratejiler geliştirme ilkesine (Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu [TTK], 2024) uygun olarak gerçekleştirilen güncel çalışmalara destek verilebileceği de düşünülmüştür.

Bu durum, ilgili çalışmanın geçerliliğini ortaya koymakta ve alana anlamlı bir katkı sunduğunu göstermektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırmasının kullanılacağı planlanan bu çalışma, ilkökul 1, 2, 3 ve 4. sınıflara ilk kez uygulanmıştır. Belirlenen sınıflarda müzik öğretmeni eşliğinde araştırmacı bizzat derse girerek verileri toplamış, her dersin video kaydını almıştır. Ayrıca araştırmacı, her ilahi için sözlü aktarım yöntemi olan meşk usulü ile öğrenmenin gerçekleşmesinin sağlanmasına yönelik olarak ilahilerde verilen değerlerin kazanımı için açık uçlu sorular sormuş, öğrenciler tarafından oluşturan görselleri toplamış, verileri yazılı dokümanlara dönüştürmüş, soru ve cevaplarına göre öğrenmenin gerçekleşmesi konusunda sağlamaları yaparak rehber öğretmen ile görseller üzerinde öğrenme düzeyleri tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmacı, her dersin ardından sınıfın ilahiyi hem bireysel hem de topluca söylemesine imkân tanıyarak, meşk uygulamasının geçerliliğini ve öğrenilebilirliğini değerlendirmeye çalışmıştır. Araştırma süreci boyunca her hafta yeni ilahiler öğretilmiş olmasına rağmen, önceki haftalarda öğrenilen ilahilerin unutulup unutulmadığını teyit etmek amacıyla öğrencilere ansızın sorular yöneltilmiş ve gerektiğinde hatırlatmalar yapılmıştır. Eylem araştırmalarında sayısal verilere ulaşmak imkânsız olduğu için ortalama üzerinden öğrenme oranları gözlemlenmiştir. Bir başka deyişle, araştırma hem değerler eğitimi dersleri hem de meşk usulü uygulamasının ilkökul çocuklarına öğretilmesi açısından pilot çalışma niteliği taşımaktadır. Bu sebeple araştırmacı; çalışma sırasında kullanılan bütün materyalleri, programın içeriğini ve kazanımlarını kendi belirlemiş, uygulamaları hazır hale getirmiştir.

1.7. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

Araştırma sürecinde karşılaşılan zorluklar üç ana başlık altında incelenebilir:

- Uygulamanın Gerçekleştirilmesi İçin Gerekli İzinlerin Alınmasında Karşılaşılan Zorluklar:
 - Bürokratik engeller ve yavaş işleyen resmi süreçler.
 - Etik kurul onayları ve yasal düzenlemelere ilişkin zorluklar.
 - Katılımcılardan alınması gereken rızaların temin edilmesindeki güçlükler.
- Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar:
 - Araştırma için gerekli kaynakların (ekipman, malzeme, finansal destek) yetersizliği.
 - Zaman yönetimi sorunları ve planlanan sürenin aşılması.
 - Teknik aksaklıklar ve altyapı sorunları.
 - Katılımcıların düzenli katılım göstermemesi veya veri toplama sürecindeki aksaklıklar.
- Verilerin Değerlendirilmesi Aşamasında Karşılaşılan Zorluklar:
 - Veri güvenliği ve gizliliği sorunları -özellikle kişisel verilerin kullanıldığı araştırmalarda-.
 - Veri analizinde kullanılan yöntemlerin uygunluğu ve veri setindeki eksiklikler.
 - Ölçüm hataları ve veri tutarsızlıkları.
 - Verilerin doğru yorumlanması ve genellenebilirliği ile ilgili yaşanan zorluklar.

Bu başlıklar altında ele alınan zorluklar, araştırmanın her aşamasında karşılaşılan engelleri ve bu engellerin aşılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın, birçok sebeple birlikte özellikle öğrencilerin müzikal anlamda altyapıya sahip olması sebebiyle Palet Türk Müziği İlkokulu'nda yapılması kararlaştırılmıştır. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden gerekli izinler alınarak Yenilik ve Eğitim Teknoloji Genel Müdürlüğü - İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'ne müracaat edilmiştir. Yapılan görüşmelerde bilimsel araştırmaların desteklenmesi noktasında gerekli izinler verilmiştir. Araştırma sırasında bir diğer aşama olan uygulama aşamasında da zorluklar ile karşılaşmıştır. Araştırmanın konusu hakkında daha önce ortaya konulmuş bir eser ya da çalışma örneğinin olmaması, araştırmacının yapacağı çalışmaları tamamen kendisinin hazırlayarak uygulamasını zorunlu kılmıştır. 10-12 haftalık zaman zarfında işlenecek olan bütün ilahilerle ilgili çalışmalar doğrudan araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Ders işleyişinin şiir- müzik-

değerler eğitimi ekseninde meşk metoduna uygun olarak hazırlanması, oldukça vakit almıştır. Araştırmacı, ilahileri 2/4 ölçüye uygun olarak nota yazım programıyla hazırlamış, eserlerdeki ritmik düzeni ve vuruş sayısını netleştirerek anlaşılmasını sağlamıştır. Bir diğer mesele ise araştırma için gerekli materyallerin sağlanmasıdır. Araştırma sürecinde kullanılan kamera, dizüstü ve diğer araç gereçler araştırmacı tarafından sağlanmıştır. Araştırma esnasında öğrencilerden bazıları kamera açık olduğu için çekinmiş, bazıları ise sosyal medya fenomeni olacağını düşünerek ilk haftalarda çalışmalara katılımda gönüllü olduğu sona doğru ise isteksiz davrandıkları gözlemlenmiştir. Çalışma içerisinde yer almak istemeyen öğrencilerden bazıları, son haftalara doğru çalışmaların içerisinde yer almaya başlamıştır. Bazıları ise yarı yapılandırılmış görüşmelerdeki karşılıklı konuşmaları fırsat bilip suiistimal etmiştir. Öğrencilerin görüşlerini ifade etmelerinde de sorunlarla karşılaşıldığı zamanlar olmuştur. Bazı öğrenciler fikirlerinin akranları arasında alay konusu olmasından çekindikleri için konu hakkında fikir beyan etmekten kaçınmışlardır. Araştırma sürecinde karşılaşılan bir diğer zorluk ise derslerin kamera ile kayıt altına alınmasından kaynaklanmıştır. Bu durum başlarda öğrenciler tarafından yadırganmış ve öğrencilerin -kamera dolayısıyla- derslerde düşündüklerini değil olması gerekenleri söyledikleri gözlemlenmiştir. Ancak ilerleyen süreçte öğrenciler duruma alışmışlardır. Konuya ilişkin diğer bir diğer zorluk ise derslerin video ile kayıt altına alınması esnasında öğrencilerle yapılan grup çalışmalarında sınıfta meydana gelen seslerin dersin anlaşılabilirliğini güçleştirmesidir. Araştırmada karşılaşılan bir başka sorun ise elde edilen verilerle ilgilidir. Eylem araştırmasına dayalı olarak gerçekleştirilen uzun süreli nitel çalışmalar sonucunda büyük miktarda veri toplanmıştır. Bu veriler arasında kamera kayıtları, öğrenci dosyaları görsel çizim materyalleri ve görüşme kayıtları gibi çeşitli kaynaklar yer almaktadır. Özellikle derslerin kamera kayıtlarının analizi, uzun bir zaman diliminde yapılmıştır. Bu sürecin uzamasının temel nedeni hem kaydedilen video sayısının fazla olması hem de kameraların aynı noktalardan çekim yapmasından dolayı bazı durumlarda kayıtların kalitesiz olmasıdır. Kamera kayıtları, zaman zaman defalarca dinlenerek ve dikkatlice çözümlenerek anlaşılır hale getirilmiştir. Öğrencilerle yapılan ders içi etkinliklerin çözümlemesinde de benzer zorluklarla karşılaşılmıştır. Yaklaşık olarak 1.848 veri elde edilmiş olmasına rağmen, bu verilerin tamamı analiz için uygun olmamıştır. Çalışmada kullanılabilecek veriler, titiz bir şekilde sınıflandırılarak ve filtrelenerek analize dâhil edilmiştir.

1.8. Araştırmacının ve Öğrenenlerin Önyargıları

Eylem araştırmalarında araştırmacının amacına uygunluğunun ve tutarlılığının sağlanabilmesi için araştırmacının planlanması, verilerin elde edilmesi, çalışma grubunun belirlenmesi ve araştırmacının yürütülmesi noktasında uzman yardımına başvurulması gereklidir. Aksi takdirde araştırmaya, araştırmacının taraflılığının karışma ihtimali yüksektir (Büyüköztürk vd., 2009, s.279). Bu sebeple farklı bakış açıları, eylem araştırmalarında geçerliliği sağlamaya destek olur (Köklü, 2001, s.36). Türkiye’de nitel desene sahip eylem araştırmalarının sınırlı sayıda olması, araştırmacının süreçle ilgili başarı düzeyi ve elde edilen verilerin bulgulara nasıl yansıtacağı konusunda belirli düzeyde tereddüt yaşamasına neden olmuştur. Ancak danışman desteğiyle sağlanan rehberlik ve yönlendirmeler, bu tereddütlerin giderilmesinde etkili olmuş; çalışmanın özgünlüğü ve bilimsel katkısına yönelik güveni pekiştirmiştir. Katılımcıların yaş itibarıyla küçük olması nedeniyle verilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla açık uçlu sorular yöneltilmiş, süreç boyunca video kayıtları alınmış ve çocukların anladıklarını resim yoluyla ifade etmeleri istenmiştir. Böylece, çoklu veri toplama teknikleriyle daha sağlam ve güvenilir sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışma esnasında öğrencilerden alınan geri dönüşler, araştırmacıya çalışmayı yönlendirme imkânı sunmuştur. Araştırma süresi boyunca araştırmacı, çalışmanın başarılı olacağına dair güçlü inancını kaybetmemiştir. Çünkü araştırmacının yürütüldüğü yöntem, ortam, zaman, mekân ve hazır bulunurluk farklılıkları titizlikle gözlemlenmiştir. Geleneksel öğrenme yönteminin; öğrencilerin değerler eğitimi, tarihsel bilgi edinimi, müzikal gelişimi ve kinestetik öğrenme gibi dört temel boyutta derse etkin katılımını desteklemesi ise derslerin ilk haftalardaki gidişatından faydalı olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle meşk yönteminin yapısal sağlamlığı ve Yunus Emre’nin değerler merkezli düşünce sisteminin güçlü argümanlarla desteklenmesi, araştırmacının ders sürecinde kendinden emin bir şekilde hareket etmesini sağlamıştır. Hem bireyin doğasına uygunluğu hem de yüzyıllar boyunca aktarılmış deneyimle harmanlanmış olması, meşk yöntemini güvenilir ve etkili bir öğretim aracı hâline getirmekte; bu da araştırmacı için hem akademik hem pedagojik açıdan destekleyici bir zemin oluşturmuştur. Diğer yandan uygulanan yöntem bir yönüyle tek düze yaklaşımı silerken diğer yönden derse aktif katılımı sağlayarak çocuklar ile aynı pencereden bakmayı sağlamıştır.

Eylem araştırması anlayışına göre hazırlanan bu programda işlenen derslerde teknolojik imkânların fazla kullanılmamıştır. Fakat dersin uygulaması öğrencilerin dikkatini çekebilecek tarzda olduğundan öğrencilerin derslere karşı daha fazla motive olacağına inanılmıştır. Bu noktada araştırmacı, öğrencilerin görüşlerinin doğal bir şekilde yansıtılmasına ve araştırmanın objektifliğine önem vermiştir. Araştırma, yaşları küçük olan ve geleneksel eğitim yöntemleriyle eğitim almayı deneyimlememiş öğrencilerle gerçekleştirildiği için çalışmanın ilk aşamalarında öğrenciler bu yöneme uyum sağlamakta zorluk yaşamışlardır.

1.9. Araştırma Şeması

Şekil 1: Araştırmanın Uygulama Süreci

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2. BÖLÜM: ÇOCUK GELİŞİMİNDE MÜZİĞİN ROLÜ: MEŞK METODU VE YUNUS EMRE İLAHİLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Çocukluk dönemindeki gelişimi Piaget dört farklı evreye ayırmış; işlem öncesi dönem, duyuşsal motor dönem, somut işlemler dönem ve soyut işlemler dönem olarak tasnif etmiştir. Bu evreler, çocuğun yaşına bağılı olarak değışir ve her bir evre, dünyayı anlamının farklı yolları ve biçimleriyle tanımlanır (Kol, 2011). Bu nedenle, bir evredeki bilişsel yetiler, bir sonraki evreyle karşılaştırıldığında niteliksel farklar gösterir.

2.1. Duyuşsal Motor Dönemi (0-2 Yaş)

Bebeklik dönemi olarak tanımlanan bu evre, 0 ile 2 yaş arasını kapsamaktadır. Bu süreçte fizyolojik büyümenin yanı sıra duyuşsal ve bilişsel fonksiyonlarda da belirgin gelişmeler gözlemlenmektedir. Çocuk, bedensel olarak büyürken aynı zamanda bilişsel gelişimin bir göstergesi olarak küçük ve basit sözcüklerle kendini ifade etmeye çalışmaktadır. Basit yönergeleri anlayarak duygu durumunu ve isteklerini, yalnızca gülme ya da ağlama ile değıl, sözel ifadelerle de çevresine yansıtmaya başlamaktadır (Şimşek, 2004).

2.2. İşlem Öncesi Dönem (3-6 Yaş)

İşlem öncesi dönem ilk çocukluk evresi olarak tanımlanır. Bu dönem çocuğun fiziksel olarak bedeninde, motor gelişimi açısından kaslarında ve zihinsel olarak algı düzeyinde belirli bir ilerleme kaydedilir. Çocuk gelişimin sağladığı becerilerle çevreden bağımsızlaşmaya, ebeveyn desteğınden kademeli olarak uzaklaşmaya başlar. (Şimşek, a.g.m. s. 209). Oyun, bu dönemde çocuğun hayatının vazgeçilmez bir parçası haline gelir. Oyun çağı veya erken çocukluk olarak da adlandırılan bu evre, çocuğun çevresindeki şeyleri anlamsızca taklit ederek yeniden deneyimlediğı bir dönemi ifade etmektedir. Merak duygusu yüksek olan çocuk, öğrenme isteğıyle birlikte, gerçek ile hayal dünyasını birbirine karıştırarak sürekli sorular sorar. Okulda veya oyun grupları gibi ortamlarda, kinetik oyunlar, grup çalışmaları; el işi etkinlikleri, resim ve müzik gibi sanat dalları ile desteklenen etkinlikler, çocuğun gelişimi için önemli katkılar sağlamaktadır. Bu etkinlikler sayesinde çocuk, dikkatini toplamayı ve materyalleri ilgi çekici şekilde

kullanmayı öğrenme fırsatı bulur. Bu süreç, hedeflenen öğrenme süresinin verimli değerlendirilmesini sağlamaktadır.

2.3. Somut İşlemler Dönemi (7-11 Yaş Aralığı)

Somut işlemler dönemi, erkeklerde 6-12; kızlarda 6-11 yaş arasını kapsamakta ve bu dönem "Temel Eğitim Çağı" veya "Okul Çağı" olarak da adlandırılmaktadır. Çocuk artık hayatında geniş sosyal çevre ile karşılaşmaktadır. Bu çevre çocuğa, beraberinde toplumdaki farklı değer yapılarını gözlemleme; kendini, arkadaşlarını ve aile yapılarını kıyaslayabilme olanağını sağlamaktadır. Bahsedilen kıyaslama beraberinde birçok soruyu da getirmektedir. Başkalarının kendi düşüncelerinden farklı düşüncelere sahip olabileceğini yavaş yavaş anlamaya başlayan çocuğun, zihninde somut olarak bulunan birçok durum soyut olarak da teşekkül eder hale gelmektedir (Piaget, 2005 s.194-198). Piaget'in gelişim kuramına göre çocuk, bu dönemde zekâ gelişiminin son evresini tamamlarken ergenlikten sonra yetişkinler gibi düşünmeye başlayacaktır. Zira bu dönemden itibaren çocuklar, olayları ve dünyayı başkalarının bakış açısından değerlendirebilmeye başlamakta; bu sayede benmerkezci düşünceden uzaklaşma sürecine girmektedirler (Gander ve Gardiner, 2010). Bu bağlamda söz konusu gelişim evresi, çocuğun somut düşünmeden soyut düşünmeye geçiş yaptığı kritik bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.

2.4. Soyut İşlem Dönemi (12-16 Yaş)

Soyut işlemler dönemi çocukluğun bitip gençliğin başladığı 12-16 yaş civarına tekabül eden evredir. Belirli davranışların edinilmesi gereken en önemli dönemler, çocuklukta 0-6 yaş aralığı ile 11-13 yaş arasında ortaya çıkmaktadır. Bu dönemler, çocukların diğer yaş dönemlerine göre bilgiyi daha hızlı öğrendiği ve bu nedenle "gelişimin kritik dönemleri" olarak adlandırıldığı evrelerdir. Çocuklar bu süreçte çevresel uyaranlara karşı daha duyarlıdır. Değerlerin ve etik kuralların öğrenilmesi açısından büyük önem taşıyan bu dönem, ahlaklı ve erdemli bireylerin yetiştirilmesi için temel bir aşama olarak kabul edilmektedir.

Bebeklik ve çocuklukta gelişimin hızlı seyretmesi nedeniyle, ebeveynler ve eğitimciler, çocukların gelişimini desteklemek amacıyla, çevresel uyaranlara açık olan bu kritik zaman diliminde, onların belirli kazanımlara ulaşabilmeleri için uygun ortamları

oluşturmalı ve gerekli desteği sağlamalıdır (Senemoğlu, 2012). Eğer bu kritik dönemlerde çocuklara öğrenme fırsatları sunulmazsa, özellikle okul çağındaki çocuklarda gelişim yavaşlayabilir ya da duraklayabilir. Bu dönem, soyut düşüncenin gelişmeye başladığı ve değerler ile inanç sistemlerinin şekillendiği bir evre olup, çocukların düşüncelerini bilimsel yöntemler doğrultusunda analiz etme becerisini kazandıkları zamandır (Senemoğlu, 2012).

Piaget'nin kuramına göre çocukların fiziksel, ruhsal ve bedensel gelişim dönemleri özetle bu şekilde olmakla beraber Piaget, ahlaki yargının yaşa ve zihinsel gelişime bağlı olarak dışa bağımlılıktan özerkliğe doğru ilerlediğini belirtir. (Piaget, 2005).

2.5. Müziksel Gelişim Dönemleri

6–11 yaş arasındaki çocukların ritim doğaçlamalarına dayalı müziksel gelişimlerini inceleyen Paanaen'in (2006) çalışmasında elde edilen bulgular, müziksel gelişimin erken yaşlarda daha basit yapılarla başladığını, yaşın ilerlemesiyle birlikte ise çocukların daha karmaşık müziksel yapılara yöneldiğini ortaya koymuştur (Özdemir ve Yıldız, 2010). Araştırma kapsamında 6–11 yaş aralığında yer alan 36 çocuğun ritim algıları doğaçlama temelli yöntemlerle gözlemlenmiştir. Özellikle çocukluk döneminin 9–12 yaş arası, müzik davranış bilimcileri ve müzik eğitimi uzmanları tarafından müziksel yeteneklerin şekillenmesi açısından kritik bir dönem olarak değerlendirilmekte; bu nedenle bu evrede verilen müzik eğitimi özel bir anlam ve önem taşımaktadır (Uçan, 1997).

Paananen'e (1985) göre çocukların müzikle ilgili gelişimi üç aşamada ilerler:

Duyuşsal Motor Dönem (4–18 ay):

Bu dönemde bebekler sesleri tam olarak ayırt edemezler. Ancak işittikleri seslere zamanla tepki vermeye başlarlar. İletişim kurma çabaları ses yoluyla gelişir ve farklı sesler denemeye başlarlar. Bu, müziksel ifadelerin en basit hâlde başladığı dönemdir

İlişkilendirme Dönemi (1,5–5 yaş):

Çocuklar artık sesler arasında farklar görmeye başlar. Müzik dinlediklerinde bazı kalıpları tanır ve benzerlikleri ayırt edebilirler. Ritme ve tona daha çok dikkat ederler. Bu yaşlarda müzikte düzen ve tekrar ilgilerini çeker.

Ayrımsal Dönem (5–11 yaş):

Çocuklar, müzikteki düzeni daha net algırlar. Melodileri ve ritimleri daha bilinçli olarak dinler, notalar arasında farkları daha iyi ayırt ederler. Ton içinde kalabilir,

vuruşlara uygun hareket edebilirler. Bu yaş aralığı, müziksel becerilerin temeli açısından en önemli dönemlerden biridir.

Yıldız (2019), ise müziksel gelişimin çocuk gelişimiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak bu sürece ilişkin bazı ilkeler ortaya koymuştur. Bu ilkelere göre:

Müziksel gelişim, kalıtım ve çevresel faktörlerin ortak etkisiyle şekillenir.

Gelişim süreci süreklidir ve farklı dönemlerde birbirini tamamlayan biçimlerde ilerler.

Müziksel gelişim zaman zaman nöbetleşe seyredebilir.

Fiziksel gelişime benzer biçimde, müziksel gelişim de genelden özele, bir seyir izler.

Çocukların müzikle kurduğu ilişki somuttan soyuta, basitten karmaşığa doğru gelişir.

Müziksel gelişimde kritik belli zaman aralıkları vardır.

Müziksel gelişim, diğer gelişim alanlarıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Her çocukta müziksel gelişim düzeyi bireysel farklılık gösterebilir.(ss.70-80)

Paananen'in (1985) tanımladığı müziksel gelişim evreleri arasında, ayrımsal dönem (5–11 yaş), müzik eğitimi açısından en önemli dönemlerden biri olarak kabul edilebilir. Çünkü bu yaş aralığında çocuklar, müzikteki düzeni, ritmi ve ses farklılıklarını daha net algılamaya başlarlar. Burada bahsedilmesi gereken bir başka araştırma ise Gardner'in çoklu zekâ kuramıdır. Bu kuram yetenek- zekâ arasındaki ayrım konusunda net olmadığı, merkezi çalışma belleği ve tüme varımsal akıl yürütmenin önemini reddetmesi sebebiyle birçok takdirin yanında eleştiri almıştır. Buna rağmen eğitimciler tarafından sıkça kullanılmıştır (Yılmaz, 2021). Bu türleri Gardner(1983), Sözel/Dilbilimsel Zekâ, Mantıksal/Matematiksel Zekâ, Müziksel Zekâ, Görsel Zekâ Sosyal Zekâ, Bireysel Zekâ, Bedensel/Duyusal Zekâ olarak sınıflandırmıştır (Gardner, 1983).

Araştırmanın bağlamı doğrultusunda müziksel zekâ; bireyin ritme, melodiye ve sesin çeşitli özelliklerine (yükseklik, tempo, hız vb.) karşı duyarlılık göstermesi, müzikleri ezberleyebilmesi, melodiler üzerinde değişiklik yapabilmesi ve olayları müziksel bir biçimde algılayıp yorumlayarak iletişim kurabilmesi şeklinde tanımlanabilir. (Altan,1999). Bu doğrultuda, araştırmada uygulanan 'sözel aktarım temelli müzikle öğrenme' yönteminin, Gardner'ın çoklu zekâ kuramında yer alan müziksel zekâ ile örtüştüğü ve bu zekâ alanının araştırma sürecine katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırmada ilkokul düzeyindeki öğrencilerin seçilme nedeni ise tam olarak budur: bu yaş grubu, ayrımsal dönemde yer almaktadır ve müzik eğitimi açısından en verimli

dönemlerinden birindedir. Ayrıca bu dönemde uygulanan meşk yöntemi gibi aktif öğrenme, müzikal zekâyı kullanma gibi tekniklerle çocuklardan etkili sonuçlar almak mümkündür. Ancak her çocuğun gelişimi farklı olduğundan, öğretmenlerin her bireyin ihtiyacına uygun yöntem ve planlamalar yapması gerektiği unutulmamalıdır.

2.6. Müzikle Öğretim Metotları

Müzikle öğretimin çocuklar üzerindeki etkisi oldukça güçlüdür. Yapılan araştırmalar, müzikle yapılan eğitimin çocukların beynindeki öğrenme merkezlerine daha derinlemesine ulaşabildiğini ve bu merkezlerle etkili bir bağ kurabildiğini göstermektedir. Müzikle öğrenilen bilgilerin zihinde kalıcı olduğu ve gerektiğinde kolaylıkla hatırlanabildiği bilinmektedir (Kanık, 2020). Çocuk eğitiminde müziğin önemini filozof Eflatun'un şu sözü de desteklemektedir: "Müzik, terbiyenin esaslı vasıtasıdır. Müzik bir eğlence aracı değil, güzellik, iyilik ve eğitim aracıdır" (Ersoy ve ark., 2006). Bu görüş, müziğin yalnızca estetik bir araç değil; aynı zamanda bireyin karakter ve değer gelişimi için temel bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Torun'a (2016) göre, insan beyinde seslerle ilgili özel bir bölge bulunur ve bu bölge, özellikle çocukluk döneminde müzikle kurulacak eğitsel bağlar için önemli bir fırsat sunar. Bu nedenle çocuk eğitimi, belirli hedeflere ulaşmayı amaçlayan planlı bir süreç olarak ele alınmalı; planlamada çocukların gelişim düzeyleri mutlaka dikkate alınmalıdır. Öte yandan, çocukların her yaşta geçirdiği gelişimsel evreler, onların düşünce ve duyu dünyasını şekillendirmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin, öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarını ve iç dünyalarını anlamaları büyük önem taşır. Öğretmen, etkili ve anlamlı bir eğitim için çocukların yaşlarına, bireysel farklılıklarına ve gelişim özelliklerine uygun yöntem ve teknikleri seçebilecek bilgiye sahip olmalıdır. Çocuk gelişim evrelerinin bilinmesi, eğitim sürecinde doğru yaklaşımın belirlenmesi ve öğrencilerin en verimli şekilde desteklenebilmesi açısından son derece değerlidir.

Müziğin ritmi, çocuğun hareketlerine doğrudan yansırarak onun bedenini ve duygusal ifadesini şekillendirir. Çalan veya söylenen müzikle birlikte çocuğun içsel dünyası da harekete geçer. Ayrıca, müziğin sözleri de çocuğun anlayışına ve ilgisine hitap ederse, farklı beden hareketleri ve figürler ortaya çıkabilir. Bu süreçte çocuk, motor becerilerini geliştirdiği, ritmik algılarını güçlendirdiği ve aynı zamanda duygusal ifadelerini özgürce dışa vurduğu bir alan yaratabilir. Böylece müziğin gücü, çocuğun yaratıcı potansiyelini

keşfetmesine ve kendini ifade etmesine olanak tanır. Böylelikle öğrenme hızlı ve kolay olurken derse interaktif düzeyde katılım sağlanabilir. Dünyada birçok yöntem ile müzik eğitimi denenmiştir. Bunlardan bazıları Orrf yöntemi, Suzuki yöntemi, Dalcroze yöntemi, Dramatizasyon yöntemi, Kodaly yöntemidir. Bu konuda Türklerde ise sözel aktarım yöntemlerinden bir olarak görülen meşk yöntemi karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun genel gelişim süreci ve yaşadığı coğrafyaya göre yöntemler değişebilir veya her çocukta müzik farklı bir alanda fark yaratabilir.

Müziğin yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda bilişsel alanlarda da etkili olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Örneğin, Göğüş'ün (2008) yaptığı bir çalışmada, matematiksel başarı ile müziksel işitme yetisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmada, “Solfej-Dikte-Teori” derslerinden elde edilen başarı puanları iki yıl üst üste karşılaştırılmış ve müziksel öğrenmede zorlanan öğrencilerin matematikte de benzer güçlükler yaşadığı görülmüştür. Bu sonuç, müziksel ve matematiksel kavramlar arasında bilişsel bir bağ bulunduğunu göstermektedir.

Benzer şekilde müziksel eğitimin hafıza üzerindeki etkileri de araştırma konusu olmuştur. Franklin ve arkadaşları (2008), sözel hafıza üzerine yaptıkları çalışmada, müzik eğitimi almış bireylerin daha güçlü sözel hafıza becerilerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. En az altı yıllık müzik deneyimi olan bireyler ile hiç müzik eğitimi almamış bireylerin sözel hafıza performansları karşılaştırılmış; sesli olarak üç kez tekrar edilen on altı kelimenin hatırlanma düzeyine bakıldığında, deneyimli müzisyenlerin belirgin şekilde daha başarılı olduğu görülmüştür (Franklin 2008, akt. Özdemir & Yıldız, 2010). Ekici'nin (2010) *Okulöncesi ve İlköğretim Döneminde Çocuklara Yönelik Ses Eğitimi* adlı araştırmasındaki çocuklara şarkıları öğretme ile ilgili önerisi ise Türk kültüründeki meşk metodunu destekler niteliktedir: Şarkı söylemenin çocuklara yararlı olabilmesi, doğru şarkı seçimi ve uygun öğretim yöntemlerinin kullanılmasına bağlıdır. Öğretmenler kendince yararlı ve yaratıcı bulduğu yöntemleri uygulayabilir, ancak genel olarak izlenebilecek yollar şunlardır:

- Öğretmen önce şarkının adını söyler ve konusu hakkında kısa bir açıklama yapar. Şarkı içindeki bilinmeyen sözcüklerin anlamını açıklar. Bu sözcükler öğretilirken, yardımcı araç olarak bazı resimler, kuklalar ya da kısa bir öykü anlatımı kullanılabilir.
- Eğitimci, şarkının ezgisini bir çalgı ile çalar ve şarkıyı birkaç kez söyler.
- Şarkı bölümlere ayrılır ve parçadan bütüne geçiş yapılır.

- Şarkının sözleri çalışılır.
- Şarkı ile ilgili ritim çalışmaları yapılır.
- Şarkıyla ilgili basit ritmik hareketler, danslar ve rontlar yapılabilir.
- Şarkı bir çalgı eşliğinde öğretilir ve söylenirse daha eğlenceli olur.
- Tüm çocukların şarkıya katılımı sağlanmalı ve ses sorunu olan çocuklar desteklenmelidir. (ss. 178–179)

Tüm bu bilgiler doğrultusunda, bu çalışmada Yunus Emre'ye ait ilahilerin, ilkokul düzeyindeki değerler eğitimi derslerinde Türk kültürünün geleneksel sözel aktarım yöntemlerinden biri olan meşk usulü ile nasıl kullanılabileceği incelenmiş; bu süreçte yöntemin tercih edilme nedenleri de açıklanmıştır. Aslında meşk yöntemini incelediğimizde, bunun yalnızca Türk kültürüne özgü bir aktarım biçimi olmadığını şu ifadelerden anlamaktayız:

“Müziğin sözlü gelenek yoluyla üretilmesi ve kuşaktan kuşağa aktarılması, yalnızca Türk kültürüne özgü bir durum değildir. Başta Afrika, Okyanusya, Asya, Kuzey Amerika Kızılderilileri, Latin Amerika ve Eskimolar olmak üzere pek çok kültürde müziğin sözlü gelenek içinde yaşatıldığı görülmektedir (Oesch, 1987, s. 255).”

Bu durumu Selanik (1988) şu sözlerle ifade etmektedir: “Pek çok ulus, şarkılarını kulaktan kulağa, babadan oğula, ustadan çırağa aktararak saklamıştır. Burada özümleme söz konusudur. Müzik, yüzyılların ötesinden, zamanın ve yaşayışın süzgecinden geçerek gelir.” Bu ifade, müziğin yalnızca bireysel değil, kültürel bir hafıza biçimi olarak da nasıl yaşatıldığını özetlemektedir. Baldini (2000), ise sözlü kültürde bilgi ve deneyimlerin yaşlı bilgiler tarafından kuşaktan kuşağa taşındığını, bilginin çok değerli olması sebebiyle ona ulaşmanın çok güç olduğunu, bilginin korunmasında deneyimli, eski usulleri ve yaşadıkları döneme ait klasikleşen görüşleri bilen, onların öykülerini anlatabilecek bu kişilere büyük saygı gösterildiğini aktarmaktadır.

Sözlü gelenek içinde üretilen müziksel ürünler, her ne kadar temel stilistik yapılarını korusalar da zamanla bireysel yaratıcılık ve kültürel etkileşimlerin etkisiyle değişim ve çeşitlenme gösterirler. Elscheková (1998, s. 230), bu süreci "Varyant oluşumunun sık yaşandığı, stilin korunmakla birlikte yaratıcı yorumlara da açık bir aktarım biçimi" olarak tanımlar. Dolayısıyla sözlü gelenek, hem kültürel sürekliliği sağlar hem de yaratıcı dönüşümlere zemin hazırlar.

Dünya genelindeki pek çok müzik türü, bulunduğu coğrafyanın ve insanların yapısına göre farklılık arz etmektedir. Kültür aktarımında inanç, his, milli değerler; iletişim araçları, olaylara bakış açısı, ortak tarih hayatın her alanında farklılık göstermiş, bu durum müziksel eylemleri de etkilemiştir. Uçan'a (1997) göre müzik kültürü, insanla birlikte geçirdiği tarihsel süreçte sürekli bir değişim, gelişim ve dönüşüm içindedir. Bu evrimsel süreç kimi zaman hızlı, kimi zaman ise yavaş ilerlese de müzik, daima dinamik bir yapıya sahiptir; oluşur, gelişir ve yeniden şekillenir. Avrupa merkezli bakış açısına göre müziğin evrensel olduğu kanısı 20. yüzyılda yapılan araştırmalarla değişmeye başlamıştır. Avrupa müzikoloji literatürünün aksine, etnomüzikoloji, müzik sosyolojisi ve müzik psikolojisi alanlarında yapılan araştırmalar, insanlık için tüm kültürler tarafından kabul edilebilecek evrensel bir müzik türünün bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle 20. yüzyılın ortalarından itibaren evrensel müzik kavramı bilimsel geçerliliğini yitirmiştir (Brandl & Rösing, 1997, s. 58; Simon, 1987, s. 135). Bu düşüncenin temelinde yatan nedenlerden biri, uzun süre müziksel değerlendirmelerde Avrosantrik (Eurocentric) bir bakış açısının hâkim olmasıdır. Bu yaklaşımda, farklı müzik kültürleri değerlendirilirken Avrupa Sanat Müziği esas alınmış ve bir kıstas olarak kullanılmıştır. Bu yaklaşımın oluşmasında, insanlık tarihinde yazının kullanılmaya başlanmasının görece yakın bir geçmişe dayanması ve matbaanın ilk kez Avrupa'da ortaya çıkması önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla yazıya aktarılmış müzik eserlerinin büyük ölçüde Avrupa menşeli olması bu bakış açısını pekiştirmiştir. Oysa müzik sembollerine ve erken notasyon biçimlerine ilk olarak Hint, Mısır, Yunan, Çin ve Antik Mezopotamya gibi medeniyetlerde rastlanmaktadır (Yamaner, 2018). Bununla beraber, müziğin sistemli bir biçimde yazıya dökülmesi ve notasyonla aktarımı, büyük ölçüde Avrupa kültür çevresine özgü kalmış; dünya üzerindeki pek çok müzik kültüründe bu tür bir uygulama yaygınlaşmamıştır (Rösing, 1997, s. 79). Bu araştırmada uygulanan meşk metodu -sözlü kültür aktarımı- ise insanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olmuş ve uzun bir süre boyunca toplulukların bilgi, değer ve geleneklerini aktarmada temel bir yöntem olarak kullanılmıştır. Yazı icat edilmeden önce, sözlü gelenekler sayesinde tarihsel olaylar, dinî inançlar, toplumsal değerler ve kültürel miras kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Şarkılar, masallar, efsaneler, destanlar ve halk hikâyeleri bu süreçte önemli bir yer tutmuştur. Yazının icadı, sözlü kültürün önemini ciddi bir ölçüde azaltmış olsa da bu gelenek tamamen ortadan kalkmamış, aksine yazılı kültüre paralel olarak varlığını

sürdürmüştür. Yazı, bilgilerin kaydedilmesi ve yayılması açısından önemli bir yenilik olsa da sözlü kültür hâlâ toplumsal bağları güçlendiren, duygusal ve yaratıcı bir ifade biçimi olarak devam etmektedir. Özellikle halk edebiyatı, dinî ritüeller, şarkılar, tiyatro ve hitabet gibi alanlarda sözlü anlatımlar, kültürün canlı tutulmasında değerli bir işlev görmüştür. Bu sebeple, sözlü kültür aktarımı yazının icadından sonra da toplumsal yaşamda önemli bir yer tutmuş, toplumların kültürel çeşitliliğini ve tarihsel sürekliliğini devam ettirmelerine olanak tanımıştır. Sözlü gelenekler, sadece bir bilgi aktarımı değil, aynı zamanda toplumların kimliklerini ifade etmeleri ve duygusal bağlarını güçlendirmeleri için de bir araç olmuştur. Günümüzde de sözlü kültür, toplumsal hafızanın korunmasında ve kültürel mirasın yaşatılmasında önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu sebeple meşk metodu ve uygulanış biçimi, hem yaşatılması gereken bir gelenek, hem de Türk kültüründe eskiye dayanan ve aktarımı kolay olan bir eğitim metodu olması sebebiyle bu araştırmada tercih edilen bir yöntem olmuştur.

2.6.1. Türk Kültüründe Müzik –Meşk Metodu

Türk toplumunda kültür ve sanat birikiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rol oynayan *meşk* yöntemine, musiki eğitimi bağlamında ilk kez 16. yüzyılda Babür Şah'ın *Babürname* adlı eserinde değinilmiştir.

Meşk, öğretmen ve öğrenci arasında gerçekleşen bir öğretim yöntemidir. Öğretmen-öğrenci arasındaki karşılıklı pratikle, repertuarı, icra ve tarzı öğrenciye yansıtarak aktarır. Bu süreçte öğrenci, üslup ve karakterini öğrenir ve buna göre bir sanat dalını, çalgıyı veya icrayı, öğretmenin aktardığı şekilde icra eder. Meşk yöntemi tarihi boyunca Türk müziği ve çalgılarının eğitiminde geleneksel bir yöntem olarak günümüze kadar ulaşmış farklı kurum ve müzik türlerinde geçerliliğini korumuştur (Karabaşoğlu, 2013).

Türk kültürüne daha geniş bir açıdan bakıldığında, meşk yönteminin sözlü aktarım geleneğiyle birlikte Orta Asya'daki şamanistik pratiklere kadar uzanan derin tarihî köklere sahip olduğu görülmektedir (Uçan, 1997). Bu sözlü gelenek Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar şamanlar, âşıklar, ozanlar, dervişler tarafından taşınmış, düğünler, özel günler, dini törenler, savaşlar ve hastalıkların şifalandırılması gibi birçok farklı alanda kullanılmıştır. Zaman içerisinde kopuz çalan ozanlar ve âşıklar Türk Halk Müziği'nin temellerini atarken; tuğ takımlarıyla askerî müzik, kamlar aracılığıyla ise dinî musiki şekillenmeye başlamıştır (Büyükcan Sayılır, 2022). Türk

tarihindeki bu değişimi ele alan Engin (2023), Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri müzik birikimi, özellikle Abdülkadir Merġi'nin öncülüğünde Anadolu'da yayılmaya başladığını belirtmiştir. Zamanla bu müzik türü "Türk Müziği" olarak adlandırılmış; kendi içinde "Türk Halk Müziği" ve "Klasik Türk Müziği" olmak üzere iki ana kola ayrılmıştır. Türklerin İşlamiyet'i kabulünden sonra ilerleyen süreçlerde ise "Türk Din Musikisi", Klasik Türk Müziği'nin bir alt dalı olarak yerini almıştır.

Mehter-nevbet geleneği ise, savaşçı bir toplum olan Türklerin Orta Asya'dan getirdiği bir gelenek olarak sürdürülmüş, hkimiyet ve otoritenin simgesi olmuştur. Ortaçağ Türk ve İşlam devletlerinde nevbet çaldırmak, devletin gücünü halka ve düşmana göstermek amacıyla önemli bir ritüel olarak uygulanmıştır (Dilber, 2023).

Osmanlı Devleti'nde mûsikî eğitiminin temelini oluşturan meşk sisteminin 17. yüzyılın ortalarında kurumsallaşmaya başladığı, Evliya elebi'nin *Seyahatnme* (1977, s. 245) adlı eserinde yer alan ifadelerden anlaşılmaktadır.

19. yüzyıla kadar Osmanlı coğrafyasında mûsikî eğitimi, usta-çırak ilişkisine dayanan meşk usl çerçevesinde yrtlmştir. Bu bağlamda, çalışmanın konusunu oluşturan Türk Din Musikisi de bu yüzyıllar içerisinde sözlü aktarım temelli meşk geleneği ile varlığını sürdürmüş; kaside, mersiye, temcid, sal ve tekke musikisi gibi formlar aracılığıyla saray, cami, tekke, kahvehane gibi kamusal ve yarı kamusal alanlarda, ayrıca özel meclis ve ev toplantılarında icra edilmiştir (Karabaşoğlu, 2013).

Türk msikisinde geleneksel eğitim yöntemi olan meşk usl uzun süre temel model olarak kullanılmıştır. Ancak 19. yüzyılda Batı müziğinin Osmanlı sarayına girmesiyle birlikte nota kullanımı yaygınlaşmış ve eğitim yaklaşımlarında belirgin değişiklikler grlmştir. II. Mahmud'un reformları, geleneksel mûsikî aktarım yöntemlerinin yanında alternatif modellerin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde Mzik-yı Hmyun'un başına getirilen yabancı uzmanlar, Batı müziği notasını resm olarak eğitim sürecine dâhil etmiş ve bu durum Osmanlı mûsikî eğitimi açısından önemli bir dönüşüm yaratmıştır. 19. yüzyıldan önce çeşitli girişimlerle mûsikî eğitiminde değişiklikler denenmiş olsa da, bunların kurumsal bir yapıya kavuşması Mzik-yı Hmyun sayesinde mümkün olmuştur. Batı müzik eğitim yöntemlerinin uygulanmaya başladığı bu kurum, Cumhuriyet dönemine kadar faaliyetini sürdürmüş ve Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Riyset-i Cumhur Msik Heyeti adını almıştır (Dilber, 2023, ss.461-478).

Meşk sisteminin tarihsel süreç içerisinde kültürümüzde geçirdiği evrelere değindikten sonra, bu sistemin nasıl bir eğitim yapısına sahip olduğuna bakacak olursak; temelde sözlü geleneğe ve usta-çırak ilişkisine dayandığı görülmektedir. Özellikle Türk Halk Müziği ve Âşıklık Geleneği içerisinde belirgin bir şekilde ortaya çıkan bu yapı, bireyin çıraklıktan ustalığa kadar uzanan bir öğrenme sürecinden geçtiğini, bu süreçte öğrencilerin eğitimini, örgün olmayan, düzensiz, yaygın (non-formal) bir şekilde, doğrudan gözlem, dinleme ve taklit yoluyla sürdürdüğünü anlamaktayız. Bu doğrultuda çıraklar, geleneğin icra edildiği mekânlarda ustalarını dikkatle dinleyerek, onların sözlerini ezberleyerek, davranışlarını gözlemleyerek ve hareketlerini taklit ederek yetişmektedirler. Dolayısıyla usta-çırak geleneğindeki eğitim sürecinin temelini; “dinleme”, “ezberleme”, “gözlemleme” ve “taklit etme” metotlarının oluşturduğu söyleyebiliriz (Aslan, 2002).

Bu geleneksel eğitim yöntemi, sadece halk müziği ve âşıklık geleneğiyle sınırlı kalmamış, camilerde, tekkelerde yürütülen dinî mûsikî geleneği de meşk sistemine dayalı olarak şekillenmiştir (Karabaşoğlu, 2016. s.32). Günümüzde ise bu sistem, halk müziği, dini müzik, Klasik Türk Müziği alanlarında, çalgı ve ses eğitimi verilen kurumlarda hâlen kullanılmaya devam edilmektedir. Meşk sistemi, sadece bir öğretim tekniği değil; aynı zamanda bir kültürel mirasın, bir geleneğin ve bir sanat anlayışının aktarılmasında araç olarak güncelliğini korumaktadır.

2.7. Değer

Türk Dil Kurumu (2023), değer kavramını “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” ya da “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” biçiminde tanımlamaktadır. Kelimenin kökenine bakıldığında, Eski Türkçede yer alan *teg* sözcüğünün “ulaşmak, pay, hisse, kıymet” anlamlarına geldiği görülmektedir. Bu durum, değer kavramının tarihsel süreç içinde taşıdığı anlam çeşitliliğini ve derinliğini ortaya koymaktadır (Kubbealtı Lugatı, 2023).

Değer, yaşarken hayatı anlamlı kılmaya yarayan, insanın kendi vicdanıyla yaşadığı olaylar çerçevesinde tutumlu bir rol sergilemesine yardımcı olan ahlaki psikolojik, toplumsal; kültürel, Dinî birçok temele dayandırılabilir farklı alanları, disiplini ve insanla ilgili her şeyi etkilemektedir. Bu sebeple değer kelimesinin tanımının yapılması kolay olmamıştır. Kişiliğin özünde inanmak vardır. İnsanlar inandıklarını,

kendileri için uygun, mantıklı ve anlamlı olandan seçerler. Değer kavramı da neyin doğru, neyin yanlış ve nelerin iyi, nelerin kötü olduğuna dair inançlardır. Nihayetinde ‘değerler kaliteli bir hayatın ve kişiliğin anahtarıdır.(Hökelekli, 2011, ss.56)

Değerler; ahlaki, psikolojik, toplumsal, kültürel ve dinî temellere dayandırılabilir. Bununla birlikte değer kavramı yalnızca bireyin iç dünyasında şekillenen bir olgu değildir; toplumun kültürel mirasını, maddi ve manevi görüşlerini de içinde barındırmaktadır. Bir toplumun değer yargılarını anlamak yalnızca sözlü ifade (sesli aktarım) ile sınırlı kalmayıp tarihsel süreçte ortaya konulan eserler, toplumsal yaşam biçimlerindeki değişimler ve kanaat önderlerinin yönlendirmeleri ile de mümkündür. Bu unsurlar birlikte ele alındığında, toplumun değer yapısı daha kapsamlı bir şekilde analiz edilebilir. Bunun yanında değeri bilimsel ölçüm araçlarıyla da ölçmek mümkün olabilmektedir. Geçmişten günümüze kadar zaman ve mekân fark etmeksizin değerler gözlemlenmekte ve değerlerin bir sonraki nesle aktarılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Değerlerin ölçümüne yönelik ilk bilimsel yaklaşımlar 1920’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu alandaki öncü çalışmalardan biri, Spronger’ın (1930) geliştirdiği “Değerlerin Tenkiki Testi”dir; bu test, değerlerin sistemli bir şekilde gözden geçirilmesine olanak sağlamıştır. Daha sonra Richardson, bu testi 1964 yılında güncelleyerek yeniden ele almıştır (Çalışkur ve Aslan, 2013). Aynı yıl yaptığı bir başka çalışmada ise Richardson, testi revize ederek ölçme aracının kapsamını genişletmiştir (Çalışkur ve Aslan, 2013). Bu gelişmeleri takiben, Rokeach (1973) tarafından geliştirilen “Rokeach Değer Envanteri” değer ölçümüne yeni bir yaklaşım getirmiştir. Schwartz (1992), bu envanteri kavramsal olarak yeniden yapılandırarak “Schwartz Değer Listesi”ni oluşturmuştur. Maio ve arkadaşları (1996) ise farklı yaş gruplarına göre ölçeklendirme yapılması gerektiğini vurgulamış ve değerlerin ölçümünde uygun ölçeklerin kullanımını önermiştir.

Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında, Dilmaç (2007) tarafından ortaöğretim öğrencilerine yönelik geliştirilen “İnsani Değerler Ölçeği” ve Bolat’ın (2013) hazırladığı “Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği” bu alandaki önemli katkılar arasında yer almaktadır.

2.7.1. Değerler Eğitimi

“Değerlerin aktarılması, içselleştirilmesi ve anlamlı hale gelebilmesi ancak eğitim yolu ile mümkündür. Eğitim sayesinde kişiliğimiz oluşur, değişim ve gelişmelere ayak uydurabiliriz (Özkan, 2011)”. Türk Millî Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının incelediğimizde temel değerlerin kazandırılması konusunun Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Resim İş dersleri gibi alanlarda ve derslerde somut bir şekilde karşımıza çıktığını görürüz. Millî Eğitim Bakanlığı’nın amaçlarına baktığımızda akademik açıdan başarılı, beden, ruh, zihin ve duygu dengesini kurabilmiş; temel değerleri benimsemiş, her açıdan sağlıklı yurttaşlar yetiştirmeyi başlıca görevleri arasına almış olduğunu görmekteyiz. Ancak burada temel mesele, bahsedilen insani değerlerin yeni nesle hangi araçlar kullanılarak en etkili biçimde kazandırılabilceğidir (Ekşi, 2003). Günümüze kadar çocuklara değer kazandırmada genellikle nasihate dayalı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Ancak karakter eğitimi programları oluşturulurken, yöntem belirleme aşamasında geleneksel yaklaşımların ötesine geçilerek daha etkili ve yenilikçi tekniklerin geliştirilmesi mevcut durumu iyileştirebilir. Bununla birlikte, Ekşi (2006), değerler eğitiminin etkili bir biçimde yürütülebilmesi için; çocuklara seçim yapma özgürlüğü tanıyan, çoklu duysal katılımı temel alan, aktif öğrenmeyi destekleyen ve oyun temelli etkinliklere yer veren yöntemlerin tercih edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca bu yöntemlerin, kolay uygulanabilir olmasının yanı sıra, çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişim alanlarına bütüncül şekilde hitap etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Modern toplumlarda değer yargıları zamana göre hızlı değişimlere uğramakta ve bu durum söz konusu değerlerin yaşanması aktarılması korunması açısından çeşitli sorunları ve tartışmaları da beraberinde getirdiği düşünülmektedir. 21. Yüzyılda insanlık hızla gelişen teknoloji ile ilk defa karşılaştığı sorunlara çözüm üretme çabası içinde bulunurken aynı zamanda dijitalleşen toplumsal yapıda etik kuralları yeniden tanımlama ihtiyacı hissediyor olabilir. Bununla birlikte, geleneksel yöntemlerin korunması ve modern topluma adaptasyonu konusunda da farklı yöntemler geliştirmeye çalıştığı gözlemlenen gelişmelerdendir. Toplumsal değerlerin bireyler tarafından benimsenmesi ve aktarımı, eğitim, kültür, inanç, tutum, norm ve etik gibi unsurlarla doğrudan etkileşim hâlinindedir. Bu değerler, yalnızca teorik düzlemde değil, aynı zamanda sanatsal ifadeler aracılığıyla da kendini göstermektedir. Nitekim şiir, müzik ve diğer sanat dalları, toplumsal değerlerin pratikte yansıtıldığı önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır. Aynı şekilde, düğünler,

bayramlar ve çeşitli geleneksel ritüeller, toplumun tarihsel süreçte oluşturduğu değer yargıları doğrultusunda şekillenmektedir. Öte yandan edebî eserler, ideal davranış kalıplarını sunarak bireylerin etik ve ahlaki gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, edebiyatın doğrudan ve dolaylı olarak toplumsal değerlerin inşasında ve sürdürülebilirliğinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Topçu, 2016).

Genel Türk tarihi ve kültürüne baktığımızda değerlerin hayatın içinde akışkan bir şekilde süregelmiş olduğunu görmekteyiz. Toplumun yapıtaşını oluşturan bu değerler, kimi zaman Dinî öğretiler içerisinde, kimi zaman eğitim sistemi çerçevesinde kimi zaman ise doğrudan karakter eğitimi yoluyla aktarılmıştır. Bu süreçte hangi değerlerin, nasıl kazandırılacağı, üzerinde ittifak edilmiş bir cevabı olmayan sorular arasında yerini korumaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türk çocuğu, ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır." sözünden hareketle, değerler konusunda birçok edebi eser vermiş olan Türk şairi Yunus Emre, bu tezdeki hipotezin temelini oluşturmaktadır. Tezin diğer ayağını ise Türklerin Orta Asya'dan itibaren kullandığı bir eğitim ve aktarım yöntemi olan 'meşk' yani sözlü aktarım metodu oluşturmaktadır. Bu bağlamda mevcut araştırma, geçmişten günümüze ortak değerlerin toplumda ne derece önemsendiğini ve bu değerlerin çocuklara nasıl aktarılabilirliğini, güncel bilgiler ile geleneksel yöntemleri harmanlayarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece çalışmamız, hem bu amaca hizmet etmekte hem de söz konusu soruların yanıtlanmasına yol gösterici nitelik taşımaktadır.

2.7.2. Değerler Eğitimi Kazanımında Dinî Mûsikinin Yeri

Türk toplumunda değer kavramının yerini incelendiğimizde sanat, edebiyat, tarih, din, ticaret gibi alanlarda ve günlük hayatın içinde birçok pratikle iç içe geçmiş, bir birinden ayrılmayan bir yapı görürüz. Türk kültürünün bir parçası olarak dini musikiyi incelediğimizde ise -bu anlayışın ürünü olarak- bir eğlence aracı değil, iradenin, aktarım kaygısının, ince bir zevkin, keskin bir zekânın oluşmasında bir mektep görevi görmüş, insanların birçok yönden kendini geliştirmesine, değerlerle bir disiplinle oluşturmaya olanak sağlamış bir yapı görürüz. Müslüman aileler çocuklarını İslâm-Türk kültürü ve onun gerektirdiği ritüellere göre yetiştirdiğinde çocukların musikiyle tanışması, doğar doğmaz kulağına okunan ezan ve kamete tekabül eder. Sonraki süreçte aile içi gelenekler, mevlid törenleri ve ninniler aracılığıyla dini musiki çocuğa doğal bir şekilde

öğretilmektedir. Osmanlı dönemine uzandığımızda Âmin Alayları ile ramazan şenlikleri de Dinî Mûsikinin çocuklarla buluştuğu alanlar olarak görülebilmektedir. Çocuklar, genellikle 4 yaş 4 ay 4 gün ya da 5 yaş 5 ay 5 günlerini tamamladıktan sonra, pazartesi, perşembe veya kandil günlerinden birinde düzenlenen özel bir törenle sıbyan mektebine başlatıldığı bilinirdi. Bu tören, toplumda farklı adlarla anılmaktaydı; “Âmin Alayı”, “Dua Cemiyeti”, “Bed-i Besmele Töreni” ve “Mektep Cemiyeti” bu adlandırmalardan bazılarıdır. Sıbyan mekteplerinde verilen eğitim yalnızca dinî bilgilerle sınırlı kalmaz; Kur’ân-ı Kerîm, ilmihal ve ahlak derslerinin yanı sıra gramer, tarih, coğrafya, matematik ve güzel yazı gibi çeşitli alanlarda da bilgi aktarımı sağlanırdı.

Osmanlı arşivlerinde, sarayda düzenlenen Bed’-i Besmele törenine dair bilinen en eski kayıt, Şehzade III. Selim için 19 Ekim 1766 tarihinde gerçekleştirilen merasime aittir (Çiftçi, 2010). Bu kayıt, Bed-i Besmele geleneğinin yalnızca halk arasında değil, saray protokolü içerisinde de önemsendiğini ve özenle uygulandığını göstermektedir.

Enderunlu Fâzıl, *Surnâme-i Şehriyâr* adlı eserinde Sultan I. Abdülhamid’in (h. 1774–1789) şehzadeleri için düzenlenen Bed’-i Besmele Törenini ayrıntılı biçimde tasvir etmiştir. Eserde, halk arasında yapılan törenlerdeki sevinç, coşku ve katılımın, sarayda yapılan törenlerde de aynı şekilde yaşandığına dikkat çekilmektedir. Bu anlatım, söz konusu merasimlerin sadece birer eğitim başlangıcı değil, aynı zamanda toplumsal hafızada yer eden kültürel ritüeller olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bu hususta, Revnakoğlu’nun anlattığı bir hatıra, Çiftçi (2010)’nin *Tasavvuf Kitabı* adlı çalışmasında şu şekilde aktarılmaktadır:

Allah emrin tutalım. Rahmetine batalım (banalım)” dizeleriyle bilinen Yunus Emre ilahisi, aslında bir mektep ilahisidir. Geçmişte çocukların mektebe başlaması dolayısıyla düzenlenen ve ‘Âmin Alayı’ olarak bilinen merasimlerde ilahiciler tarafından okunurdu. Aynı zamanda bu ilahi, tekkelerde Kuud, Kıyam Devran ve Beyyûmî zikirlerinde de yer almıştır. Eyyûbî Hafız Zekâi Dede Efendi tarafından düyek usûlünde; Uşşak ve Mahur makamlarında bestelenmiştir. Uşşak makamındaki beste, torunu Mehmed Münir’in 1305 yılında mektebe başlaması vesilesiyle yapılmış ve ilk kez Eyüp’te, Hazret-i Hâlid Türbesi’nin Hacet Penceresi önünde icra edilmiştir. Bu törende, Zekâi Dede’nin Hisarbuselik makamında bestelediği ‘Yâ İlâhî sana geldik, bizi mahzun eyleme’ ilahisi okunarak başlayan alay, cami avlusundan caddeye çıkmıştır. Küçük Münir’e, Bahariye Mevlevîhanesi postnişini Neyzen Hüseyin Fahreddin Dede Efendi tarafından tekbir eşliğinde sikke ve hırka

giydirilmiş; çocuk, tüm Mevlevî çeyiziyle birlikte ata bindirilmiştir. Kalenderhâne Mektebi'nin tüm talebesi ve ilahicileri de alaya katılmıştır. Yeni ilahi, topluca söylenirken alay; Cami-i Kebîr önünden geçerek Kuru Kavağı Caddesi'nden Cedîd Ali Paşa Camii yanındaki eve doğru ilerlemiştir. Bahariye yolu üzerinde bulunan, Fatih devrinden kalma Taşlıburun Tekkesi'nin yüz yaşına yaklaşmış postnişini Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi ise derviş ve zakirleriyle birlikte el kudümü ve mazhar çalarak, alayı Cami-i Şerif'in köşesinden karşılamıştır. (ss. 427–460)

Anadolu'nun kültürel yapısında Dinî Mûsikinin önemli bir yer tuttuğu dikkate alındığında, bu müzik türünün çocuk eğitiminde ve dinî değerlerin benimsenmesinde etkili bir araç olduğu söylenebilir. Kişilik gelişimi genellikle bireysel bir süreç olarak görülse de, Anadolu kültürel mirasının ortak değerler sistemi aracılığıyla toplum üzerinde güçlü bir etkisi olduğu açıktır. Bu bağlamda, Yunus Emre ilahilerinin eğitimde kullanımı üzerine kapsamlı araştırmalar yapılması büyük önem taşımaktadır. Böylece, hem bireysel gelişim desteklenebilir hem de kültürel ve dinî değerlerin nesiller boyu aktarımı sağlanabilir.

2.7.3. İlköğretim Kademesi Değerler Eğitimi Kazanımında Dinî Mûsikinin Çocuk Eğitimine Katkısı

Çocukta dini gelişimin temelinde duygular önemli bir rol oynamaktadır. William James, duyguyu “dinin ilk ve en derin kaynağı” olarak nitelendirmiştir (Egemen, 1952). İnsan Dinî, akıl yoluyla kavramaya çalışırken, aynı zamanda duygularıyla da deneyimlemektedir (Yavuz, 1994). Batı düşüncesinde W. James, Erasmus, Spencer, Scheler, Herbart ve Fröbel gibi düşünürler; İslâm dünyasında ise İbn Sahnun, Farâbi, İbn Sinâ, İmam Şâfi, Gazâli ve Mevlanâ gibi din âlimleri, dini duygunun çocukluk döneminde ortaya çıktığını savunmuşlardır (Tavukçuoğlu, 2002).

Dini duygunun çocuklarda doğuştan var olduğunu ileri süren İmam Gazâli, çocuğun kalbini “bomboş, saf, her şeyi almaya ve yöneltildiği her şeyi yapmaya meyilli” olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde, İbn Miskeveyh de çocuğun bu temiz doğasının korunması gerektiğini, bu dönemde çocuğun yapılan telkinleri kabul etmeye yatkın olduğunu ifade etmiştir. Rousseau ise çocuğun doğuştan temiz ve masum olduğunu, aynı zamanda iyiliğe meyilli olduğunu savunmaktadır. Çocuklarda görülen olumsuz davranışların ve bozulmaların ise çevresel etkenler sonucu ortaya çıktığını belirtmektedir. Hz. Peygamber'in “Her doğan fitrat üzere doğar. Sonra ana-babası onu Yahudi, Hıristiyan

veya Mecusi yapar.” hadisi de bu görüşü desteklemektedir. Hadisin anlamı, insanların fitratlarının doğuştan Allah’a inanma ve dini kabul etmeye yatkın olarak yaratıldığını göstermektedir (Türk, 2014).

Hangi yaşta olursa olsun çocuklar dinle ilgilenmekte, bu ilgi onların gelişim basamaklarından biri olarak kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Öcal, 2004). Doğuştan itibaren her çocuk Allah’a inanma potansiyeline sahip olmakla birlikte, bu potansiyelin gelişebilmesi için uygun çevresel faktörler ve eğitim desteği gerekmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde, dini duygular sevgi, güven ve korunma gibi temel duyguların gelişimiyle birlikte uyanmaktadır. Bu duyguların ortaya çıkışı, çocuğun Dinî gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Duygusal gelişim ile Dinî gelişim arasında karşılıklı bir etkileşim mevcuttur ve sağlıklı bir dini gelişim, aynı zamanda duygusal gelişimi de olumlu yönde etkilemektedir.

Bu bağlamda, dini musiki din eğitiminde duygusal gelişimi destekleyen etkili bir araç olarak değerlendirilebilir. Dini musiki, hem sevgiyle öğretmeyi mümkün kılan hem de çocuğun ruhsal yönlerine hitap eden güçlü bir eğitim materyali olarak kullanılabilir. Okul öncesi ve ilkokul dönemindeki çocuklar, öğrenme sürecinde şarkılar ve ilahilere karşı doğal bir eğilim göstermektedir. Araştırmalar, müziğin öğrenme sürecini kolaylaştırdığı, bilginin kalıcılığını artırdığı ve akademik başarıyı olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, Dinî müzik türlerinden biri olan dini musiki, dinî duygu ve düşüncelerin etkili ve kalıcı biçimde aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Yorulmaz, 2012). Grupla işbirliği yaparak uyum becerisi geliştirilirken, aynı zamanda müzikle algı, estetik ve sanatsal yönler de eğitilebilir; bu sayede dinî dersler, melodiler aracılığıyla daha zevkli, duygu yüklü ve kalıcı hale gelir, böylece güven ortamı oluşturulabilir. Yaratıcı ile olan bağ, ilkokul sıralarında tekdüze, içe kapanık bir şekilde değil, coşkun, sevecen ve heyecanlı bir iletişim aracına dönüştürülebilir.

2.7.4. Yûnus Emre’nin Hayatı

“İslâm sufiliği ile Türk zevkinin sentezini yapan Ahmed Yesevi (Köprülü, 1918, ss.262)” mektebinin Anadolu’daki en önemli temsilcisi olarak görülen Yunus Emre’nin hayatı hakkında kesin rivayetler bulunmamaktadır. 13. Yüzyılın son yarısında, Bolu sınıırı içindeki Sakarya Suyu civarında veya Sivrihisar taraflarında yaşayan bir köylü olduğu, tahsilini ise Konya’da yaptığı düşünülmektedir (Köprülü, 1918). İhtiyarlık çağını ise

doğduğu yer olan Sarıköy’de geçirdiği düşüncesi hâkimdir. Hayatı ilim-irfan-inanç ekseninde geçmiş olan Yunus Emre, tasavvuf esaslarıyla Türk Halk İslâm’ının belirli düşünce ve geleneksel motiflerinin mükemmel bir analizini yapmıştır. Anlaşılması zor ve son derece sistematik olan Vahdet-i Vücûd düşüncesini, zihinlerde yer edici bir çağrışım ve akıcı bir üslup içinde, anlaşılması kolay bir dil ile Türk halkına sunmuştur (Gölpınarlı, 1961:Köprülü, 1918)

Yûnus Emre'nin yaşadığı dönem, Anadolu'nun Moğol hâkimiyeti altında olduğu, savaşlar, siyasi kargaşa ve yeniden inşa süreçlerinin yaşandığı bir zaman dilimine denk gelmektedir. Bu dönemde, Hacı Bektaş-ı Veli ve Horasan erenlerinin Anadolu'da toplumsal ve manevi yapılanmayı destekleyen faaliyetleri ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Konya çevresindeki tasavvufî eğitimi, toplumun şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Bu zaman diliminde kültürel aktarım ise Türkçe dışında birçok kaynaktan gelen bir karmaşık yapı üzerine seyretmekteydi. Bu durumun sebebine baktığımızda hemen hemen her konuda var olan kargaşalar ve sözel aktarımda Selçuklu Devleti'nin din ve bilimde Arapçayı kullanırken resmi dil olarak Farsçayı kullanmasını görmekteyiz (Gülsevin, 2021). Zira 21.yy'dan baktığımızda Mevlânâ ve Hacı Bektaş-ı Veli gibi isimlerin Arapça ve Farsça ağırlıklı eserler vermesi, onların halk tarafından daha sınırlı bir kesim tarafından anlaşılmasına sebep olurken, Yunus Emre'nin sade ve anlaşılır Türkçesi, onun düşüncelerinin ve tasavvufî mesajlarının geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Bu dönemde Moğol akınları sebebiyle devlet yıpranmış ekonomik ve sosyal düzen bozulmuştur. Dolayısıyla dirlik ve huzurdan yoksun bir topluma Yunus Emre'nin şiirlerinde ortaya koyduğu manevi bütünleştiricilik, dünyanın geçiciliği, sevgi ve hoşgörü anlayışı, bir tür manevi reçete sunmuş, bu sebeple de sözel aktarımda daha çok benimsenmiştir. (Kadga vd., 2023). Öte yandan Yunus Emre'nin divanına bakıldığında, ayetler, hadisler, dönemin önemli mutasavvıf isimleri ve halk kahramanlarından yapılan çok sayıda alıntıya rastlanır. Şiirlerinde hem toplumsal olayların hem de yerel yaşamın izleri dikkat çeker. Yunus Emre'nin sanatı tefekkürünü, tefekkürü sanatını örtmez. Düşünceleri şiirin sınırlı yapısı içinde kaybolup gitmez. Onun öğretici üslubu, okuyucuda bir sıkıcılık hissi uyandırmaz. Farklı aşk tecrübeleriyle yoğrulan Yunus Emre, şiirle kendini kanıtlama derdinde değildir. O, ilahi sırrın izini sürmüş; sabırla aradığına ulaşarak “Hak’tan gelen şerbeti içmiştir” (Tatcı, 2013).

Yûnus Emre'nin birçok şiirinin sözlü kültür aracılığıyla günümüze ulaşması, Türkçenin XIII. yüzyıldan beri kesintisiz bir şekilde kullanılmasının bir sonucudur. Bu bağlamda, Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-Velâye* adlı eserinde Yunus Emre'den sonra gelen şairlerin onun düzeyinde eserler veremediğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde İsmâil Hakkı Bursevî de Yunus Emre'nin Türkçede şiir geleneğini tamamladığını belirtmiş; ondan sonra gelen şairlerin onun izinden giderek tarzını taklit ettiğini ifade etmiştir *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre*, vr. 41a).

Yûnus Emre, Eski Anadolu Türkçesi'nin şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmiş ilk şairlerden biridir. Kullanmış olduğu kelimeler, deyimler, kalıplaşmış ifadeler ve bu ifadelerle kazandırdığı mecazî anlamlar, Türkçenin edebî bir dil haline dönüşmesine büyük katkı sağlamıştır (Timurtaş, 1976). Bu yönüyle Yunus Emre, sadece bir mutasavvıf şair olmanın ötesine geçerek, dilin estetik boyutunu zenginleştiren öncü bir figür haline gelmiştir.

Divanında yer alan günümüzde kullanılmayan bazı kelimeler, onun dönemine özgü dil özelliklerini yansıtmakta; ayrıca şiirlerinde hem dinî kavramlar hem de halk deyimlerine sıklıkla yer verilmektedir. Gülşehrî, Kaygusuz Abdal, Âşık Paşa ve Ahmed Fakih gibi şairlerle benzer düşünce dünyasını paylaşmasına rağmen, Yunus Emre onların ötesine geçerek Türkçeye kazandırdığı yeni üslup ve anlam derinliğiyle dikkat çekmiştir. Onun şiirlerinin yüzyıllar boyunca okunarak bugüne ulaşmasının arkasında yatan temel neden, bu özgün ve etkileyici dil kullanımıdır (Timurtaş, 1976, ss. 405–412).

Bütün bunlara ek olarak, Ahmed Yesevî ile başlayan ve Anadolu'da Yunus Emre ile özgünleşen tekke şiiri geleneği, Rumeli'de gelişen tasavvuf edebiyatı üzerinde de önemli bir etki bırakmıştır. Bu gelenek, Yunus Emre'nin şiirsel formu aracılığıyla geniş bir coğrafyada yankı bulmuş ve sonraki yüzyıllarda tasavvufi edebiyatın şekillenmesinde etkili olmuştur.

2.7.5. Yûnus Emre İlahilerinin Değerler Eğitimine Katkısı

Yûnus Emre'nin şiirlerindeki ana tema insandır. İnsan ise değerler üzerine kurduğu hayat ile anlam kazanmaktadır. Bireyin vicdani duygularıyla diğer duyguları arasında denge kurabilmesi ve değerlerine bağlı insanlar yetiştirilmesi, toplumun refah seviyesini yükseltmeyi amaçlayan bir eğitim sisteminin nihai hedeflerinden biridir. Ancak bu şiirlerin eğitimde nasıl ve hangi yöntemlerle uygulanacağı tartışmaya açık bir konudur.

Günümüzde değerler eğitimi, her türlü dinî değerlerden bağımsız olarak demokratik eğitimin bir parçası olarak görülmüş ve iyi bir yurttaş yetiştirmek için değerler eğitiminin gerekliliğine inanılmıştır. Vatandaşlık ile devlet arasındaki siyasi bağ ve bir ulusa, devlete ait olma ve yurttaşlık görevi ve sorumluluğu eğitimin amaçları arasında olmuştur. (Gözütok, 2015, s. 317)

Eğitim sisteminde en çok vurgulanan unsurlar arasında karakter inşası ve insan yetiştirme kaygısı yer almaktadır (Yaman, 2016). Yunus Emre'nin ise şiirlerinde dinden bağımsız, insani ve millî duygulara sıkça yer vermesi dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, şiirlerinde doğa, eşya, hayvan, Tanrı, melek ve benzeri birçok unsuru birbirinden bağımsız kavramlar olarak ele almıştır. Hayatın farklı yönlerine hitap eden bu kavramları pek çok yerde yaratıcının şefkatli yönüyle ilişkilendirmiş; millî-dinî değerleri ve etik kavramları aynı bütünlük içinde, çeşitli deyiş ve sözel aktarım yöntemleri aracılığıyla aktarmıştır. Yunus Emre:

Ne varlığa sevinirim

Ne yokluğa yerinirim

Ben yanarım dünü günü

Bana seni gerek seni

dizelerinde, dünyevi beklentilerden uzak, olgun ve dengeli bir insanın tasvirini yaparken; aynı zamanda Allah'a duyulan koşulsuz sevginin merkezde olduğu bir değer anlayışı sunar. Bu anlayış, hem bireysel düzeyde ruhsal bir derinlik hem de toplumsal düzeyde ahlaki bir yapının oluşmasına katkı sağlar. Yunus'un şiirinde yer bulan bu tutum, İslâmî değerlerin insanî duyarlılıkla harmanlandığı bir yaklaşımı yansıtır. Onun felsefesi, günümüzde manevi, ahlaki ve toplumsal değerlerin erozyona uğradığı ortamlarda; barışçıl, hoşgörülü, sevgi temelli, katılımcı ve olgun bireylerin yetişmesine katkı sunacak güçlü bir kaynak niteliğindedir (Durukoğlu, 2013). Yunus Emre'nin şiirlerinin dinî mûsikî, klasik Türk mûsikîsi ve halk mûsikîsi gibi birbirinden farklı müzikal formlarda bestelenmesi, onun sadece tasavvufi içerikleriyle değil; aynı zamanda sade ve derinlikli diliyle de bestekârlara ilham verdiğini göstermektedir. Günümüzde birçok çevrim içi platformda Yunus Emre'ye ait 750 ilahi, 2 kırık hava ve 4 deyişe ulaşılabilmekte; ayrıca bu eserlerin hâlen yeni bestelerle yorumlanmaya devam ettiği görülmektedir. Aynı zamanda Yunus Emre'nin şiirlerinden bestelenmiş eserlerden oluşan yayınlar yapılmaktadır. Cüneyt Kosal tarafından yayına hazırlanan *Yunus İlahileri Güldestesi* adlı eserde Yunus'un şiirlerinden bestelenmiş 200 ilahi yer almakta, Ahmet Hatiboğlu

tarafından düzenlenen *Besteleriyle Yunus Emre İlahileri* adlı eserde ise Yunus'un şiirlerinden bestelenmiş 254 eser bulunmaktadır. Bu konuda Revnakoğlu (1966), Yunus Emre'nin şiirlerinin tarih boyunca nasıl icra edildiği ve toplum üzerindeki etkisini ele almıştır. Buna göre;

Hacı Bayram'dan Eşrefoğlu'na, Âşık Paşa' dan Mısri Niyazi' ye, Üftade'den Hüdai'ye, daha yakınlardaki Erzurumlu İbrahim Hakkı' ya, Emrah' a, hatta Rıza Tevfik' e, Âşık Veysel' e kadar herkesi kendi tesiri altında bırakan, herkesin taklit ve "tanzir" e özendiği bu büyük adamın büyüleyen sözleri, deyişleri, yine yeteri kadar incelenmemiş, hele bestelenmiş ilahileri ele alınıp üzerinde esaslı bir çalışma yapılmamıştır.(Çiftçi, 2010, ss. 427–460)

İman, ibadet ve ahlak temalarını işleyen şiirleri, günümüz din öğretiminde de kullanılabilecek nitelikte olup, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından güncellenen öğretim programlarında, derslerin işlenişinde eğitimcilerden; ünitenin içeriğine uygun olarak ayet ve hadislerin yanı sıra, edebiyatımıza ait atasözü, vecize, beyit, ilahi, nefes ve deyişlerden faydalanmaları beklenmektedir. Bu doğrultuda, söz konusu kaynaklar eğitim sürecinde güçlü birer başvuru aracı olarak değerlendirilebilir (Demir, 2021, ss. 221–235).

Bu sebeple, Yunus Emre ilahileri aracılığıyla dini musiki ile geleneksel bir eğitim yöntemi olan meşk sistemini, değerler eğitiminde uygulamak, bu tezin ana fikrini oluşturmuştur. Bununla birlikte, geleneksel meşk metodunun günümüz eğitim sistemi içinde nasıl değerlendirilebileceği de çalışmanın güçlü hipotezlerinden biridir. Zira meşk metodu, gelenek ile geleceği birleştiren bir köprü olarak, değerler eğitiminin tekdüze anlayışlardan uzaklaştırılmasını sağlamaktadır. Bu süreçte, araştırmacı için, Yunus Emre ilahilerinin yüzyıllardır sözel aktarım yoluyla yaşatılması, meşk sistemine dayalı değerler eğitimi aktarımı için güçlü bir zemin oluşturmuştur, süreci kolaylaştırmıştır.

3. BÖLÜM: BULGULAR

3.1. Âlemler Nura Gark Oldu İlahisi Bulguları

Segah İlahi

(Alemler Nura Gark Oldu)

Usul: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Anonim

A lem ler nu ra gark ol du mu ham med doğ du ğu ge ce

Mü min mü na fik fark ol du mu ham med doğ du ğu ge ce

Ya re sul se lam a ley ke Ya ha bib se lam a ley ke

Ya ne bi se lam a ley ke Sa la va tul lah a ley ke

Alemler nura gark oldu
Muhammed doğduğu gece
Mü'min münafık fark oldu
Muhammed doğduğu gece

Arşın nuru yere indi
Suyun rengi nura döndü
Hep susuzlar suya kandı
Muhammed doğduğu gece

Yûnus der ki ey kardeşler
Akar gözden kanlı yaşlar
Secde etdi dağlar taşlar
Muhammed doğduğu gece

Nakarat

Ya Resul Selam Aleyke
Ya Habip Selam Aleyke
Ya Nebi Selam Aleyke
Salavatullah Aleyke

Resim 1: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler

- Mucize
- Rahmet
- Mümin
- Münafık
- Cahiliye
- Son peygamber bilgileri

- Nur
- Diğer

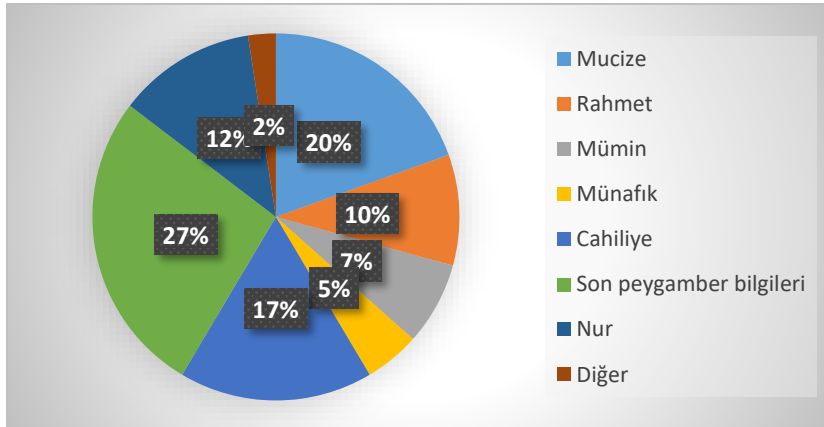
Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

1. Peygamberimiz kimdir?
2. Onun doğduğu gece-sene oluşan hadiseler nelerdir?
3. Doğduğu toplum nasıl bir toplumdur?
4. Peygamberimizin ailesi kimdir?
5. İbrahim peygamber kimdir?

Ders Uygulama Süreci ve Grafikselle Analizi

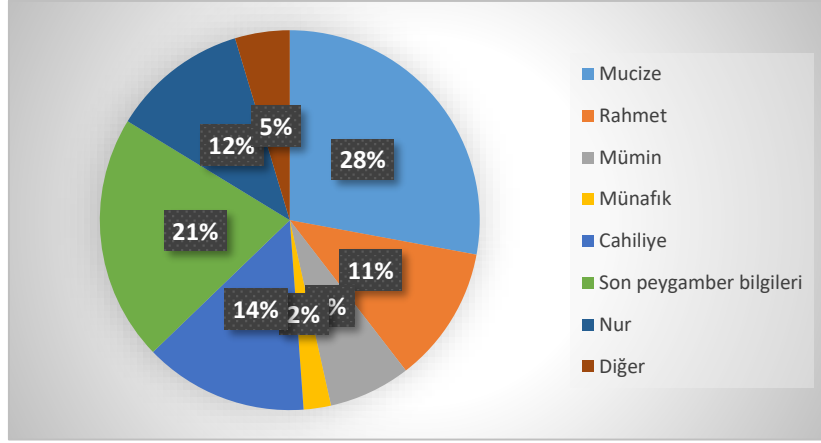
1,2,3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Mümin, münafık gibi Bilinmeyen kavramlar açıklandı. Araştırmacı yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde öğrencileri yönlendirmeden son peygamberin geldiği toplum, doğduğu gece olan mucizeler hakkında soru cevap etkinliği yaptı. Meşk uygulaması devam ederken öğrencilerden anladıklarını resmetmeleri istendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu. Yapılan resimler ve mülakat sorularına verilen cevaplara göre bu ilahide geçen değerlerden sınıf mevcudunun % 20'si mucize, % 10'u rahmet, % 7'si mümin, % 5'i münafık, % 17'si cahiliye, % 27'si son peygamber bilgileri, % 13'ü nur, % 2'si diğer kavramlara odaklanmıştır.

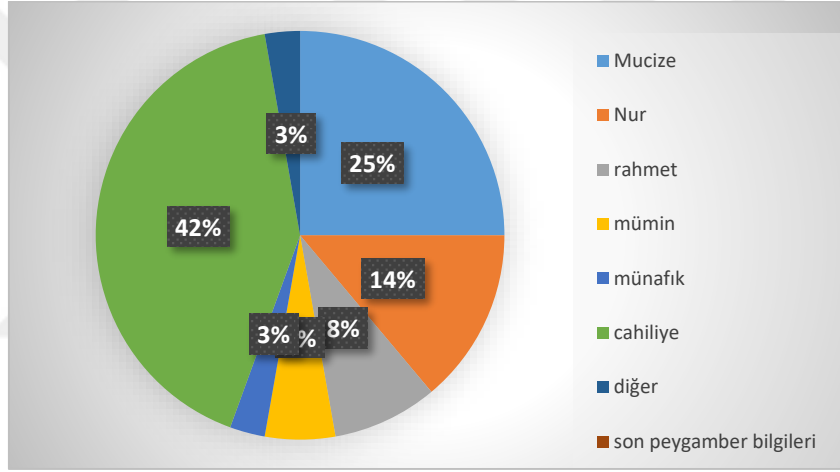
Grafik 1: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analiz

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

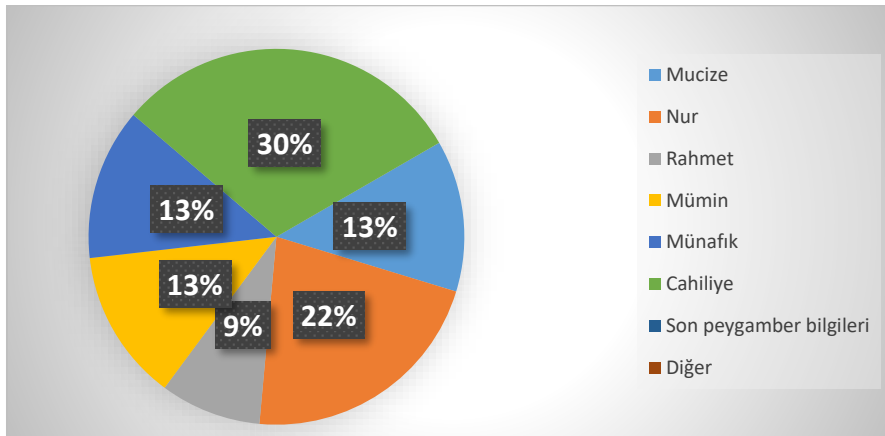
Grafik 2: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 4: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. Milki Bekadan Gelmişem İlahisi Bulguları

Gerdaniye İlahi

(Milk-i Bekadan Gelmişem)

Usul: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Yakubzade Mehmet Efendi

Mil ki be ka dan gel mi şem Fa ni ci ha nı ney le rem

5 Ben dost ce ma lin gör mü şem Hu ri ci na nı ney le rem

9 Ben dost ce ma lin gör mü şem Hu ri ci nı nı ney le rem

Milk-i bekadan gelmişem
Fani cihanı neylerem
Ben dost cemalin görmüşem
Hur-i cinanı neylerem

İsmail'im Hak yoluna
Canımı kurban eylerem
Çünkü bu can kurban olur
Ben koç kurbanı neylerem

Eyyub'leyin şol maşukun
Cevrin tehammül eylerem
Circis'leyin Hak yoluna
Çıkmayan canı neylerem

Resim 2: Nota Bilgisi

İlahide geçen değerler

- Sevgi
- Saygı
- Cennet
- Ahiret
- Peygamber hayatları
- Tevazu
- Diğer

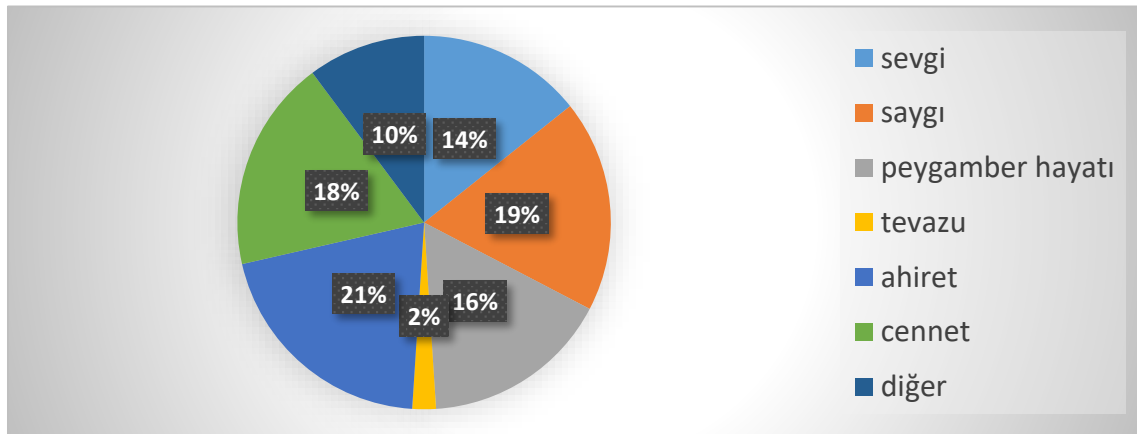
Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

1. Milk i beka nedir?
2. Doğmadan önce nerede yaşıyorduk?
3. Allah görülebilir mi?
4. Eyyüb peygamber kimdir
5. İsmail peygamber kimdir?

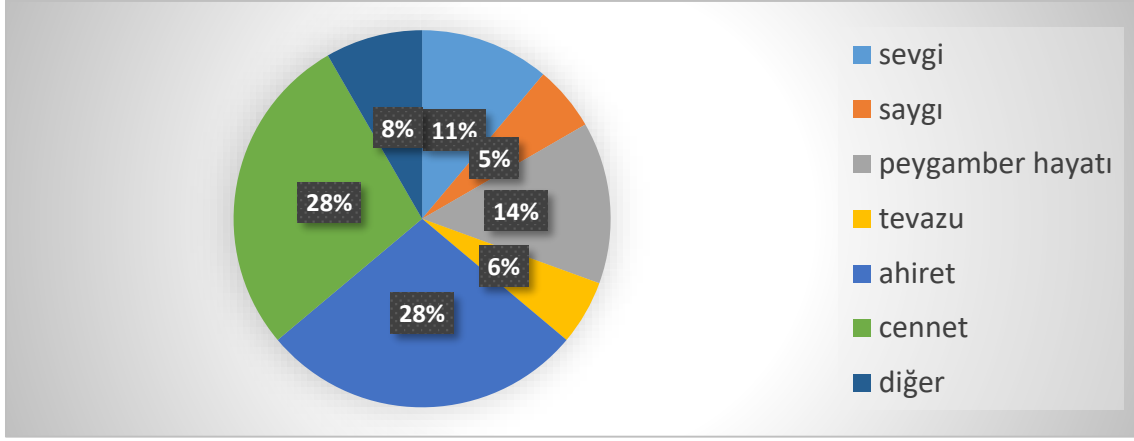
Ders Uygulama Süreci ve Grafikselle Analiz:

1,2,3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Milk i beka gibi bilinmeyen kavramlar açıklandı. (3 sınıflar ile ders beklenenin aksine verimli geçmemiş. Zira yarı yapılandırılmış mülakat sorularına cevap alınamamış ve görsel çiziminde sınıftan yeterli veri toplanamamıştır. Bu durumun dersin Cuma günü son saat olmasına bağlı olarak öğrencilerin dikkatinin dağılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.) Araştırmacı Yarı yapılandırılmış mülakat sorular ekseninde öğrencileri yönlendirmeden doğmadan önce nerede yaşandığı, dünyaya geliş ve yaşarken hangi ahlaki değerleri ilke olarak edinilmesi gerektiği hakkında soru cevap etkinliği yaptı. Peygamber hayatları ve kıssalarından konuşuldu. Meşk uygulaması devam ederken öğrencilerden anladıklarını resmetmeleri istendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu.

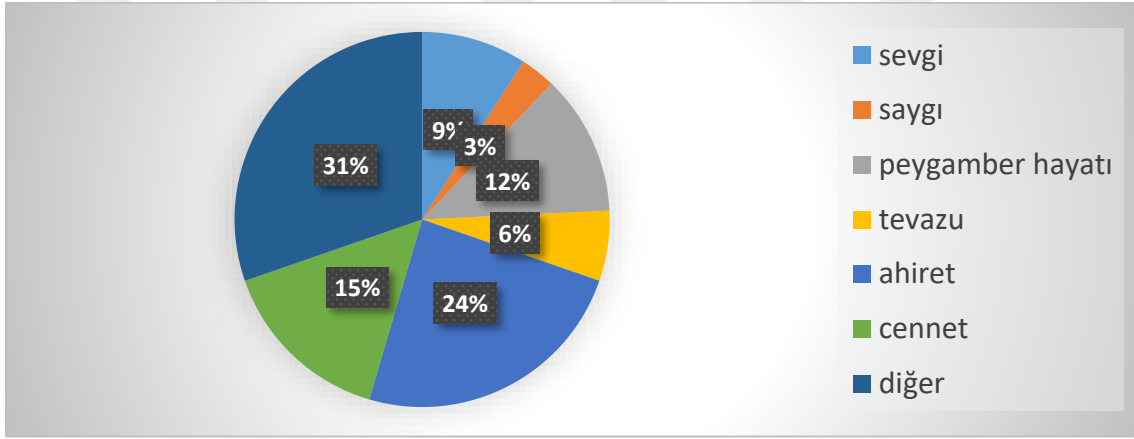

Grafik 5: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

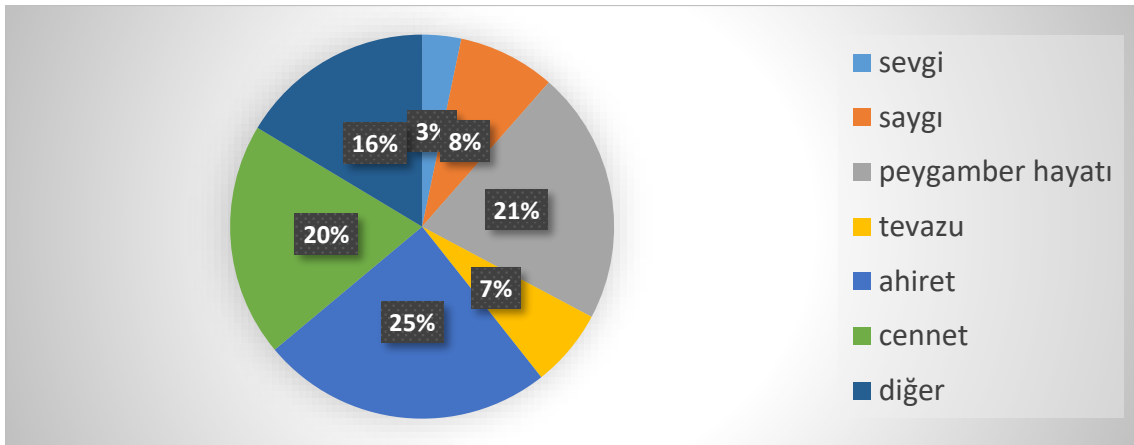
Grafik 6: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 7: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 8: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3. İlim İlim Bilmektir İlahisi Bulguları

Rast İlahi
(İlim İlim Bilmektir)

Usul: Sofyan Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Tahir Karagöz

İ lim i lim bil mek tir i lim ken din bil mek tir

Sen ken di ni bil mez sin bu ni ce o ku mak tır

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Bu nice okumaktır

Okumanın manası
Kişi Hakkı bilmektir
Çün okudun bilmezsin
Ha bir kuru ekmektir

Okudum bildim deme
Çok taat kıldım deme
Eğer Hakkı bilmezsen
Bu kuru laf demektir

Yığirmi sekiz hece
Okursun uçtan uca
Sen elif dersin hoca
Manası ne demektir

Yunus Emre der hoca
Gerekse bin var hacca
Hepisinden iyice
Bir gönüle girmektir

Resim 3: Nota Bilgisi

İlahide geçen değerler

- İlim sevgisi
- Okuma sevgisi
- Okuduğunu anlama- kavrama kabiliyeti
- İyi davranışlar
- Gönül kırmamak
- İletişim becerisi
- Diğer

Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

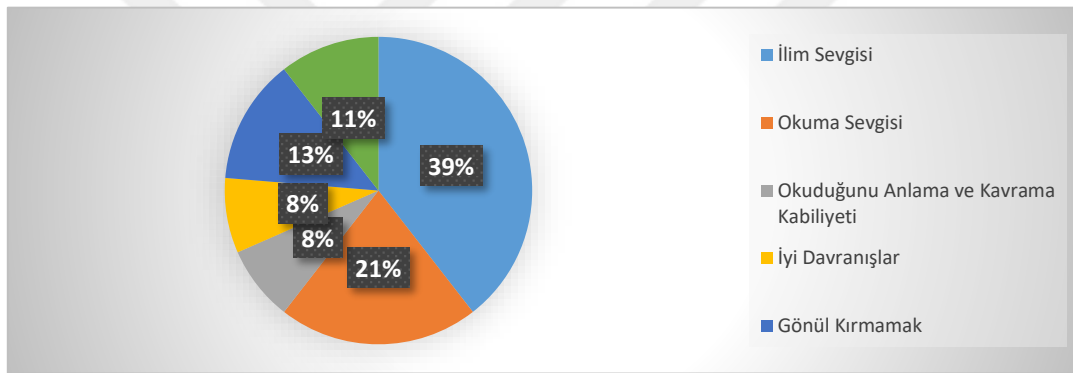
1. İlim nedir?
2. Okumak nedir?
3. Allah'ın ilk emri nedir?

4. Gönül kırmak nedir?
5. Hakkı bilmek nedir?

Ders Uygulama Süreci ve Grafiksel Analizi

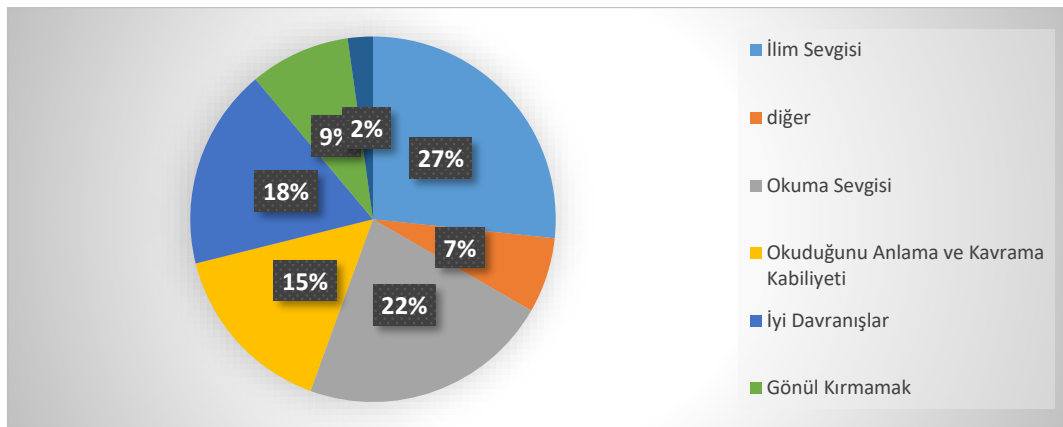
1,2,3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıklandı. Araştırmacı yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde öğrencileri yönlendirmeden, ilmin önemi, gücü, ilim sahibi olmanın hangi değerlere yardımcı olduğu hakkında soru cevap etkinliği yaptı. Meşk uygulaması devam ederken öğrencilerden anladıklarını resmetmeleri istendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu

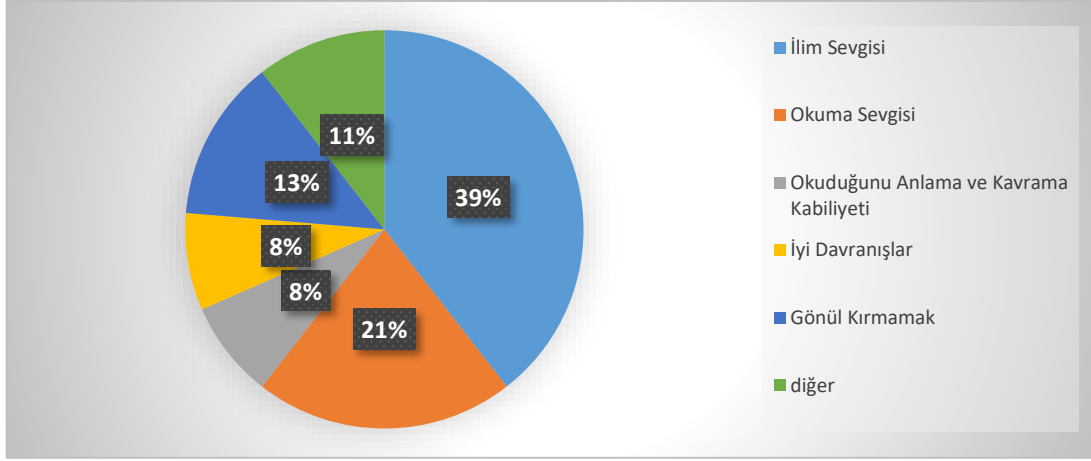
Grafik 9: Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

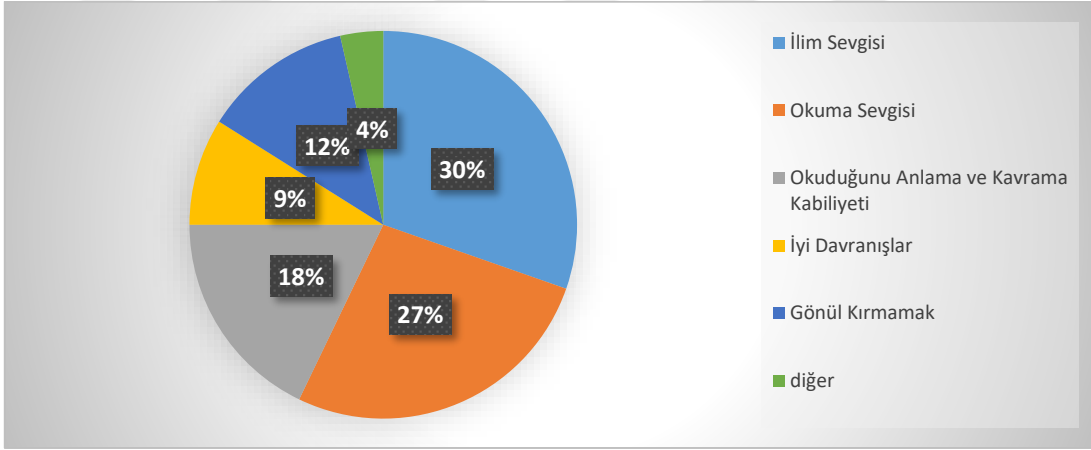
Grafik 101: 2.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 112: 3.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 123: 4.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.4. Şol Cennetin İrmakları İlahisi Bulguları

Segah İlahi (Şol Cennetin İrmakları)

Usul: Yürük Semai

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Münir Nureddin Selçuk

Şol cen ne tin ır mak la rı a kar al lah de yu de yu

Çık mış is lam bül bül le ri ö ter al lah de yu de yu

Çık mış is lam bül bül le ri ö ter al lah de yu de yu

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyu deyu
Çıkış İslam bülbülleri
Öter Allah deyu deyu

Salınır tuba dalları
Kuran okur hem dilleri
Cennet bağının gülleri
Kokar Allah deyu deyu.

Açıldı gökler kapısı
Rahmetle doldu hepsi
Sekiz cennetin kapısı
Açar Allah deyu deyu

Kimler yiyip kimler içer
Hep melekler rahmet saçar
İdris nebi hulle biçer
Diker Allah deyu deyu

Yunus Emre var yarına
Koma bugünü yarına
Yarın Hakk'ın divanına
Varam Allah deyu deyu

Resim 4: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler:

- Allah Sevgisi
- İbadetler
- Dinîndeki tasvirler
- Cennet hayatı
- Doğru Yolda Olma
- Disiplin

Yarı yapılandırılmış mülakat soruları:

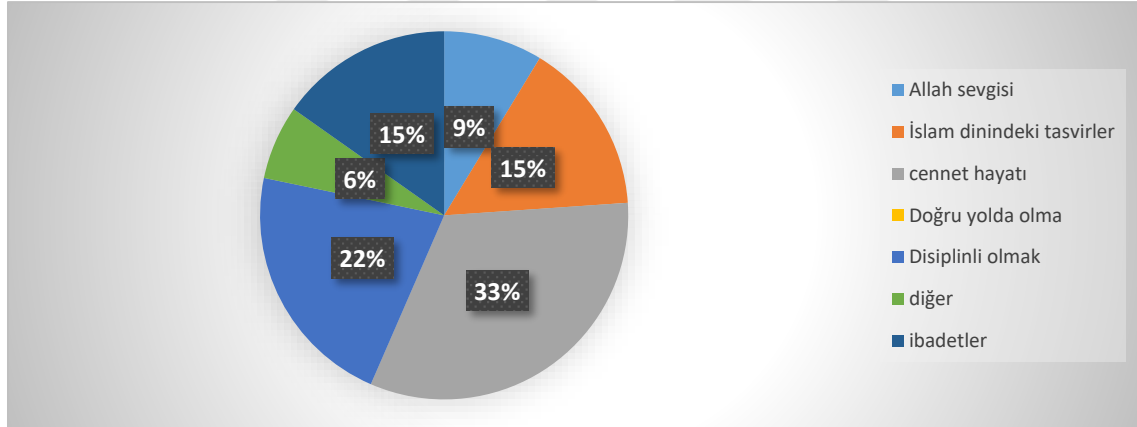
1. Sizin hayalinizdeki cennet nasıl bir yerdir?
2. Cennette nasıl tasvirler vardır?

3. Bugünün işini yarına bırakırsak ne olur?
4. İdris peygamber kimdir?

Ders Uygulama Süreci ve Grafiksel Analizi

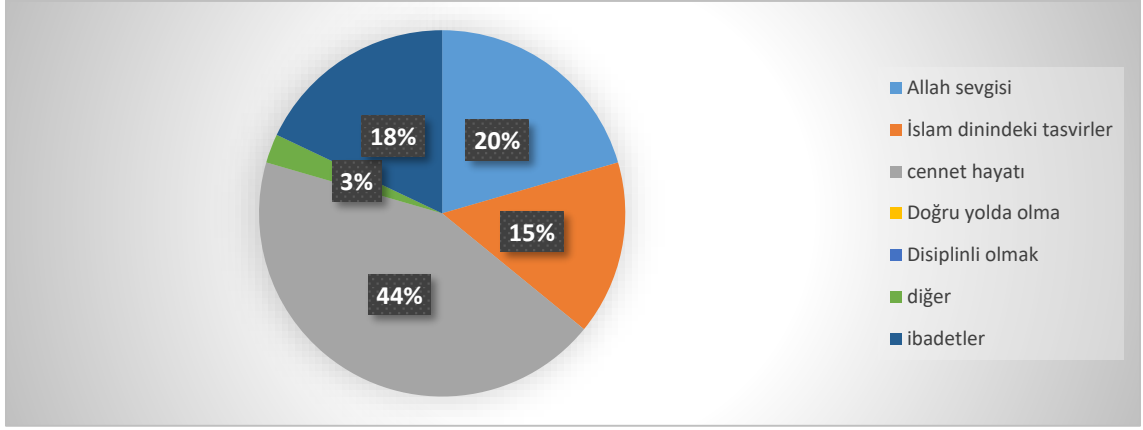
1, 2, 3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıklandı. Araştırmacı yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde öğrencileri yönlendirmeden, cennet tasvirleri, güzellikleri ve kimlerin cennetle mükâfatlandırılacağına dair soru cevap etkinliği yaptı. Öğrencilerin neredeyse hepsi ilahiyi ezberden biliyordu. Araştırmacı Türk kültüründe yaygın olan bu ilahinin sözel aktarım geleneği ile öğrenildiğini düşündü. Meşk uygulaması devam ederken öğrencilerden anladıklarını resmetmeleri istendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu.

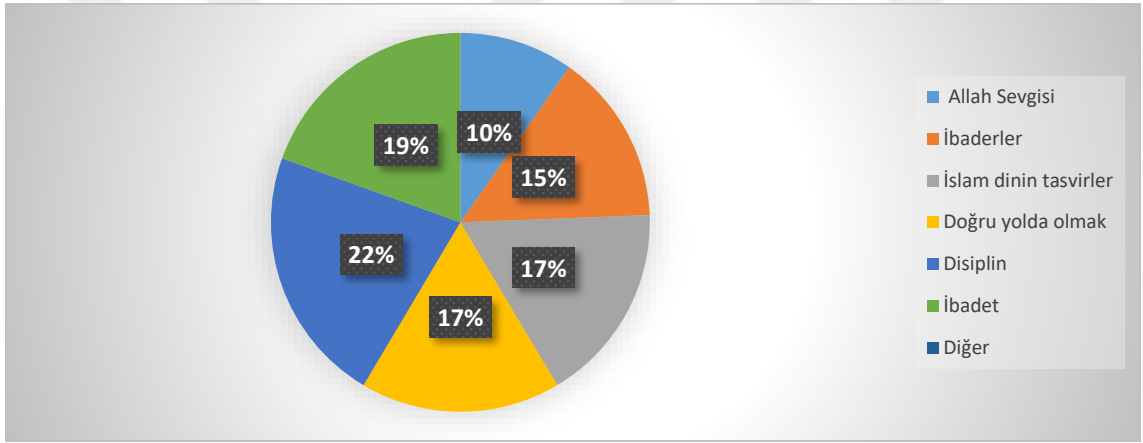
Grafik 134: 1.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

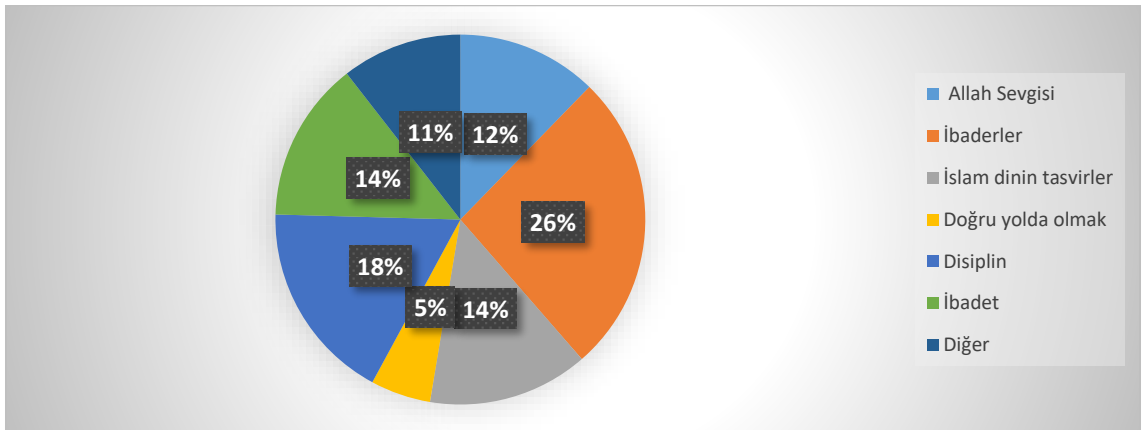
Grafik 14: 2.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 155: 3.Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 16: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi Şöyledir

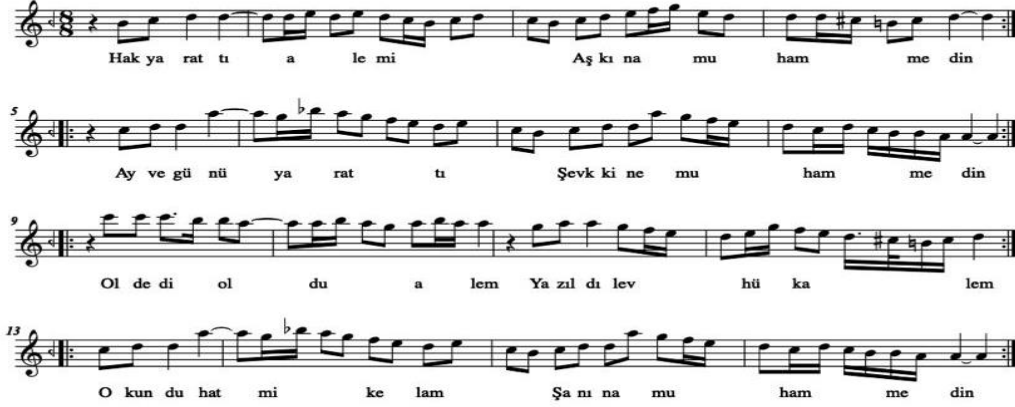
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.5. Hak Yarattı Âlemi İlahisi Bulguları

İsfahan İlahi (Hak Yarattı Âlemi)

Usul: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Hüseyin Sebilci

Hak yarattı âlemi
Aşkına Muhammed'in
Ay ve günü yarattı
Şevkine Muhammed'in

Ol dedi oldu âlem
Yazıldı levh ü kalem
Okundu hatm-i kelâm
Şânına Muhammedin

Hep erenler geldiler
Dergaha yüz sürdüler
Zikr-i tevhid ettiler
Nuruna Muhammed'in

Yunus kim ede methi
Över Kur'an ayeti
Verelim salavatı
Aşkına Muhammed'in

Resim 5: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler:

- Dünyanın yaratılışı
- Peygamber sevgisi
- Tevhid (Birlik)
- Kader ve kazaya iman
- Levh ü kalem
- Diğer

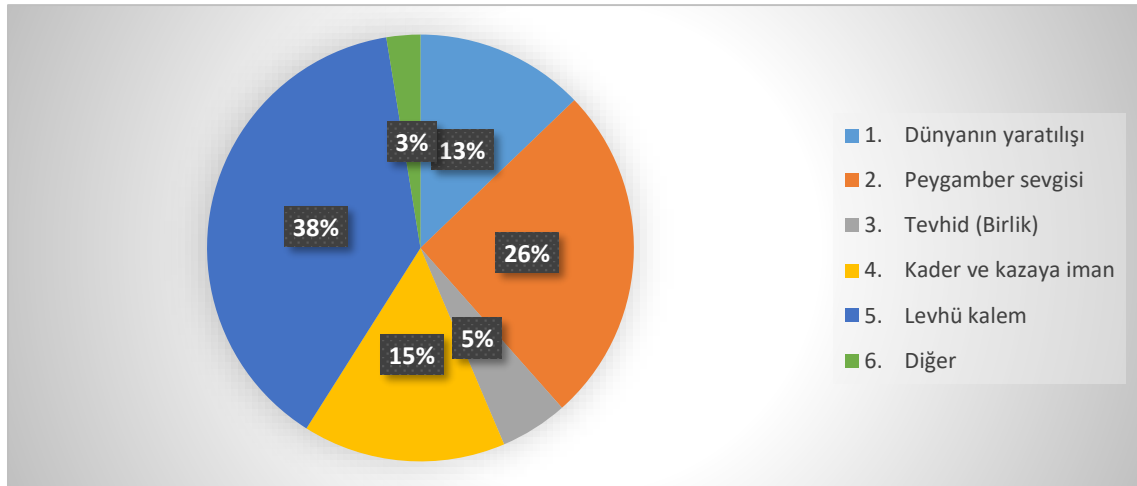
Yarı Yapılandırılmış Mülakatta Sorulan Sorular:

1. Dünya niçin yaratılmıştır?
2. Dünya ne zaman yaratılmıştır?
3. Kader ne demektir
4. Levh ü kalem nedir?

Ders Uygulama Süreci ve Grafiksel Analizi

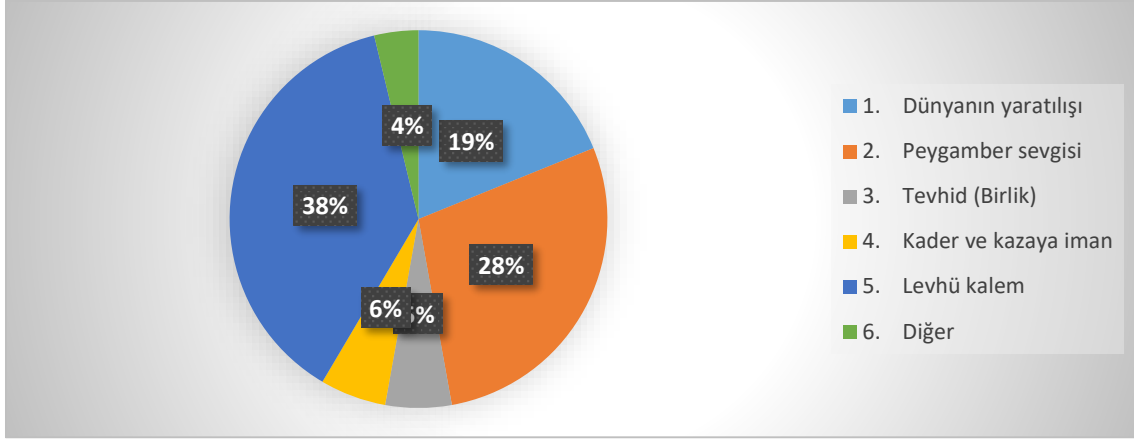
1,2,3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıkladıktan sonra araştırmacı, yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde öğrencileri yönlendirmeden, dünyanın yaratılışı, dünyadaki roller, kader-kaza, levh ü kalem kavramı hakkında soru cevap etkinliği yaptı. “Dünya neden yaratılmıştır?” sorusuna yönelik verilen yanıtların büyük ölçüde soyut düzeyde kaldığı, öğrencilerin bu soruya ilişkin net ve somut açıklamalar getirmekte güçlük yaşadığı gözlemlendi. Özellikle 1. ve 2. sınıf düzeyindeki öğrencilerin, soyut kavramları genellikle hayal gücüne dayalı anlatımlarla ifade ettikleri; buna karşın 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin tevhid, kader ve kazaya iman gibi temel inanç esaslarına dayalı daha yapılandırılmış ve tutarlı açıklamalar sundukları tespit edildi. Öğrenciler bilimsel verilere göre dünyanın oluşumu, evrenin yaratılışı ve düzeni hakkındaki soruları hicri-miladi takvim ile ilişkilendirerek bu iki takvimin kullanım şekilleri üzerine sorular sordular. 3 ve 4. Sınıf öğrencileri Yaraticının evreni yaratırken her şeyi çok ince hesaplarla düzenlemesi hakkında bilimsel aktarımlarda bulundu. Meşk uygulaması devam ederken öğrencilerden anladıklarını resmetmeleri istendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu.

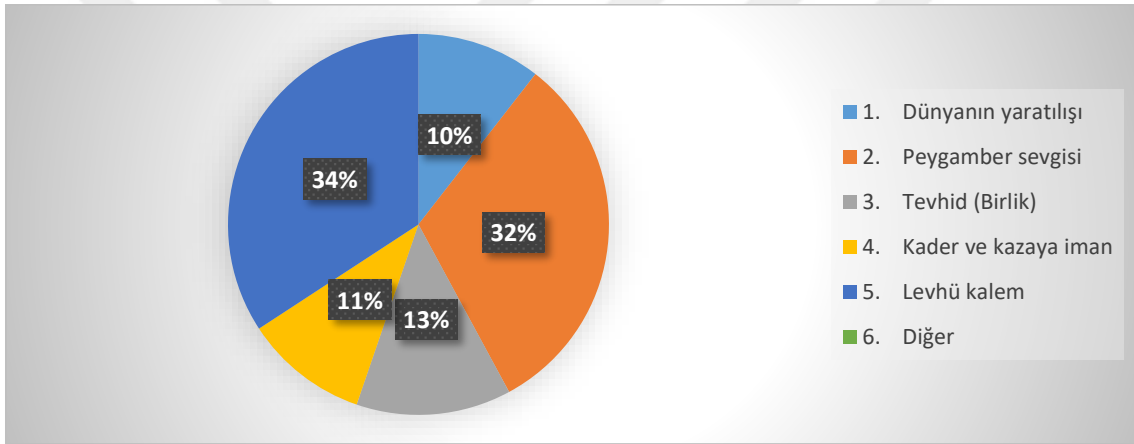
Grafik 17: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

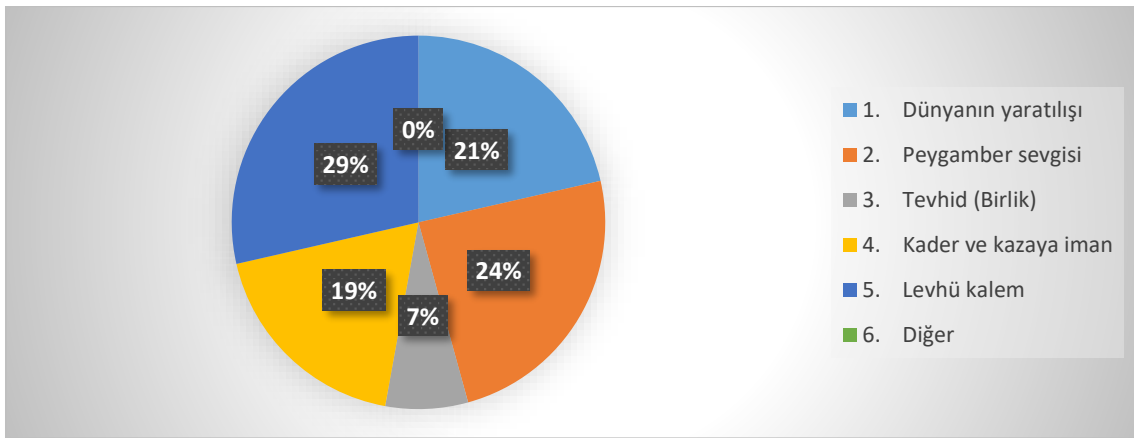
Grafik 186: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 197: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 20: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.6. Severim Ben Seni Candan İçeru İlahisi Bulguları

Hüseyini İlahi

(Severim Ben Seni)

Usul: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Anonim

Se ve rim ben se ni

1. can dan i çe ru 2. can dan i çe ru

4. Yo lum var dır bu er

5. 1. kan dan i çe ru 2. kan dan i çe ru

Severim ben seni candan içeru
Yolum vardır bu erkandan içeru

Beni benden sorma ben değilim
Bir ben vardır bende benden içeru

Süleyman kuş dilin bilir dediler
Süleyman var Süleymandan içeru

Yunus'un sözleri hündür ateştir
Kapında kul var sultandan içeru

Resim 6: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler

- Can
- Benlik
- Sevgi
- İman
- Süleyman peygamber
- Diğer

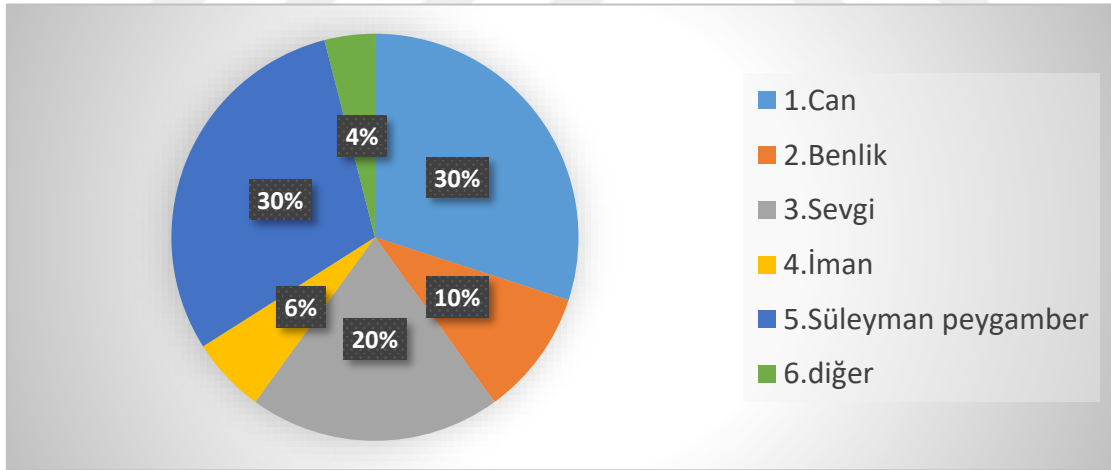
Yarı yapılandırılmış mülakat soruları:

1. Can ne demektir?
2. Sevgi demektir?

3. Candan içeri ne demektir?
4. Süleyman peygamber kimdir?
5. Süleyman peygamber ve hüd hüd kuşu hikâyesinden ne anladınız?

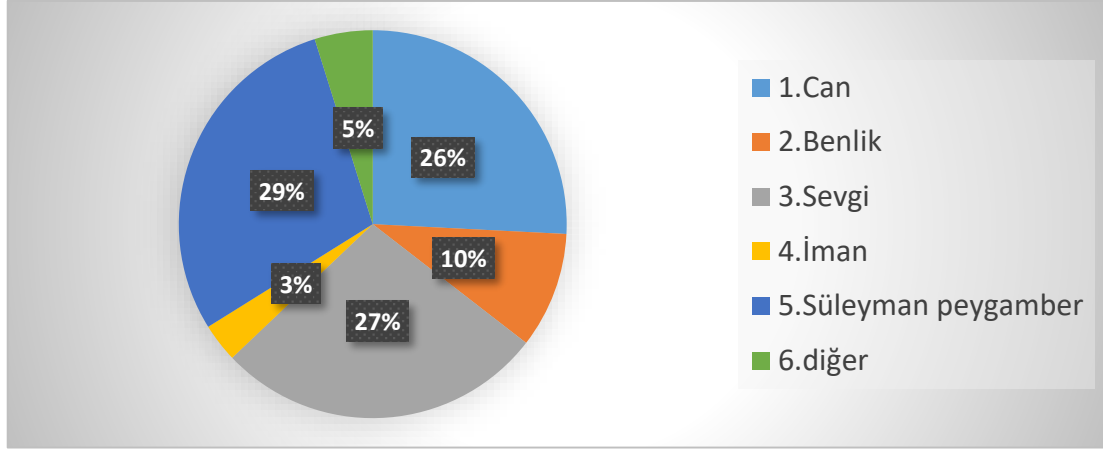
1,2,3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıkladıktan sonra araştırmacı, yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde öğrencileri yönlendirmeden her bir bireyin özel ve biricik yaratıldığından, herksin farklı yönleriyle parladığından söz edildi. Can kavramının anlamı ve insan, hayvan, eşya ayırt etmeksizin birbirine “dönüşebilen” bir dünyada yaşadığımız için her şeye karşı özverili olunması gerektiği, bunun, dünyanın her yerinde evrensel ahlaki ilkelere göre değerlendirilmesi gerektiğinden bahsedildi. Süleyman peygamber ve hüd hüd kuşu kıssası ile hayvanların da hisseden canlılar olduğu farkındalığının öğrencilerde oluştuğu gözlemlendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu.

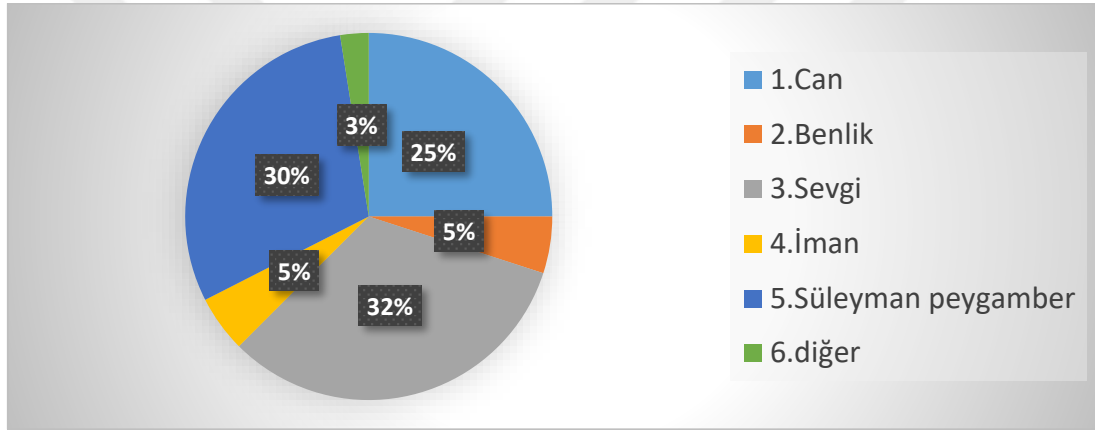
Grafik 21: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

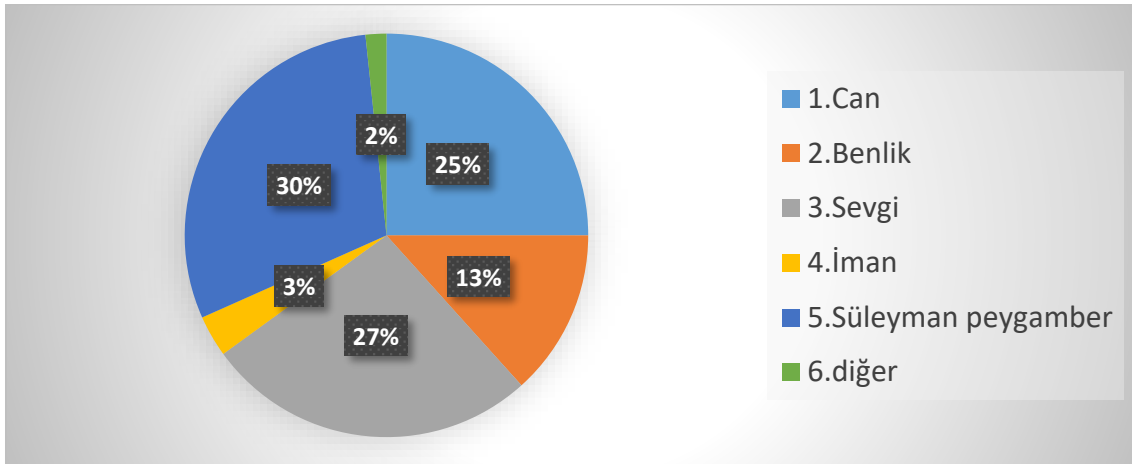
Grafik 228: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 23: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 24: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

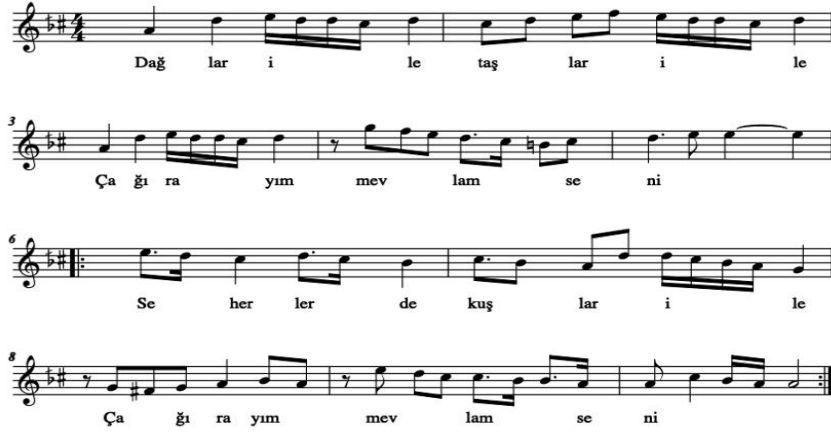
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.7. Dağlar ile Taşlar ile Çağırayım Mevlam Seni İlahisi Bulguları

Hicaz İlahi (Dağlar İle Taşlar İle)

Usul: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Kutbi Dede

Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım mevlam seni
Şehirlerde kuşlar ile
Çağırayım mevlam seni

Gökyüzünde İsa ile
Tur Dağı'nda Mûsâ ile
Elindeki asa ile
Çağırayım mevlam seni

Yunus okur diller ile
Hakk'ı seven kullar ile
Ol fahri bilenler ile
Çağırayım mevlam seni

Resim 7: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler

- Sabır
- Sevgi
- Dua
- İnanç
- Peygamberlerin hayatları
- Diğer
- Doğa

Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları:

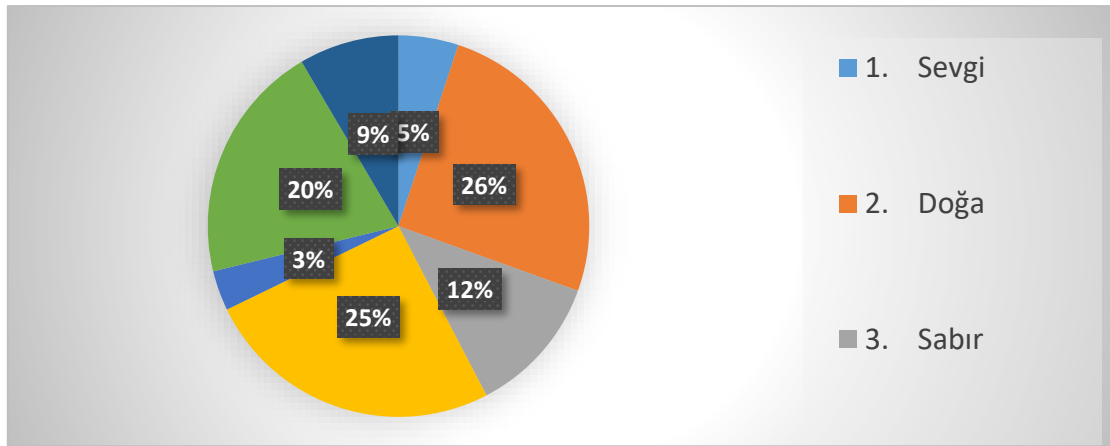
1. Evrendeki doğa olayları nelerdir?
2. Doğa olayları niçin olur?

3. Dağlar nasıl yaratılmıştır?
4. Musa peygamber kimdir?
5. İsa peygamber kimdir?

Ders Uygulama ve Analizi:

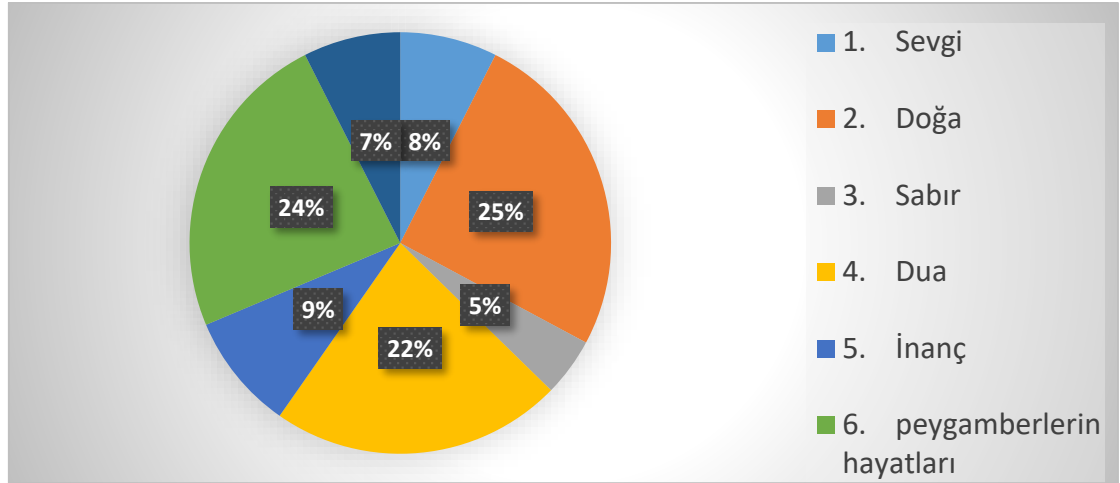
1,2,3 ve 4.sınıf öğrencileri ile ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulü uygulaması yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıkladıktan sonra araştırmacı, yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde öğrencileri yönlendirmeden doğa olayları, her şeyin bir düzen içerisinde birbiri ardına gelişi ve bu düzeni tasarlayan birinin olup olmadığı hakkında soru cevap etkinliği yapıldı. 4. Sınıfların derse sözel katılımı az iken görsel tasarlamada ön plana çıktıkları tespit edildi. Dünyanın nizamı, tasarımı ve yaratıcısı hakkında konuşulmasının bu görsellerdeki artışın sebebi olabileceği düşünüldü. 1 ve 2. Sınıflarda ise dağların, taşların ve kuşların konuştuğu soyut bir algı hâkim oldu. Diğer yandan 3 ve 4. sınıfların ilahide geçen Tur Dağı ve peygamber hayatlarıyla - Mûsâ peygamber, Eyyûb peygamber, Ya'kûb peygamber ve İsâ peygamber kıssaları- daha çok ilgilendikleri dikkat çekti.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu.

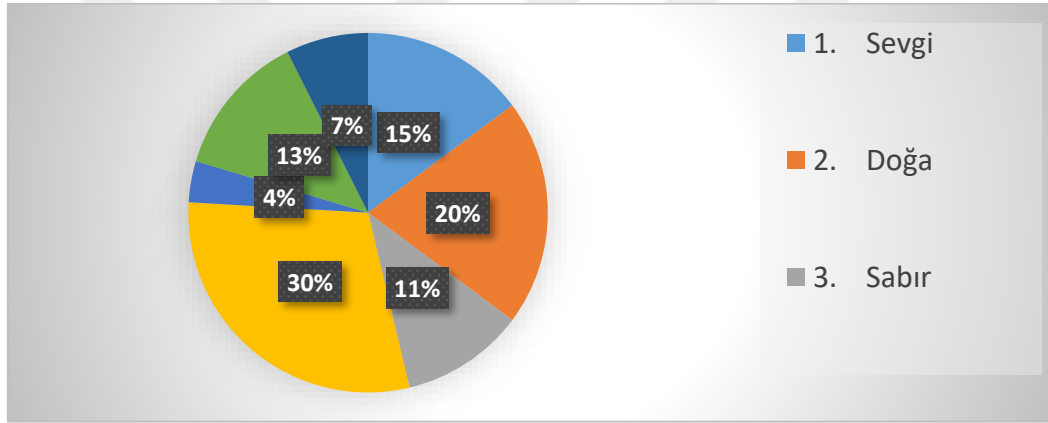
Grafik 259: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

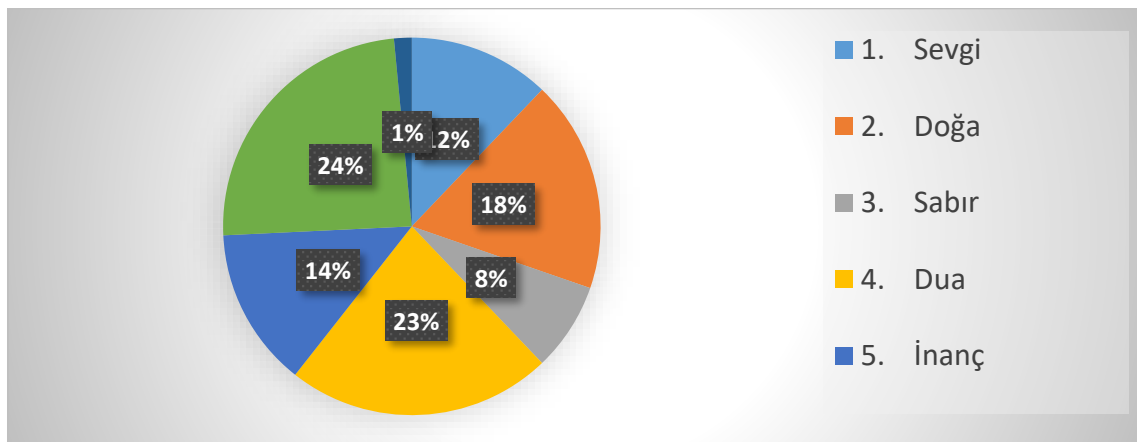
Grafik 26: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 2710: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 2811: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.8. Sordum Sarı Çiçeğe İlahisi Bulguları

Segah İlahi (Sordum Sarı Çiçeğe)

Usul: Düyek

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Tahir Karagöz

Sor dum sa rı çi çe ğe

1. an nen ba ban var mı dır 2. an nen ba ban var mı dır

Çi çek ey dür der viş ba ba an nen ba ban top rak tır

Hak la i la he il lal lah Al lah

la i la he il lal lah

Sordum sarı çiçeğe
Annen baban var mıdır
Çiçek eydür derviş baba
Annem babam topraktır

Sordum sarı çiçeğe
Evlat kardeş var mıdır
Çiçek eydur derviş baba
Evlat kardeş yapraktır

Sordum sarı çiçeğe
Sen kimin ümmetisin
Çiçek eydur derviş baba
Muhammed ümmetiyim

Sordum sarı çiçeğe
Sen beni bilir misin
Çiçek eydur derviş baba
Sen Yunus değil misin

Nakarat

Hak la ilahe illallah Allah la ilahe illallah.

Resim 8: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler:

- Doğa sevgisi
- İnsan doğa ilişkisi (ekolojik farkındalık)
- Aile ilişkisi
- İnsanın yaratılışı
- Toplumsal birliktelik, (kolektif yaşamının gücü)
- Diğer

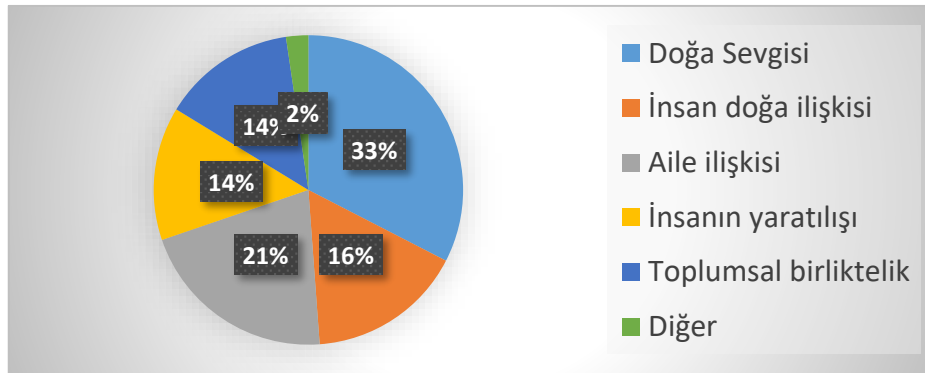
Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları:

1. Çiçekler konuşur mu?
2. Eşyalar konuşur mu?
3. Kâinattaki her şey canlı mıdır?

4. İnsan neyden yaratılmıştır?
5. Âdem peygamber kimdir?

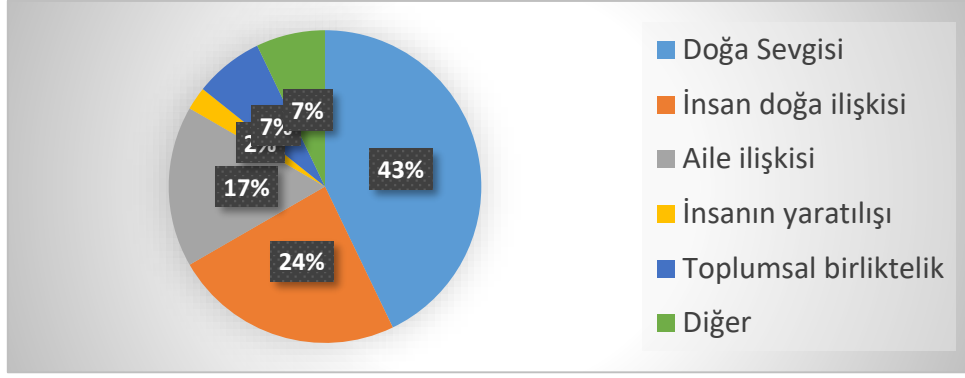
1.2. 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulüyle uygulama yapıldı. İlahi, genel olarak bilinen bir ilahi olduğu için tüm sınıflar kolayca öğrenildiği gözlemlendi. Bilinmeyen kavramlar açıklandıktan sonra, araştırmacı yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde, öğrencileri yönlendirmeden, sarı çiçeğin Yunus Emre ile konuşması metaforu üzerinden; insanların gerçekten bir çiçek ile konuşmasının mümkün olup olmadığı, eşyaya bakış açısı ve yaratılış üzerine soru cevap etkinliği yaptı. Tüm sınıflara aynı sorular sorulmasına rağmen, her sınıfın kendi yaş grubuna göre farklı kavramlara dikkat kesildiği gözlemlendi. 1. ve 2. sınıflar soyut kavramlara daha yakınken, 3. ve 4. sınıflar somut kavramlara daha aktif katılım sağladı. 4. sınıf öğrencilerinin büyük bir kısmı, eşyaların ve çiçeğin konuşması gibi olayları anlamsız ya da gerçek dışı bulduklarını ifade etti. Buna karşın, topraktan yaratılma ve Hz. Âdem kıssası gibi insanın varoluşuna dair anlatılar öğrenciler tarafından ilgiyle karşılandı ve dikkatle dinlendi. Araştırmacı, bu durumun öğrencilerin yaş gelişimiyle ilişkili olabileceğini değerlendirdi. Bu yaş grubunun ergenliğe daha yakın olması nedeniyle, çocukların varoluşsal sorulara (insanın nereden gelip nereye gittiği gibi) ilgi duymaya başladığı ve bu tür konuların onların zihinsel gelişim evresine daha uygun düştüğü düşünüldü.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu

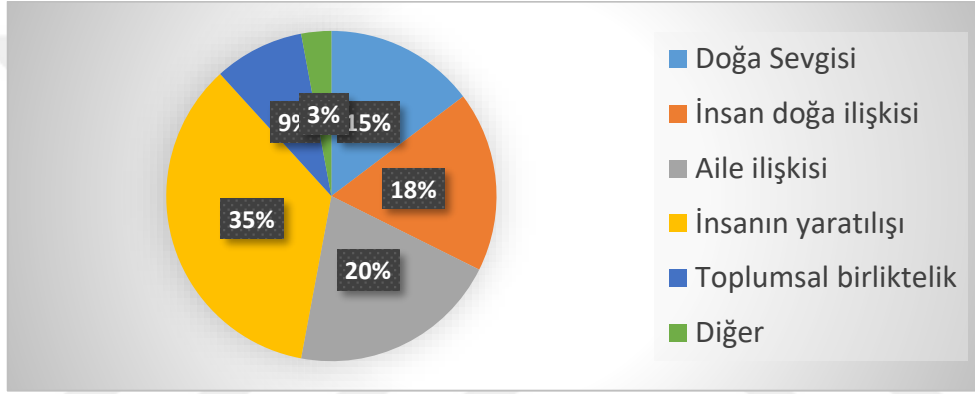
Grafik 2912: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

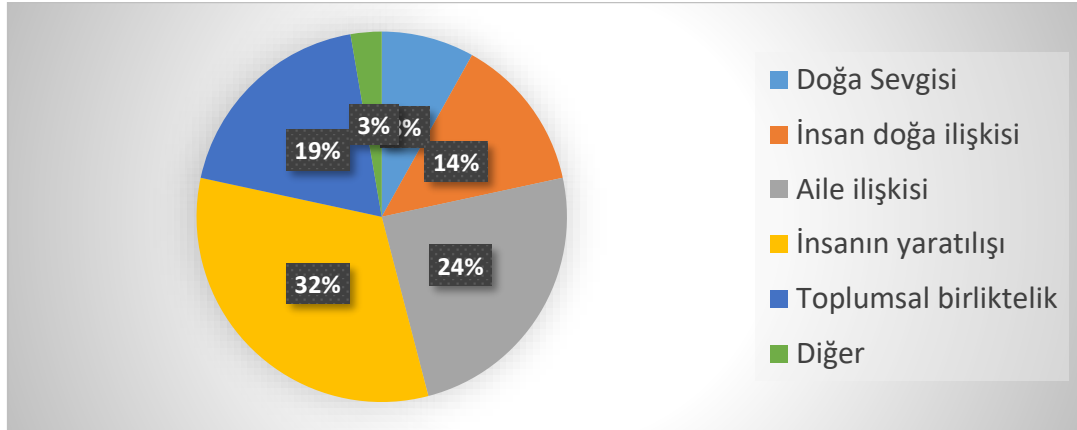
Grafik 30: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 31: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3213: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.9. Yemen İllerinde Veysel Karani İlahisi Bulguları

Uşşak İlahi (Yemen İllerinden Veysel Karani)

Usul: Sofyan

Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Anonim

Ha kın ha bi bi nin sev gi li dos tu

Ye men il le rin den vey sel ka ra ni vey sel ka ra ni

Söy le mez ya la nı ye mez ha ra mı

Ye men il le rin den vey sel ka ra ni vey sel ka ra ni

Hakkın Habibinin sevgili dostu
Yemen illerinden Veysel Karani
Söylemez yalanı yemez haramı
Yemen illerinden Veysel Karani

Seherde kalkuben yola giderdi
Hakk'ın binbir ismin zikir ederdi
Allah Allah deyu deve güderdi
Yemen illerinden Veysel Karani

Aşık Yunus ey der ben de varaydım
Ol mübarek hub cemalin göreydim
Ayağın tozuna yüzler süreydim
Yemen illerinden Veysel Karani

Resim 9: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler

- Fedakârlık
- Sadakat
- Azim
- Miras
- Anne-Aileye Hürmet
- Diğer

Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları:

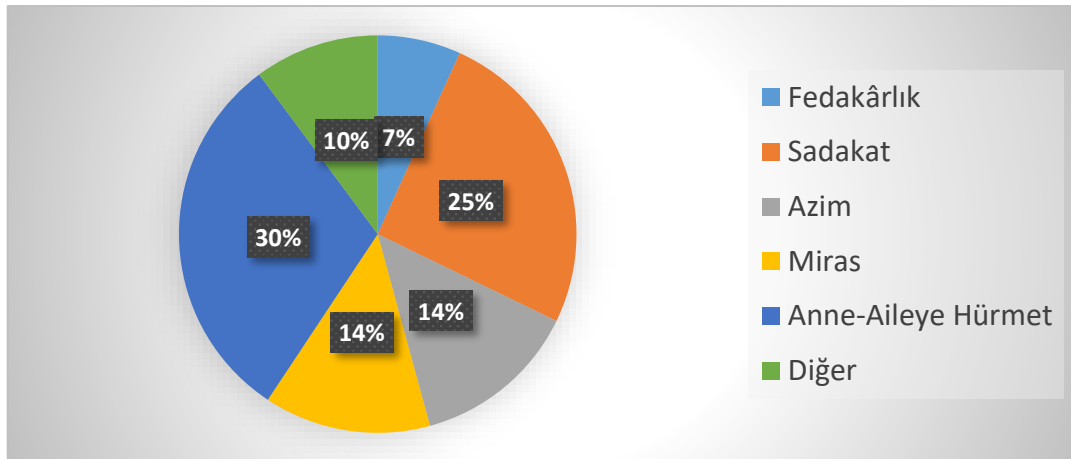
1. Veysel Karani kimdir?
2. Peygamberimizle nasıl bir hikâyesi vardır?
3. Peygamberimiz ona hangi eşyasını bırakmıştır, kim götürmüştür?

4. Anne sözü (aile sözü) dinlemenin önemi nedir?
5. Bu hikâye bize nasıl bir örnek teşkil eder?
6. Âdem peygamber kimdir?

Ders Uygulama Analizi:

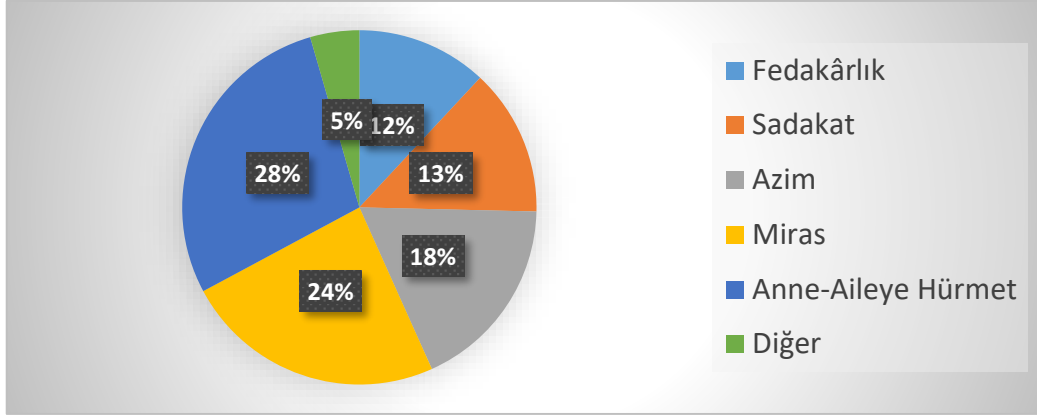
1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulüyle uygulama yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıklandıktan sonra, araştırmacı yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde, öğrencileri yönlendirmeden, ahlaki olarak sözünü durmayı, anne sözünü tutmanın önemi, kötü görünen bir olayın iyiye vesile olabileceği, dezavantaj sanılan şeyin avantaja dönüşebileceği, bazen bir şeyi çok istesen bile olamayabileceği konularında soru cevap etkinliği yaptı. Tüm sınıfların melodiye hâkim olduğu gözlemlendi. Verilen cevaplar öğrencilerin yaşlarına göre değerlendirildiğinde, yalan söylemeye karşı bakış açılarının değiştiği, gelişimle birlikte 'değerleri sorgulama' hissiyatının oluştuğu, alternatif yollar arama eğiliminin arttığı ve temel insani değerlerin küçük yaşlardan itibaren öğretilmesinin bu açıdan önemli olduğu gözlemlendi.

Araştırmacı günlükler tutarak dersin verimini kaydetti, Dersin uygulaması esnasında aldığı video kaydını transkripte döktü. Öğrencilerin yaptığı resimler ve dersin verimi değerlendirilerek toplanan veriler okul rehberlik öğretmeni ile birlikte analiz edildi. Buna göre öğrenilen değerlere ait sayısal grafikler oluşturuldu.

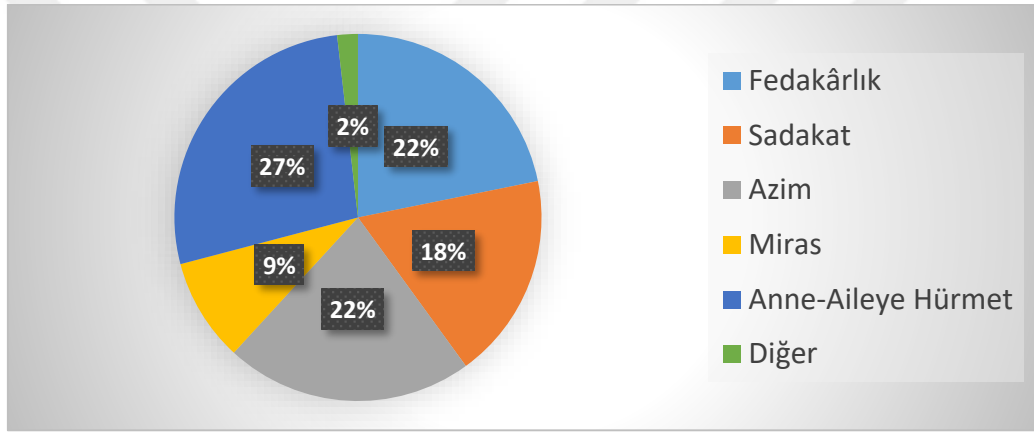
Grafik 3314: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

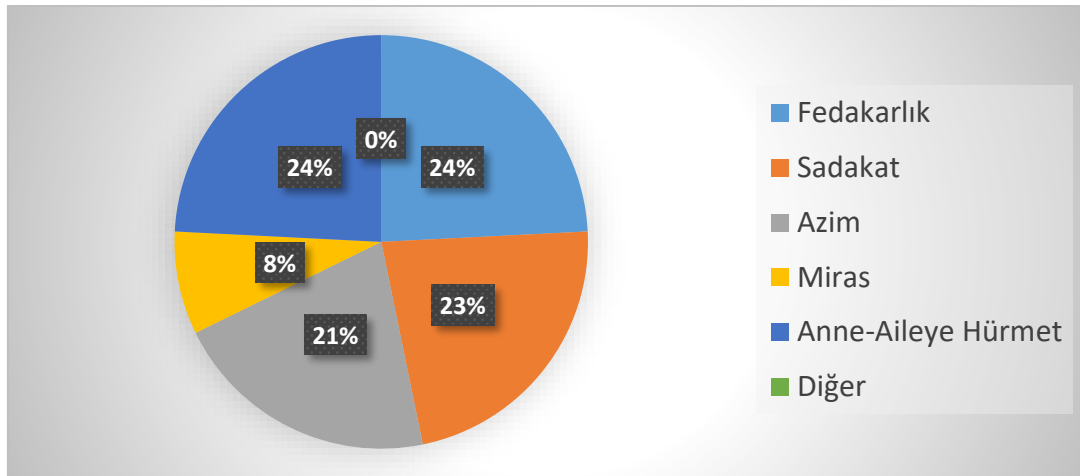
Grafik 34: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3515: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3616: 4. Sınıf Öğrencilerinin Veri Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.10. Taştı Rahmet Deryası İlahisi Bulguları

Buselik İlahi
(Taştı Rahmet Derya)

Usul: Sofyan Güfte: Yunus Emre Hz.
Beste: Tahir Karagöz

Taş dı rah met der ya sı Gark ol du cüm le a sı

Dört ki ta bın ma na sı La i la he il lal lah

Taşdı rahmet deryası
Gark oldu cümle asi
Dört kitabın manası
La ilahe illallah

Erenlerin burağı
Yakın eder ırağı
Arşın kürsün direği
La ilahe illallah

Budur mananın hası
Siler kalbinden pası
İsm-i azam duası
La ilahe illallah

Erenlerin kılıcı
Arşa çıkar bir ucu
Ne de güzel kesici
Lâ ilahe illallah

Yunus da bunu dedi
Yanar yürek aşk oldu
Mevla'nın güzel adı
La ilahe illallah

Resim 101: Nota Bilgisi

İlahide Geçen Değerler:

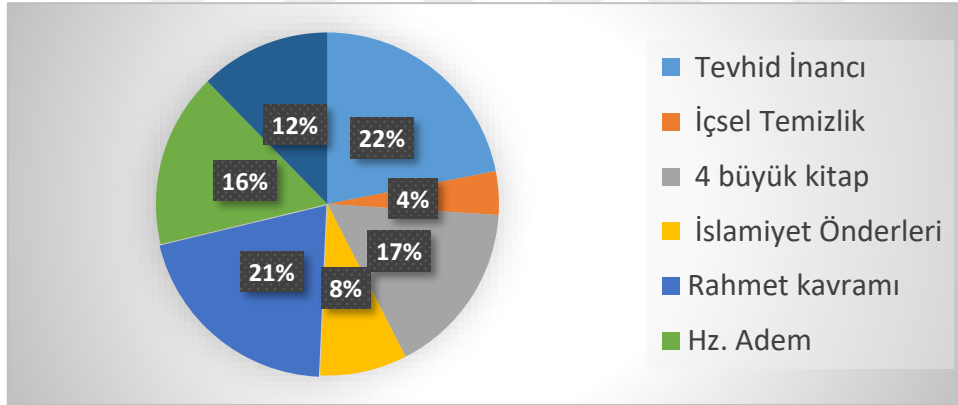
- Tevhid İnancı
- İçsel Temizlik
- 4 büyük kitap
- İslam
- Niyet Önderleri
- Rahmet kavramı
- Hz. Âdem

Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları:

1. Allah'ın rahman ve rahim sıfatının anlamı nedir?
2. Dört büyük kitap hangileridir?
3. Erenler kimlerdir?
4. Duanın önemi nedir?
5. Âdem peygamber kimdir?

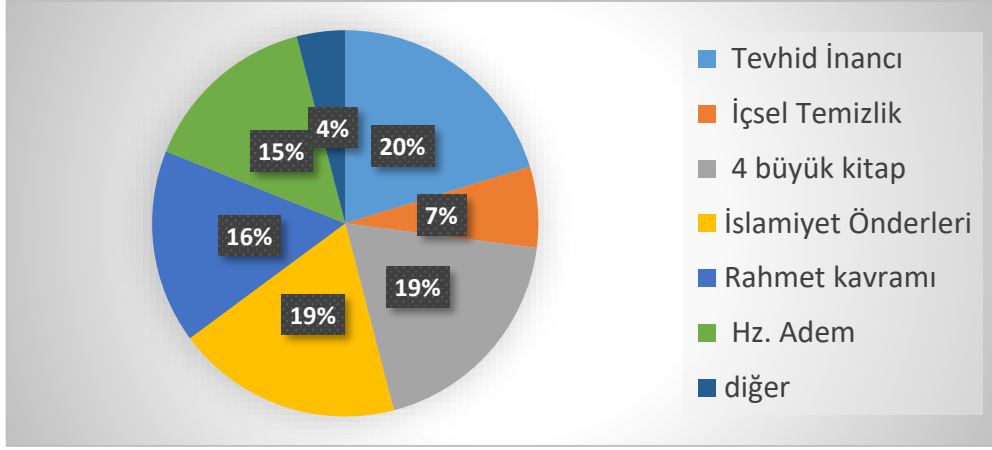
Ders Uygulama ve Analizi:

1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle ilahinin şiir formatı okundu. Ardından meşk usulüyle uygulama yapıldı. Bilinmeyen kavramlar açıklandıktan sonra, araştırmacı yarı yapılandırılmış mülakat soruları ekseninde, öğrencileri yönlendirmeden bir tartışma ortamı oluşturdu. Bu süreçte Allah'ın "Rahman ve Rahim" sıfatlarıyla tüm yaratılmışlara verdiği nimetler konuşuldu. Dört büyük kitap ve dünya üzerindeki ortak değerler ile her inançta bulunan Allah'ın varlığı ve birliği, yani tevhid inancı üzerinde duruldu. 2.sınıf öğrencileri, ilahide geçen soyut kavramlardan "erenler"i "süper kahramanlar" ile bağdaştırdı. Erenler ve onların atı olan Burak, erkek öğrencilerde genellikle "savaşçı bir at" imgesi oluştururken, kız öğrencilerde ise günümüz çizgi filmlerindeki atlar (örneğin Pegasus) gibi bir tasavvur ortaya çıktı. Erenlerin kılıç tasviri ise "Hz. Ali'nin kılıcı" veya "samuray kılıcı" gibi çağrışımlar uyandırdı. Öğrenciler, bu kişilerin "özel insanların özel eşyaları olduğunu ve bu eşyaların belli zamanlarda kullanıldığını" ifade ettiler. Ayrıca, bu kişilerin hayatlarının yerli süper kahramanlara (örneğin Süperman veya Batman'e) benzediğini dile getirdiler.

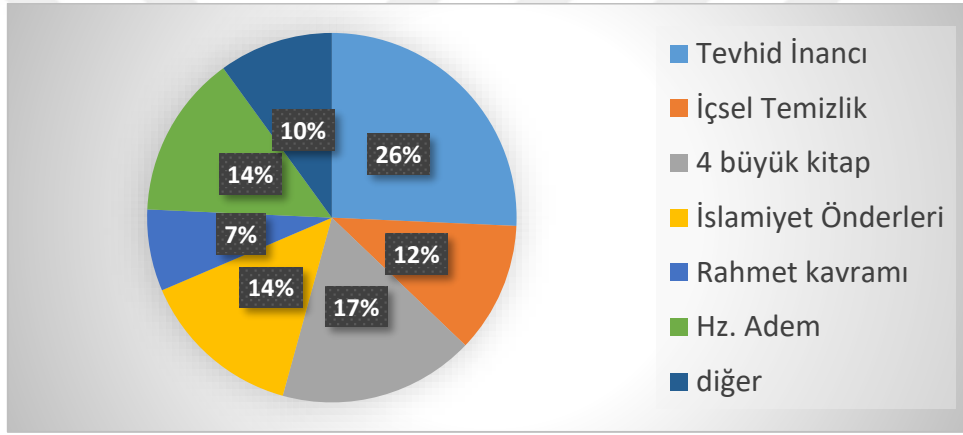
Grafik 3717: 1. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

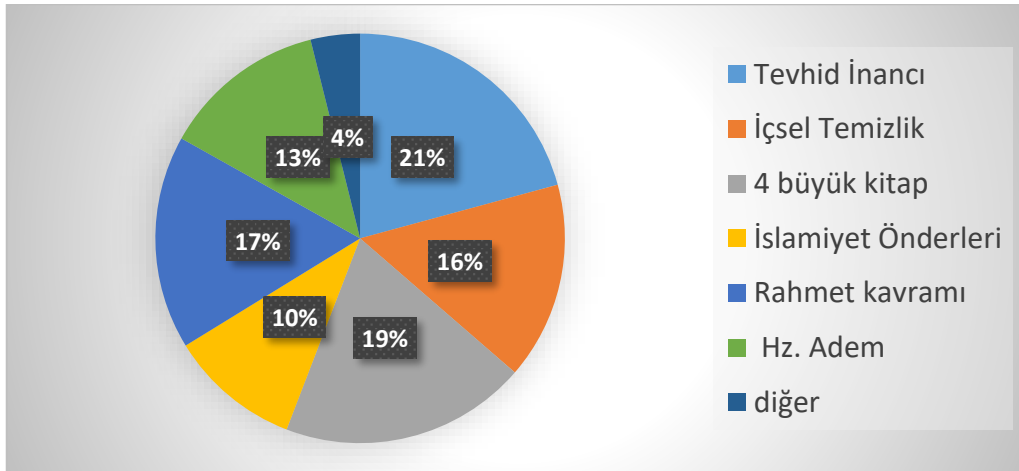
Grafik 3818: 2. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3919: 3. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 4020: 4. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Palet Türk Müziği İlkokulu öğrencileri ile gerçekleştirilen eylem araştırması sonucunda gözlemlerimiz şöyledir:

Öğrencilerin interaktif katılım yoluyla dinî vecibeleri, peygamber hikâyelerini ve yaratıcıya ilişkin bilgileri daha anlamlı bir biçimde öğrendikleri; araştırmacının hedeflediği sevgi temelli anlayışı zihinlerinde yapılandırdıkları, öğrencilerin oluşturduğu görsellerden açıkça anlaşılmıştır.

Derslerde iki farklı yöntemdeki öğrenme düzeyini ölçebilmek için, önce araştırma kapsamında seçilen Yunus Emre ilahilerinin şiir formu öğrencilere okutulmuş, ardından aynı eserler meşk metodu kullanılarak musiki formunda icra edilmiştir. Sadece şiirlerin yazılı olarak okunması, öğrencilerin ilgisini sınırlı düzeyde tutarken; meşk metodunun ritmik, sözlü ve uygulamalı yapısı sayesinde öğrencilerin melodileri daha hızlı ve doğru öğrendikleri, bu yöntemin derse katılımı arttırdığı gözlemlenmiştir.

Yunus Emre'nin şiirlerinde kullanılan vezinli, hece ölçülü ve sade dilin, değerler eğitimi sürecinde öğrenmeyi kolaylaştırdığı ve kalıcılığı artırdığı, öğrencilerin ders sırasında sorulan açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar üzerinden tespit edilmiştir.

Her ders sonrası öğrencilerin bireysel ve toplu performansları ölçülerek meşk metodunun etki alanı ve ilkokul düzeyinde uygulanabilirliği test edilmiş, 10 haftalık uygulama sonunda öğrencilerin müzikal formu meşk metodunun sistemini oluşturan gözlem ve taklit yoluyla başarıyla icra edebildikleri gözlemlenmiştir.

Bununla birlikte, şiirlerin uzun ve durağan vezinlerle bestelenmiş müziksel biçimlerinin öğrenciler üzerinde beklenen etkiyi oluşturmadığı, örneğin “Hak yarattı âlemi” ilahisindeki gibi uzun vezinlerin yerine kısa ve tekrar eden “Dağlar ile taşlar ile” ilahisindeki 4/4'lük veya 2/4'lük kalıpların daha etkili olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmacı bu durumu süreç içinde tespit etmiş ve notaları yeniden düzenlemiştir. 6–12 yaş arası çocuklarda daha kısa usullü, melodik yapısı hareketli eserlerin kullanılmasının dersin işleyişini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

1. ve 2. sınıf düzeyindeki öğrencilerin somut ifadelerle daha fazla tepki verdikleri, 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin ise soyut kavramları anlamlandırmada daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir.

Üçüncü sınıflarda dersin haftanın son günü ve son saatinde yapılmasının öğrencilerde dikkat dağınıklığına yol açtığı, yaklaşan tatil beklentisinin etkisiyle derse katılımın

azaldığı belirlenmiştir. Bu durumu telafi etmek amacıyla dersin zamanlaması değiştirilmiş; aynı içerik haftanın ortasında, daha uygun bir saat diliminde yeniden uygulanmıştır. Karşılaştırma sonucunda, zamanlama değişikliğinin öğrencilerin dikkat düzeyi ve derse aktif katılımı üzerinde olumlu etkiler yarattığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulguları, Paananen'in (1985) tanımladığı müziksel gelişim evreleri arasında yer alan ayrımsal dönem (5–11 yaş) ile Howard Gardner'ın çoklu zekâ kuramının temel ilkeleriyle uyum göstermektedir:

- Müziksel zekâ açısından, dinî mûsikî uygulamalarının öğrencilerin müzik yoluyla öğrenme kapasitelerini artırdığı;
- Sözel-dilsel zekâ bağlamında, Yunus Emre'nin şiirlerinde yer alan ahlaki değerlerin sözlü aktarımının öğrencilerin dilsel becerilerini harekete geçirdiği;
- Sosyal zekâ açısından ise, dersin çok yönlü işlenişinin çocukların farklı zekâ alanlarına hitap ederek grup içi öğrenmeyi teşvik ettiği tespit edilmiştir.

Önerilerimiz ise şöyledir:

- Değerler eğitimi programı, kültürel ve edebî miras temel alınarak yeniden yapılandırılabilir; öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun içerikler ders programına dâhil edilebilir.
- Program hazırlanırken, Türk kültürünün öncülerinden Yunus Emre'nin eserleri, evrensel ahlaki ilkeleri doğrultusunda temel kaynak olarak kullanılabilir.
- Yunus Emre'nin şiirleri, kazandırılması hedeflenen değerlerle uyumlu biçimde seçilerek ders içerikleri zenginleştirilebilir.
- Değerler eğitimi, farklı disiplinlerle desteklenebilir; özellikle müzik eğitimiyle bütüncül bir yaklaşım oluşturulabilir.
- Dinî mûsikî ile değer aktarımı birlikte ele alınabilir ve öğrencilere çok yönlü öğrenme ortamları sunulabilir.
- Yunus Emre'nin şiirleri, dinî mûsikî formuna uygun şekilde bestelenebilir veya mevcut besteler ders materyali olarak kullanılabilir.
- Yunus Emre örneğinde olduğu gibi, diğer toplum önderlerinin eserleri de değerlendirilebilir ve değer aktarımında kullanılabilir.
- Türk halk müziği, değer eğitiminde öğretici bir araç olarak kullanılabilir; bu doğrultuda yeni öğretim modelleri geliştirilebilir.

- Dünyada kullanılan farklı müzik  ğretim yöntemlerine ek olarak, Türk kültürüne özgü meşk yöntemi çocuklar için etkili bir müzik eğitimi modeli olarak uygulanabilir ve bu yöntemin yaygınlaştırılması desteklenebilir.

Sonuç olarak, geleneksel meşk metodunun ezber, tekrar ve işitsel taklit gibi becerilere dayalı yapısı sayesinde öğrencilerde doğal bir öğrenme süreci oluşturduğu; bu yönüyle ilkokul düzeyinde uygulanabilir bir  ğretim yöntemi olabileceği belirlenmiştir. İlahilerde yer alan değerlerin meşk yöntemiyle aktarımının, şiir formatındaki aktarımına kıyasla kalıcı öğrenmede daha etkili olduğu elde edilen verilerle desteklenmiştir. Bu durum, meşk metodu ile değer aktarımının yalnızca bir müzik  ğretim aracı olmanın ötesinde, Yunus Emre  rneğinde görüldüğü gibi, Türk toplumunun ahlaki ve kültürel değerlerinin aktarımında alternatif bir pedagojik model olarak değerlendirilebileceğini göstermekte ve yapılacak benzer çalışmalar için örnek oluşturabileceğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağrakça, A. (2012). *Türk Eğitim Tarihinde Ahlak Eğitimi ve Ders Kitapları*. Dergâh Yayınları.
- Akkaş, S. (1987). *Okulöncesi Eğitimde Müzik*. Gazi Üniversitesi Yayınları. Ankara.
- Ali Emiri. *Millet Ktp., Tarih Yazmaları*, no:387. Bahrü'l-velâye.
- Altan, M. Z., (1999). Çoklu Zeka Kuramı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi 17(17), 105-117.
- Aslan, G. (2011). Ortaçağdan Günümüze “Modernite”: Doğuşu ve Doğası, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7,10-2
- Aşçı, Y. (2022). *4-6 Yaş Çocuklarının Değerler Eğitiminde Dini Müzik*.(Yüksek lisans tezi) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayverdi, S. (1969). *Yunus Emre ve İlâhiler*, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı:21, İstanbul Şb. Neş.:5, İstanbul, 1969
- Bayrakçı, Ö. F. (2021). Yûnus Emre ve Âşık Yûnus Şiirlerinde Aidiyet Problemi: Divan ve Besteler Özelinde Bir İnceleme. E. Gümüşsoy & K. Sarıtaş (Ed.), *Bizim Yunus* (ss. 119-147). Eskişehir. Esogü Basımevi.
- Bolat, Y. (2013). Bir Değer Ölçme Aracı: Çok Boyutlu Sosyal Değerler Ölçeği. *Turkish Journal of Education* 2(4), 13-27. Brandl, B. & Rösing, H. (1997). *Etnomüzikoloji: Müzik Kültürlerinin Karşılaştırmalı İncelemesi* (M. A. Özdemir, Çev.). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2024). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları.
- Casals Ibáñez, A., Carrillo Aguilera, C., & González Martín, C. (2014). Music Also Matters: Combining Math And Music in the Classroom. *Electronic Journal Of Music in Education*, (34), 1–17.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe Giriş*. Paradigma Yayınları.
- Chao Fernández, A., Mato Vázquez, D., & Chao Fernández, R. (2020). Influence of Musical Learning in the Acquisition of Mathematical Skills in Primary School. *Mathematics*, 8(11), 1–13. <https://doi.org/10.3390/math8112003> Erişim Tarihi: 05.09.2024
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education* (5th ed.). Routledge & Falmer.
- Çalışkur, A., & Aslan, I. (2013). Değerlerin Sınıflandırılması Ve Örgütsel Davranış Açısından Önemi. *Akademik Bakış Dergisi*, (35),1–15.

- Çelik, H. (2013). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- Çiftçi, C. (2010). *Tasavvuf Kitabı*, Kitabevi Yayınları.
- Demir, R. (2021). Değerler Eğitimi Ve Yunus Emre'nin Şiirlerinin Din Öğretimindeki Yeri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 221-235.
- Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. Pegem Yayınları.
- Dilber, M. C., & Karabaşoğlu, C. (2023). Mehterhâne-i Hümayun'dan Mûzikâ-yı Hümayun'a Osmanlı Müzik Kurumlarında Batılılaşma Temâyülü. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 461-478. doi.org/10.30561/sinopud.1282026 Erişim Tarihi: 16.08.2025
- Dılmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. (Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durukoğlu, S. (2013 Ekim 31-Kasım 2). *Değerler Eğitimi Açısından Yunus Emre Örneği*. I. Ulusal Değerler Eğitimi Kongresi Bildirileri. İnönü Üniversitesi.
- Egemen, B. Z. (1952). *Din Psikolojisi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1952, ss 34-46.
- Ekici, T. (2010). Okulöncesi ve İlköğretim Döneminde Çocuklara Yönelik Ses Eğitimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1)159-182
- Ekşi, H. (2003). Değerler Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (1), 7-24.
- Ekşi, H. (2006). Karakter Eğitimi ve Okul Kültürü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(11), 79-96.
- Elscheková, K. (1998). *Sözlü Gelenek ve Halk Müziği* (A. Yıldız, Çev.). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erçelik, H., & Yeşilyurt, E. (2020). Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum Setinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 149-179. https://doi.org/10.34234/ded.722637 Erişim Tarihi: 12.09.2024
- Ergin, O., (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*, Cilt 1, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul.
- Eroğlu, M. (2023). Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişim: Piaget Ve Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Kuramlarının İncelenmesi Ve Karşılaştırılması. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6(1), 69-77. https://doi.org/10.52974/jena.1258278 Erişim Tarihi: 18.09.2024
- Ersoy, Ö., Şahin, F. T., Kandır, A., & Turla, A. (2006). *Müziğin Okul Öncesi Eğitimde Kullanılması*, (2. baskı) Kök Yayıncılık.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi (5.Kitap - 1.Cilt) Yapı Kredi Yayınları.2017

Franklin, M. S., Sledge Moore, K., Yip, C. Y., Jonides, J., Rattray, K., & Pisoni, D. B. (2008). The Effects Of Musical Training On Verbal Memory. *Journal Of Experimental Psychology: Learning, Memory, And Cognition*, 34(6), 1417–1427. <https://doi.org/10.1037/a0013002> Erişim Tarihi: 12.07.2024

Gaab, N., & Zuk, J. (2017, May 1). Is There A Link Between Music And Math? *Scientific American*. Erişim Tarihi: 23.09.2024

Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (H. Avcı & B. Arı, Ed. ve Çev.). İmge Kitabevi. (Orijinal eser 2001).

Gardner, H. (1983). *Frames Of Mind : The Theory Of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.

Goetz, J. P., & LeCompte, M. D. (1984). *Etnography And Qualitative Design In Educational Research*. Orlando: Academic Press.

Göğüş, A. (2008). Solfej-Dikte-Teori Derslerinin Matematiksel Başarıya Etkisi. *Müzik Eğitimi Dergisi*, 15(2), 45–58.

Gölpınarlı, A. (1961).Yunus Emre ve Tasavvuf (s 63-64, 73-84, 100-101). Remzi Kitabevi. İstanbul.

Gözütok, Ş. (2015). *Günümüzde Değer Üretme Problemi Ve Önerileri*. Uluslar Arası Sempozyum. İnsani Değerlerin İnşası, (Editör: Cengiz Gündoğdu), (Cilt 2, ss.315-320) Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Gülçin Yahya Kaçar. (2017).Yunus Emre ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi. *İstem Dergisi*, 15(29), 47–56.

Gülsevin, G. (2021). (2021, Aralık 17). *Yunus Emre ve Türkçe Yılı*. Dünya Dili Türkçe Konferansı. Hekim Hacı Paşa Konferans Salonu, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Hatipoğlu, A. (1993). *Besteleriyle Yunus Emre ilahileri*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulu Yayınları.

Hökelekli, H. (2011). *Din Psikolojisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İnan, A. (1950). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (32. Baskı)

İsmail Hakkı Bursevî, “Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre”, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 1521,vr.178,189

Judd, C. M., Smith, E. R., & Kinder, D. R. (1991). *Research Methods In Social Relations* (6th ed., International ed.). Harcourt Brace Jovanovich College Publishers

Kabataş, M.(2017). Çocuk Gelişimi Açısından Müzik Eğitiminin Çocuğa Kazanımları.

Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2017, Cilt 19 Sayı 2 (153-164).

Kansu, A. N., (1930)*Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*. İstanbul.(Cilt 1, 8-9).

Kalkanoğlu, B. (2020). *Piyano Eğitiminde Deşifre Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Tasarlanmış Read Ahead Uygulamasının İncelenmesi*.

Kanık, M. Z. (2020). *Din Eğitiminde Müzik*. Emin Yayınları.

Kanık, M. Z. (2020). Müzikle Öğrenme Ve Beynin Öğrenme Merkezleri. *Eğitim ve Beyin Dergisi*, 8(1), 12–20.

Kaplan, K. (2018). Yunus Emre'nin Şiirlerinde İnsan Ve Doğa. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2018, cilt: XI, sayı: 1, s. 155-166

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri*. (s.209). Tek Işık Ofset Yayınları. Ankara.

Karabaşoğlu, C. (2013). Meshk: As A Traditional Method Of Turkish Music Education. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 106, 1834–1839.

Karabaşoğlu, C. (2016). *Ramazan Ayına Mahsus Tekke Musikisi Ve İlahileri*. Kutup Yıldızı Yayınları. İstanbul.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (39. baskı s.157) Nobel Akademi Yayıncılık

Kaya, U. (2013). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ahlak Eğitimi*. (1.Basım) Eğitim Yayınevi.

Kaya, B. (2008). *Oluşturmacı Yaklaşımına Göre Düzenlenen İlköğretim T.C. İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinin Öğrenmeye Etkisi: Bir Eylem Araştırması* (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.

Keskin, S. (2007). *Sosyal Bilimler Derslerinde Empati Becerilerine Dayalı Öğretim Tekniklerinin Kullanılması*.(Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Keskin, Y. (2010). Değerler Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Dersi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 11–28.

Koç Keskin, N. (2010). I. Abdülhamit'in Şehzadelerinin Bed'i Besmele Törenini Anlatan Enderûnlu Fâzıl'ın Sûrnâme-i Şehriyâr'ı Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(27), 149–186

Kosal, C. (1991). *Yunus İlahileri Güldestesi* (ss. 203-205). Kültür Bakanlığı Yayınları.

Köklü, N. (2001). Eğitim Eylem Araştırması-Öğretmen Araştırması. (Cilt: 34 Sayı: 1 s.36) *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri*

- Köprülü, F. (1918). Bizde Millî Tarih Yazılabilir mi?, *Yeni Mecmûa*, 22, 427-428.
- Köprülü, F. (1966). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar* (ss. 262-265) Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ankara.
- Kurtulmuş, M. (2014). İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (Cilt 12, No. 27, 281-305, 12(27)
- Kubbealtı Lugatı. *Türkçe Sözlük*.[_https://www.kubbealtilugati.com](https://www.kubbealtilugati.com) Erişim Tarihi: 27.09.2024
- Kuş, E. (2003). *Nitel ve Nitel Araştırma Teknikleri*. Anı Yayıncılık
- Küçükvardar, M., & Aslan, A. (2021). Dijitalleşmenin Ekonomik, Teknolojik, Toplumsal ve Etik Etkilerinin Uluslararası Raporlar Üzerinden Analizi. *Intermedia International E-Journal*, 8(14), 21–38.
- Maio, G. R., Roese, N. J., Seligman, C., & Katz, A. (1996). Rankings, Ratings, And The Measurement Of Values: Evidence For The Superior Validity Of Ratings. *Basic and Applied Social Psychology*, 18, 171-181.
- Mert, T. (t.y.). III. *Selim'in ilk besmelesi*. *Musiki Mecmuası*, 20(470), 61–62.
- Oesch, H. (1987). Dünya Halklarının Müzik Gelenekleri. *Etnomüzikoloji Dergisi*, 5(1), 25–40.
- Öcal, T. (2004). Okulöncesi Ve İlköğretim Çağı Çocuklarının Allah Tasavvurları Üzerine Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(5), 41–54.
- Özarslan, M. (2001). *Erzurum Âşıklık Geleneği*. Akçağ Yayınları.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal Yapı, Değerler Ve Eğitim İlişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 333–344.
- Öztuna, Y. (1990). *İlahi. Büyük Türk Müsikîsi Ansiklopedisi* (1/385). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Paananen, M. (1985). *Çocuklarda Müziksel Gelişim Evreleri* (A. Yıldız, Çev.). Müzik Eğitim Yayınları.
- Piaget, J. (2005). *Çocuğun Gözüyle Dünya* (İ. Yerguz, Çev.). Dost Kitabevi.
- Pratt, D. (1997). *Çocuklarda müzikal gelişim: Ses aralığı, melodi ve ritim* (K. Özal, akt.) www.muzikegitimcileri.net Erişim Tarihi: 03.10.2024
- Revnakoğlu, C. S. (1966). Yunus'un Bestelenmiş İlahileri Nerede Ve Nasıl Okunurdu. *Türk Yurdu*, 5(319), 128–139
- Selanik, C. (1996). *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*. Doruk Yayıncılık.

- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim, Öğrenme Ve Öğretim*. Anı Yayıncılık.
- Sevim, M. (2022). Yunus Emre'nin eserlerinde din ve değerler eğitimi. *Mutalaa*, 2(1), 120–121.
- Simon, R. (1987). Evrensel Müzik Anlayışının Eleştirisi. *Müzik Sosyolojisi Dergisi*, 3(1), 130–140.
- Sözen, E., (2014). *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. (1.Baskı, s115) Paradigma Yayınları.
- Şakir, Z. (1946). Muzika-i Hümayun, *Büyük Doğu Dergisi* (1/17),14
- Şen, İ. (2021).Yunus Emre. I. Uluslararası İslam Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu. E. Keskin, A. Ekşi, A. F. Yolcu, A. Satılmış & K. B. Özkardaş (Der.), Ensar Nesriyat. (Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
- Şen, Y. (2010). Okulöncesi Dönemde Çocuğun Gelişiminde Müziğin Önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 337–343.
- Şimşek, E. (2004). Çocukluk Dönemi Dinî Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi. *Akademik Araştırma Dergisi*, 4(1), 207–220.
- Şimşek, Z. (2014). *Gelişim Psikolojisi: Yaşam Boyu Gelişim*. Nobel Yayıncılık.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2024). *Millî Kültür ve Değerler Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi*. <https://ttkb.meb.gov.tr/www/hakkimizda/icerik/721> Erişim Tarihi: 02.04.2025
- TDK – Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 19.10.2024
- Taşköprizâde. (2007). *Osmanlı Bilginleri:Eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye Fî-Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye* (M. Tan, Çev.). İstanbul. İz Yayıncılık.
- Tatçı, M. (2013). Tatçı, M. (2013). *Yunus Emre*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yunus-emre> Erişim Tarihi: 09.10.2024
- Tavukçuoğlu, M. (2002).Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (s.14, s.52,)
- Tezcan, Ö., Ada, S., & Baysal, Z. N. (2016). Eğitim alanında eylem araştırmaları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(32), 133–148.
- Timurtaş, F. K. (1982). II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri (II, s. 405-412). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. https://isamveri.org/pdfdrq/D001682K-02/1982/1982_TIMURTASF.pdf Erişim Tarihi: 25.10.2024
- Topçu, M. (2016). Değerler Eğitimi Ve Edebiyat İlişkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*,

14(31), 15–32.

Torun, Ş. (2016). Müzik Ve Eğitim: Teorik Bir İnceleme. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(3), 200–210.

Turabi, A. H., Yeprem, M. S., Arslan, F., Çakır, A., Akpınar, H., Harmancı, A. B., Özden, E., Tıraşçı, M., Sezikli, U., & Karabaşoğlu, C. (2021). *Türk Din Musikisi El Kitabı*. Grafiker Yayınları.

Türk, E. (2014). Fıtrat Anlayışı Üzerine. *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 42(2), 103–122.

Uçan, M. (1997). Müzik Kültürünün Evrimsel Gelişimi. *Müzikoloji Dergisi*, 14(2), 100–110.

Unat, F. R., (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*. (s.6) Millî Eğitim Basımevi, Ankara.

Yaman, E. (2016). *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*. Akçağ Yayınları. Ankara.

Yamaner, M.(2018).Eski Mezopotamya ve Anadolu’da Müzik. (Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi.

Yapıcı, G. (2006). *Dört Kültürde Tarih Öğretimi Yaklaşımı: İngiltere, Fransa, İsviçre ve Türkiye örnekleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yavuz, D. (2016). Eğitimin Değerlerle Yeniden Tanımlanması. *Kafdağı*, 1(1), 29–39

Yavuz, K. (1982). Din Psikolojisinin Araştırma Alanları. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(5)

Yavuz, K. (1994). *Çocuk ve Din*. Çocuk Vakfı Yayınları. İstanbul.

Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. baskı). Seçkin Yayıncılık

Yıldırım, S. G., & Demirel, M. (2019). Türk Tarihinde Değerler Ve Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Education, Theory and Practical Research*, 5(1), 92–99.

Yıldız, A. (2019). Müziksel Gelişim Ve Eğitim İlkeleri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 70–80.

Yılmaz, F. B. (2021, 6 Ekim). *Çoklu zeka kuramına eleştirel bir bakış*. İstanbul Gelişim Üniversitesi. Erişim Tarihi: 02.11.2024

Yorulmaz, M.(2012).Müzik ve Dinî Eğitim İlişkisi Üzerine.*Din Eğitimi Dergisi*,20(2), 67

EK

Ek 1: Etik Kurul Onayı

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-316842
Konu : 64/27 Şeymanur YÜCEL

21.12.2023

Sayın Şeymanur YÜCEL

İlgi : 05.12.2023 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 20.12.2023 tarihli ve 64 sayılı toplantısında alınan "27" nolu karar ile Şeymanur YÜCEL'in başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Bayram TOPAL
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu : BSD136U9J5 Pin Kodu : 87252 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSD136U9J5&eS=316842>
Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi: Bilgi için: Hanife Babacan
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr Unvan: Birim Evrak Sorumlusu
Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31
e-Posta: ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.sakarya.edu.tr

KARAR

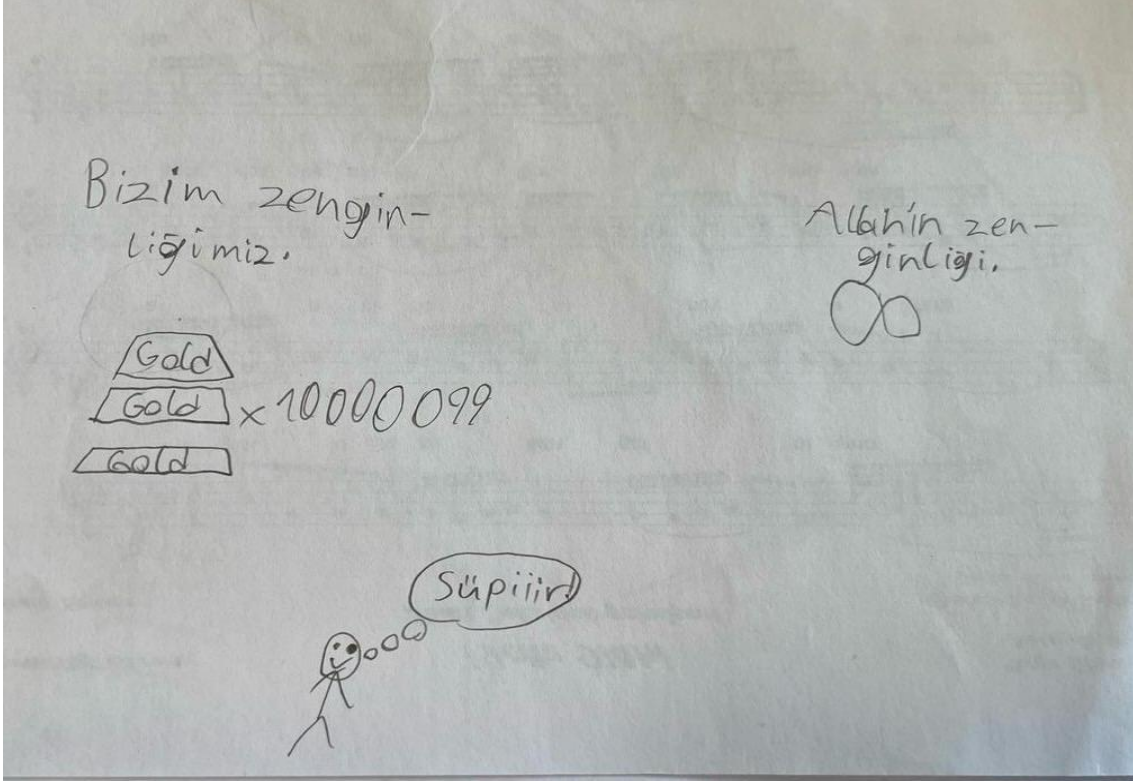
27. Şeymanur YÜCEL'in “ Yunus Emre İlahileriyle Değerler Eğitimi: Palet Türk Müziği İlkokulu Örneği ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Şeymanur YÜCEL'in “ Yunus Emre İlahileriyle Değerler Eğitimi: Palet Türk Müziği İlkokulu Örneği ” başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

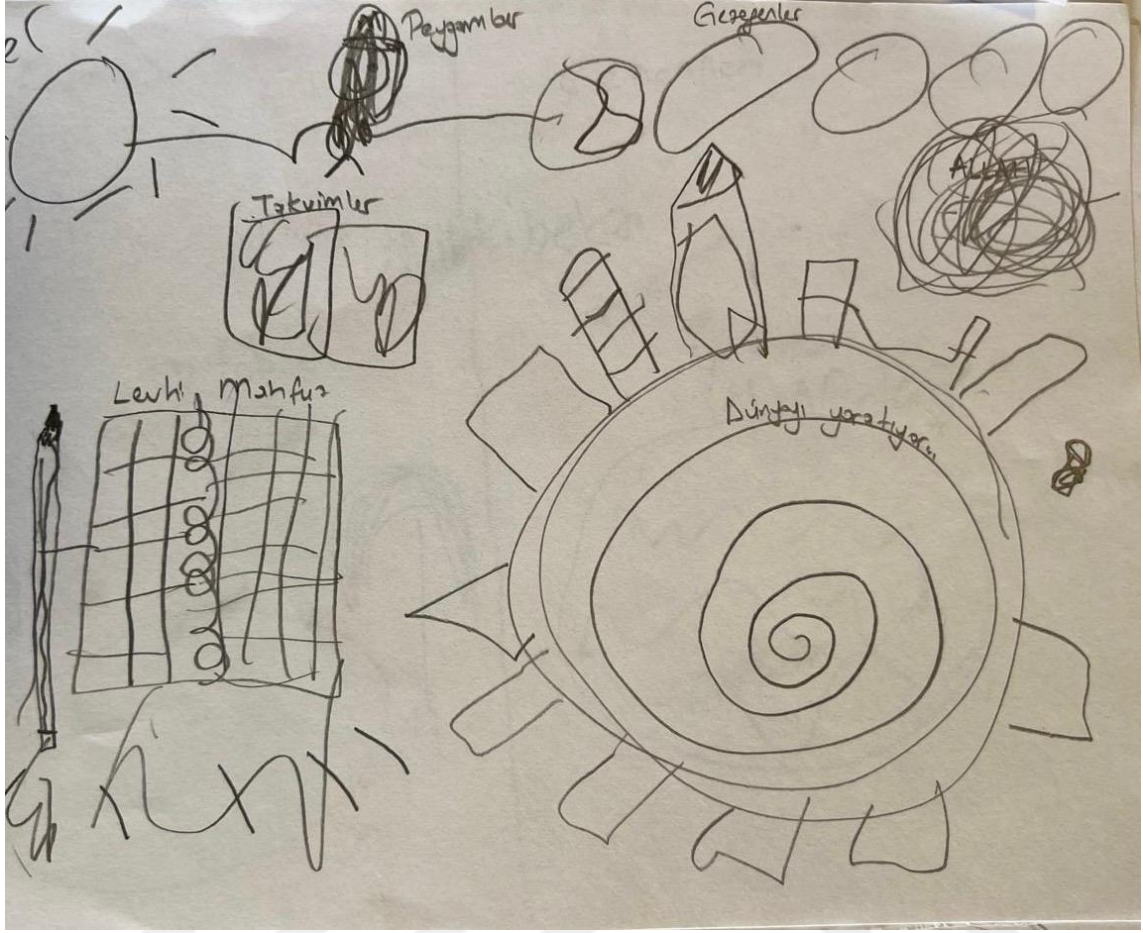

Ek 2: Çizimler

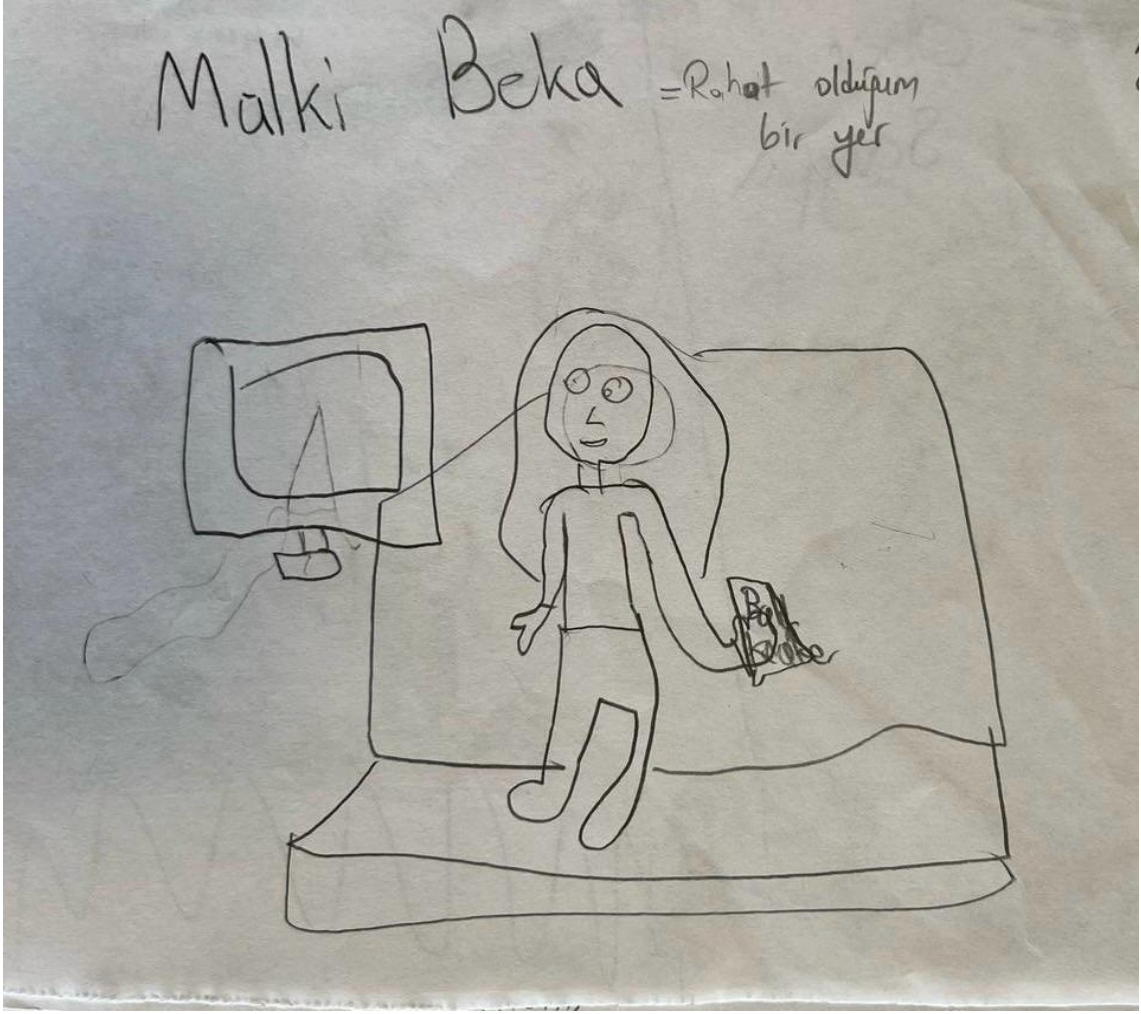
Rehberlik öğretmeni Ayşegül Türk ile analiz edilen öğrenci çizimlerinden bazıları şunlardır:

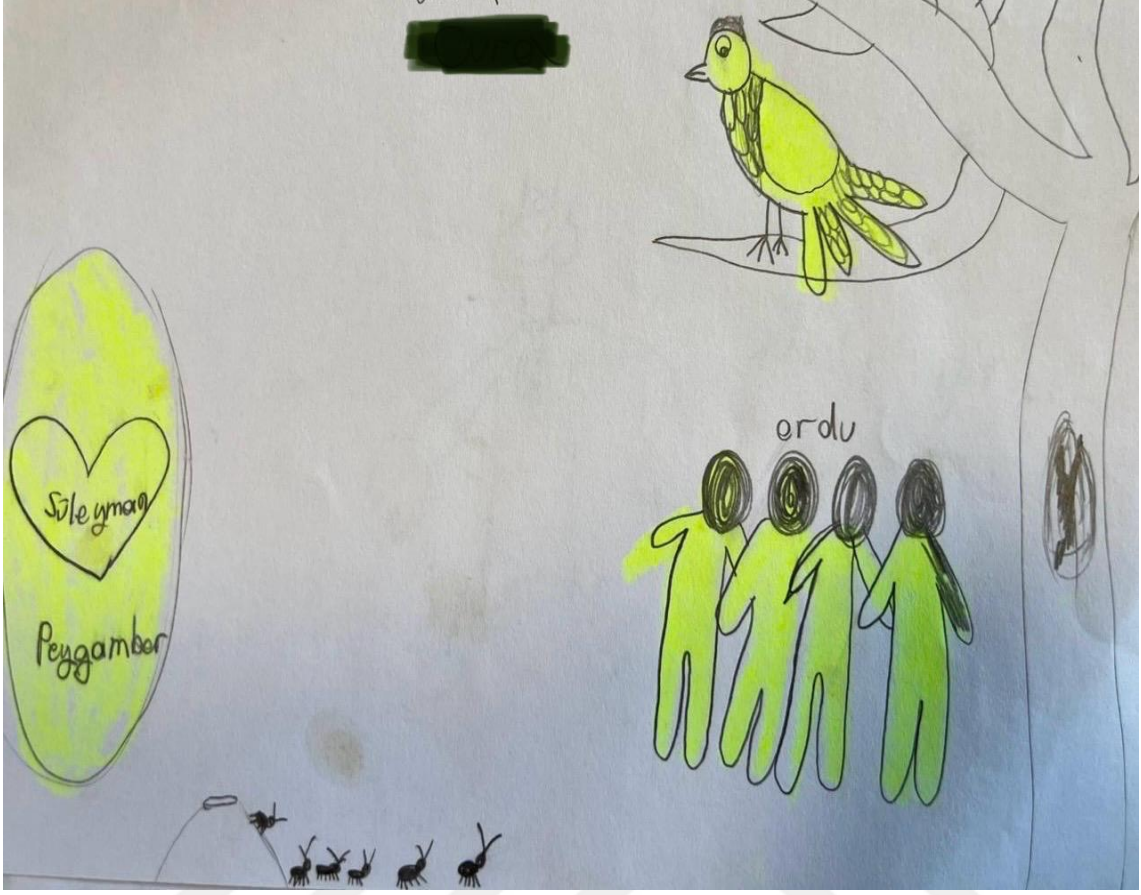
“Milk-i bekadan gelmişem ilahisinden hareketle çizilen bu resim, çocuklar için bereket kavramının somut karşılığıdır. Bereket kavramı tarihte de genelde zenginlikle birlikte anılır. Zenginlik ve bereket kavramlarının çocuğun altın üzerinden karşılık bulduğu görülmektedir.”

“Hak yarattı alemleri ilahisinden hareketle dünyanın yaratılışı hakkında çizilen şekil bizlere çocukların zihnindeki görsel temsillerinin, arama motorlarındaki görsellerle ne kadar benzerlik taşıdığını göstermektedir. Bu durum da çocukların hayal dünyalarının her geçen gün birbirine ne kadar benzediğinin kanıtı olabilir”

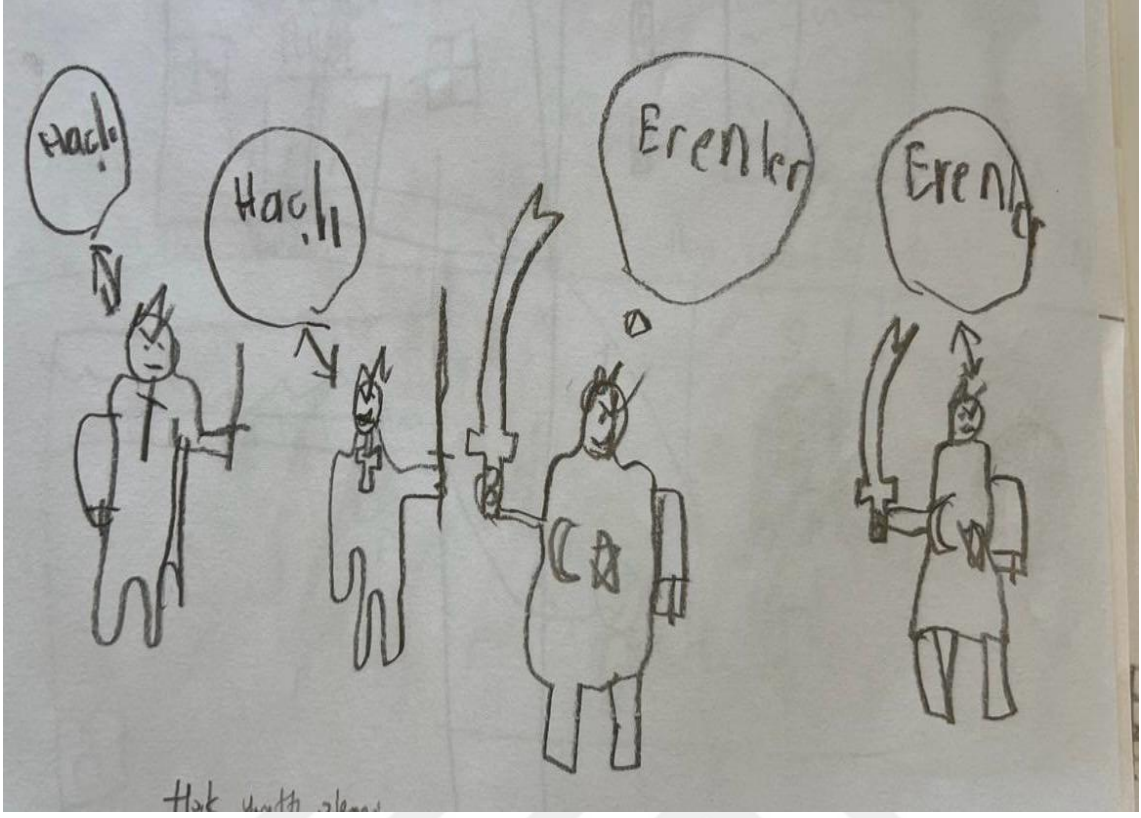
“Bu resimde milk i beka kavramını, evde rahat bir koltukta önünde televizyon elinde ise tablet istediği anda istediği şeye geçiş yapar halde resmetmiştir. Mülki beka onun için rahatladığı, belki zihnini boşalttığı, Marx’tan alınma bir kavramla ‘yabancılaştığı’ bir yere dönüşür.”

“Bu resimde öğrencilerin ilahide geçen söylemleri somutlaştırdıkları görülmektedir. Somut işlem dönemindeki çocukların, Süleyman Peygamber’in ordusuyla birlikte yola çıkışı, Hüdhüd kuşu ile karşılaşması ve karıncalar ile yaşadığı kıssa gibi anlatıları, “Severim ben seni candan içeru” ifadesinin çağrışımlarıyla ilişkilendirerek görselleştirdikleri anlaşılmaktadır. Çocuk, bu sahneleri somutlaştırarak çizmiş; böylece soyut bir sevgiyi somut olay ve figürler üzerinden ifade etmeye çalışmıştır.”

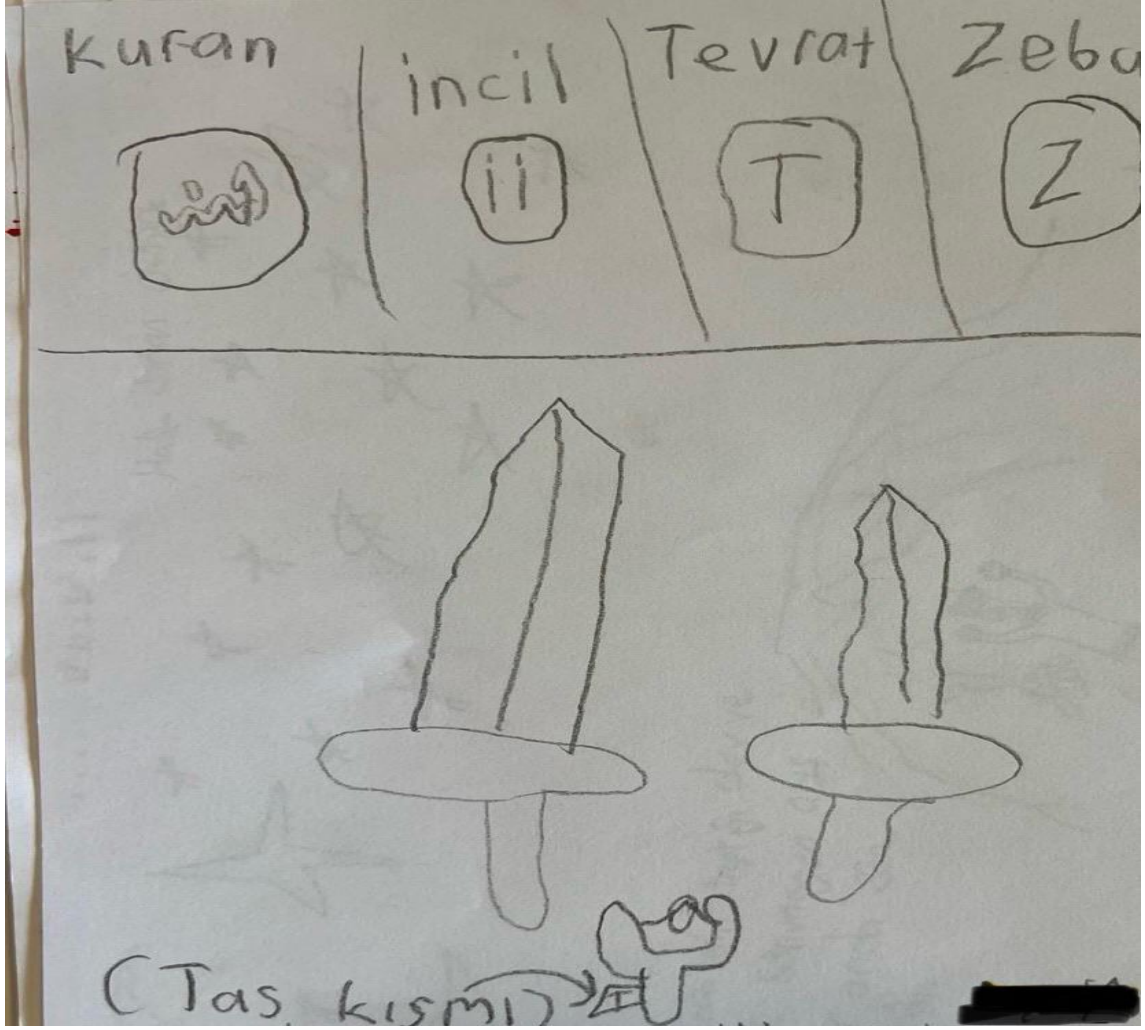

“İlim kendin bilmektir ilahisinde geçen kenDinî bilmek kavramının gelişimsel bir sürece yayılmış olması dikkat çekmektedir. Her bir yaş döneminde çocuk biraz daha büyümüş olarak resmedilir. Ayrıca okul ilim kapısı ile hatta kendi okulu ile özdeşleştirilmiştir.”

“Bu resimde, dünyanın bir dönem hak ile batıl arasında yaşadığı mücadeleyi simgeleyen Haçlılar tasvir edilmiştir. “Taştı rahmet deryası” ilahisinin, özellikle erkek öğrencilerin zihin dünyalarında bir kahraman tasavvuruyla özdeşleştiği dikkat çekmektedir. Temsili bir süper kahraman ya da idol figürü, erkek çocukların dünyasında doldurulması gereken bir boşluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bu yaş grubundaki erkek çocuklarda böyle bir eksikliğin ya da arayışın varlığına işaret edebilir. Araştırma sürecinde bu ilahi ile ilişkilendirilmiş birçok resimde benzer temsillerle karşılaşılmış, bu nedenle örnek olarak bu resim seçilmiştir.

Resimde Haçlıların karşısına, şiirde geçen erenler yerleştirilmiştir. Ancak erenler olarak çizilen asker figürlerinin daha iri yapılı olması ve ellerindeki kılıçların boyutlarının abartılı şekilde büyük çizilmesi dikkat çekicidir. Bu durum, çocukların sevdikleri ya da değer verdikleri kişileri —örneğin babalarını zaman zaman olağanüstü ve üstün niteliklerle donattıkları bir algıyı yansıtıyor olabilir. Bu, halk arasında kullanılan “Benim babam, senin babanı döver” ifadesiyle benzeşen bir çocuğa özgü kahramanlaştırma eğiliminin yansıması olarak değerlendirilebilir.”

“Taştı rahmet deryası ilahisinde geçen hak dinler bahsi ve bu dinler ortak özelliği olan Tevhid inancının tasavvurları öğrenci tarafından resmedilmiştir.”

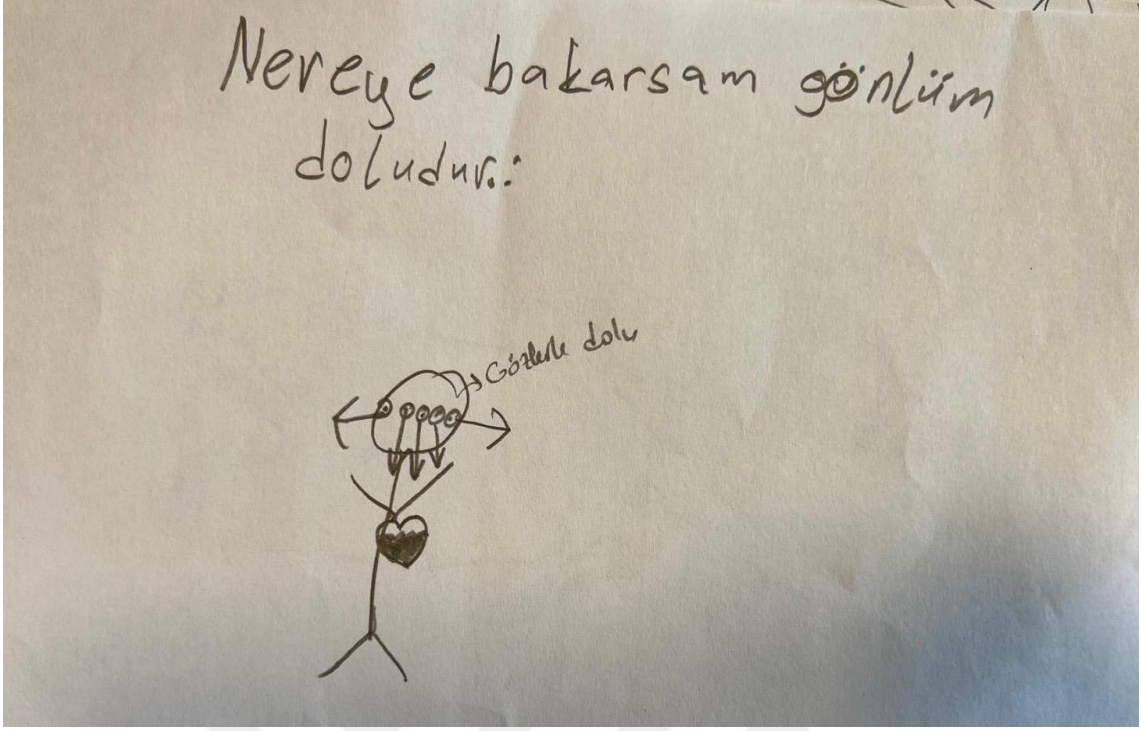
“Alemler nura gark oldu ilahisinden hareketle, Peygamber efendimizin doğduğu gece yaşanan mucizeler hakkında olan bu şiirde ise öğrencimizin resimdeki minik ayrıntılarından o anları canlandığı tahmin edilmektedir. Bir ateş resmedilmiş, doğumuna memnun olunan bir çocuk doğma haberi anı görülmektedir. Gökyüzündeki ay ve yıldızların yere doğru inmesinde ise ilahide geçen ‘arşın nuru yere indi’ olabilir.”

“Dağlar ile taşlar ile ilahisinde çağrışımla çizilen bu resimde ‘Tur dağında Musa ile’ dizesine atfen peygamber yalnız başına resmedilmiştir. Ve Tur Dağında rabbi ile konuşan Musa’nın gözleri sarı, yani nur renginde renklendirilmiştir. Hatta dünyaya dair şeyleri gören insanın siyah ya da renkli yuvarlak göz bebeklerinden ziyade olağandışı bir şeyleri gören insan olarak resmedilmiştir.”

“Bu resimde, “Dağlar ile taşlar ile çağırayım Mevla’m” ifadesine atıfla, dağın ortasında tek başına resmedilmiş bir insan figürü yer almaktadır. Figürün yalnız çizilmiş olması, metinlerde sıkça karşılaşılan *dağ başında yalnızlık* temasını yansıtır olabilir. Dağ metaforu, insanın içsel yolculuğunda yalnız kalma ihtiyacını ve bu yalnızlık aracılığıyla yaratıcıya yakınlaşma arzusunu simgeleyebilir. Bu bağlamda resim, yalnızlık ile Mevla’ya yakınlaşma veya yüksek bir mekânda yaratıcı ile bağ kurma gibi tasavvufi anlamlar çağrıştırmaktadır”

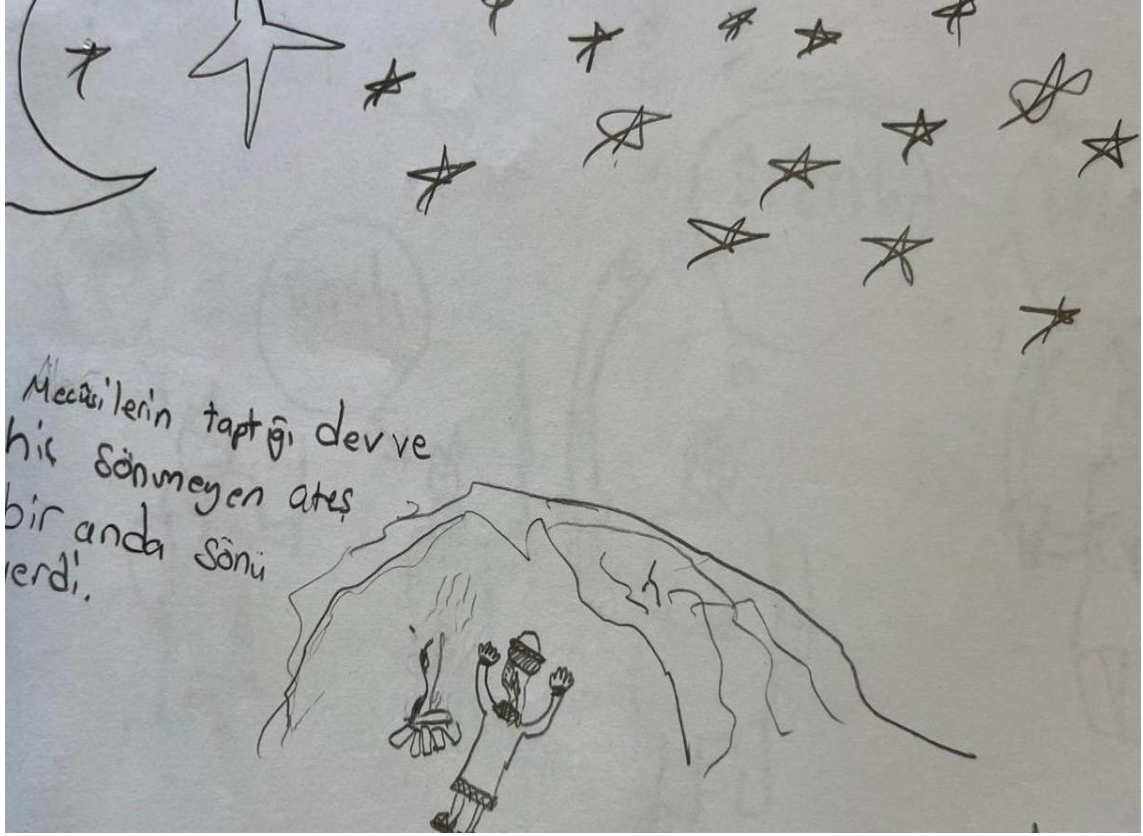

“Burada severim ben seni ilahisinde geçen ‘nereye bakarsam gönlüm doludur’ dizesi tasvir edilmiş, olağanın dışında ve fazla sayıda göz resmi çizilmiştir. Çocukça bakış açısından bakıldığında gözlerinin her yeri ve her şeyi görebilecek sayıda olması ihtimali düşünülebilir.”

“Öğrencimiz, ‘İlim ilim bilmektir’ ilahisinde geçen ‘Tüm ilimlerden iyisi gönüle girmektir’ ifadesini görselleştirmiştir. Bu ifadeye dair çocuk zihnindeki somutlaşma dikkat çekicidir. Öğrenci, bir figür çizmiş ve figürün tam beden ortasında (kalbin bulunduğu yerde) bir insan silüeti

yerleştirmiştir. Bu, gnle girme kavramının ocuk tarafından oldukça somut bir şekilde algılandığını göstermektedir. Aynı zamanda, gönül ve kalp kelimelerinin ocuk zihninde aynı anlama geldiği, yani bu iki kavramın birleşik bir temsile dönüştüğü sonucu çıkarılabilir.”

“Bir mecusi resmedilmiştir. İlginç bir şekilde etrafına sıcaklık halesi bile eklenmiştir. Ateşe tapan kişinin ise ellerini kaldırarak ateşi kutsayan hali dikkat çekmektedir. ğrenilmesi hedeflenen değerler dışında ğrenci, mucizelerden biri olan, Mecusi ateşinin snmesi tasavvurunu resmetmeyi seçmiştir.”

“İlahide geçen *elindeki âsâ ile denizi ikiye yaran Hz. Musa resmedilmiştir. Arkasında ona kötülük yapmaya çalışan bir insan ordusu, önünde ise bir deniz vardır. Yüzü endişelidir. Resmi çizen öğrencimiz kaygı seviyesi yüksek bir öğrencimizdir. Burada da bir peygamber eminliğinden daha ziyade bir insan gibi yüzünü endişeli bir şekilde resmetmiştir. Çocukların kendi duygularını nasıl yaşadıklarından yola çıkarak diğer insanları da öyle görme ihtimalleri görülmektedir.”

“Bu resimde öğrencimizin, mülki beka kavramını zenginlik kavramıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. Zenginliği simgelemek için günümüz para birimlerinden doları seçmiştir. Kavramlar çocuklar için soyut ve anlaşılması güç olduğunda, onları kendi bildikleri ve yakın hissettikleri kavramlarla açıklama yoluna gittikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çocuk, cami minaresini gücün ve sonsuzluğun sembolü olarak, parayı ise bu güç ve sonsuzluğun somut bir ifadesi olarak tasavvur etmiştir. Bu durum, çocuğun zihninde yaratıcı güç ile para arasında kurduğu özgün ve yaratıcı bağlantıyı ortaya koymaktadır.”

“Bu resimde, öğrencimizin Levh-i Mahfuz kavramına bakışının somut bir yansıması görülmektedir. Kitabın kapağında bir kişinin yer alması ve o kişinin yaşayacaklarının kitapta yazılı olarak resmedilmesi, bu bakış açısını ortaya koymaktadır. Çizimi yapan öğrencinin bir kız çocuğu olması, bu yaş grubunda zaman zaman karşılaşılan benmerkezci yaklaşımların da resme yansımasına neden olmuştur. Kendi cinsiyetini merkeze alarak temsili bir anlatım tercih etmiştir. Ayrıca resmin devamında, Miraç Gecesi’nde namazın 50 rekattan 5 rekata düşürülmesi sahnesi de yer almaktadır. Bu bölümde de yine, seccade üzerinde namaz kılan bir figür kullanılarak anlatım sürdürülmüştür.”

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Şeymanur YÜCEL	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat Fakültesi
Bölümü	İlahiyat Fakültesi
Makale ve Bildiriler	
1.Yücel, Ş., & Karabaşoğlu, C. (2025). Yunus Emre'nin Sordum Sarı Çiçeğe İlahisi Örneklemeden Türk Müziğinde Değerler Eğitimi. <i>Online Journal of Music Sciences</i>, 10(1), 26-41. https://doi.org/10.31811/ojomus.1572928	